INTERVJU: SLOBODAN ŠIJAN

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1218

8. maj 2014.

UKRAJINA

POGROM U ODESI

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

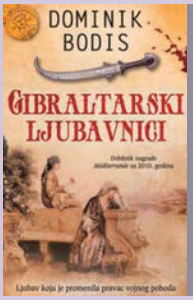
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 24. aprila do 21. maja 2014.

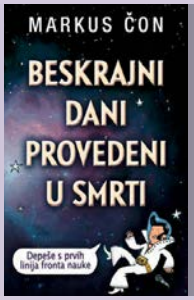
Toni Parsons:
MOJA OMILJENA SUPRUGA

Priča o muškarcu i ženi našeg doba, o njihovim borbama, radostima i skrivenim čežnjama, knjiga o tome gde prestaju seks, pustolovina i opsesije, a počinje istinska ljubav

Dominki Bodis:
GIBRALTARSKI LJUBAVNICI

Vrhunski istorijski roman o prvim susretima Evropljana i Arapa, Mediteranu VIII veka, vizantijskim špijunima i jednoj ljubavi zbog koje su Heraklovi stubovi dobili ime Džebel Tarik, Tarikova planina, Gibraltar

Markus Čon:
BESKRAJNI DANI PROVEDENI U SMRTI

Jedan od vodećih svetskih kosmologa piše o strukturi svemira, prirodi vremena, postojanju inteligentnog života, granicama nauke i večitoj ljudskoj čežnji za odgovorima na pitanja porekla i sudbine

Sofi Kinsela:
KUPOHOLIČARKA I SESTRA

Razočarana što brak ne liči na „Tifanijevu" kutiju punu radosti, Beki Blumvud se vratila sa medenog meseca i kod kuće zatekla sestru koju sada prvi put vidi. Klasik čiklit literture

Matijas Brekers:
LAŽI O DROGAMA

Kontroverzna knjiga o tome kako funkcioniše globalna industrija narkotika i zašto je zabrana korišćenja droga pogubna za globalni poredak, kako potpomaže terorizam i škodi zdravlju

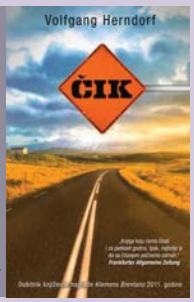
Volfgang Bergman:
UMEĆE RODITELJSKE LJUBAVI

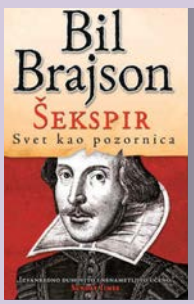
Poznati porodični psihoterapeut govori o tome kako da zaštitimo i sačuvamo međusobnu ljubav roditelja i dece, o autoritetu i povlađivanju, o različitoj ulozi majke i oca, o poverenju i brizi

Volfgang Herndorf:
ČIK

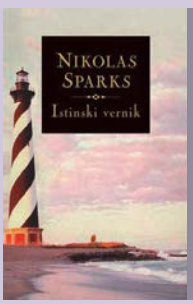
Kao nekada Tom Sojer i Haklberi Fin, dva nemačka dečaka kradu automobil i kreću na krstarenje nepoznatim krajevima zemlje. Lep i tužan pustolovni roman, upoređivan s „Lovcem u žitu"

Bil Brajson:
ŠEKSPIR

Vešto i duhovito kao uvek, Bil Brajson se sada probija kroz živopisnu džunglu nesigurnih činjenica o životu, ličnosti i delu Vilijema Šekspira, i korak po korak otkriva istinski Šekspirov lik

Nikolas Sparks:
ISTINSKI VERNIK

Mladi njujorški novinar u usponu karijere odlazi po zadatku u provinciju i tamo upoznaje lokalnu bibliotekarku. Njihov susret promeniće im sudbine. Dirljiva ljubavna priča iz pera autora kultne „Beležnice"

Harlan Koben:
NESTAO ZAUVEK

Njegova devojka je ubijena. Za ubistvo je optužen njegov brat. Ništa na kraju neće biti kako se činilo na početku. Jedan od najboljih romana jednog od najboljih američkih pisaca trilera, čija se poetika opisuje rečima „Rejmond Čendler sreće Bridžet Džouns"

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

VREME

BROJ 1218
8. maj 2014.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Zoom: Najduži dan

06 Rat u Ukrajini:
Pogrom u Odesi

14 Državne firme:
Šta je na prodaji

20 Odlaganje reforme penzijskog sistema:
Šta će biti sa penzionerima

22 Politika štednje:
Službena vozila

24 Lični stav:
Ivan Milenković

26 Šta đaci u regionu uče o Prvom svetskom ratu: Ne postoji zajednička istina

29 Nuspojave:
Tamburanje po Svetlani

30 Napadi na zdravstvene radnike:
Lekari na nišanu

32 Uznemiravanje:
Žena koja se nije dala zaplašiti

34 Svetska rakijada u Pranjanima:
Od šljive sveže svi bacili beže

37 Lisica i ždral:
Missing person

KULTURA

38 Intervju:
Slobodan Šijan

46 Fenomeni:
Karaoke civilizacija

51 Roman:
„Imperfekcionisti" – Tom Rahman

52 In memoriam:
Timoti Džon Bajford

53 TV Manijak:
Agresivno kresanje

SVET

54 Makedonija:
Fenomen Gruevski

58 Grčki povratak na finansijsko tržište:
Prvi znaci oporavka

61 Navigator:
Menjamo aku traku

62 Vreme uživanja: Kosa

Čime raspolažu, u kakvom su finansijskom položaju i kakve trendove poslovanja imaju u poslednjim godinama firme koje su u ekspozeu premijera Vučića viđene za privatizaciju ili restrukturiranje – Dunav osiguranje, Telekom, Srbijagas, Železnice Srbije, RTB Bor, Lutrija Srbije i Aerodrom „Nikola Tesla"

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ I DCV

"Ja jesam njegova žrtva, ali i on je naleteo na pogrešnu osobu kojoj će da preti", prva je stvar koju 28-godišnja Bjanka Rac kaže u razgovoru za "Vreme". Ova devojka usudila se da čoveku koji ju je danima uznemiravao telefonom, pretio joj i vređao je, uzvrati gotovo istom merom

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Reč karaoke znači "prazni orkestar". Pojavila se u Kobeu, Japan, početkom sedamdesetih, i sastavljena je od japanskih reči karappu – kratak, prazan, i okerestu – orkestar. Ima li bolje najave onog što je usledilo, društva mrtvih orkestara?

PIŠE: DRAGAN AMBROZIĆ

Na naslovnoj strani: Neredi u Odesi
Foto: FoNet/AP

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Najduži dan: Uloga bešike u srpskim reformskim naporima i da li će doći dan da se neki ministar pohvali kako je rano ujutro na posao dojahao na šoferu

Pojavio se vođa i rekao bih da je većini laknulo. Vučić je svestan kakvu je ulogu prihvatio i čini mi se da mu to nimalo ne smeta. Dolazi do suštinskog zaokreta od parlamentarnog ka predsedničkom modelu upravljanja državom, a ne mislim na Tomislava Nikolića

BUĐENJE NACIJE: KO RANO RANI...

U danu kada je Srbija dobila novu vladu i u prvim danima nakon formiranja tog kabineta, dogodilo se nekoliko zanimljivih stvari koje mogu pokazati ne samo karakter predsednika vlade nego na neki način najavljuju i duboku promenu modela političkog upravljanja Srbijom s nesagledivim posledicama po karakter političkog sistema koji je uspostavljen Ustavom.

Naime, Aleksandar Vučić instinktivno oseća da mu komotna parlamentarna većina nije dovoljna za sprovođenje opsežnih i bolnih reformi – ostavimo sad po strani kvalitet i domet predloženih rešenja – već se nameće u ulozi vođe. Parlamentarna većina dovoljna je da se usvoji zakon po kome zemlja leži na leđima kita, ali to nije dovoljno da se narod ubedi da mora živeti gore da bi mu jednog dana bilo bolje.

To gore biće odmah, a ono bolje može biti i na "kukovo leto", pa je procenjeno da ta tranzicija od "lošeg ka lošijem pa boljem" ne može biti izvedena bez vođe a kasting majstori su procenili da će tu ulogu najbolje odigrati Aleksandar Vučić, čija je moć transformacije već dokazana. U društvu bez institucija, demokratske tradicije i drugih "trica i kučina" sveta kome težimo, neophodno je konstruisati nekog ko misli i radi dok svi drugi spavaju.

Pojavio se vođa i rekao bih da je većini laknulo. Vučić je svestan kakvu je ulogu prihvatio i čini mi se da mu to nimalo ne smeta. Dolazi do suštinskog zaokreta od parlamentarnog ka predsedničkom modelu upravljanja državom, a ne mislim na Tomislava Nikolića čije će protokolarne funkcije ostati neokrnjene i verovatno još naglašenije tek da bi bilo potpuno jasno "ko kosi a ko rakiju peče".

Onaj čuveni ekspoze od tri sata bio je tek uvod, "taktički udar", u ofanzivi koja traje već desetak dana. Vučić nam je naglasio da je tu pristupnu besedu pisao do pet sati i 20 minuta tog jutra, dakle kao što sam već napisao "radio je dok su drugi spavali" i to je bio adekvatan predgovor novom srpskom zavetu. Još da je do parlamenta stigao na magarcu i usput porušio obližnje menjačnice, utisak bi bio kompletan.

MITING: ULOGA TETKA DARE U REVOLUCIJI

Otuda je mogao s te podvižničke visine da se obraća članovima parlamenta kao razredni osnovoškolcima i da ih kori za trenutke nepažnje. Oni koji su po nalogu lupali recke zabeležili su da je popio deset čaša vode i da do kraja zasedanja nije išao u toalet, što sigurno dokazuje da ima jaku bešiku, a nije bilo malo članova njegove stranke koji su posle tvrdili da ni oni tokom celodnevnog zasedanja nisu išli na pišanje.

Postoji čuvena anegdota iz osamdesetih godina prošlog veka, za koju nije nemoguće, čak je vrlo verovatno da je znaju i Vučićevi medijski spin majstori: vratio se pokojni Sveta Spasojević s Kosova Polja i saopštio redakciji ondašnjeg NIN-a da je Srbija dobila novog lidera, jer Slobodan Milošević u danu i noći kad je izgovorio da niko ne sme da vas bije nijedanput nije ustajao od stola da ode do toaleta.

foto: FoNet

Ta klozetska mitologija nije beznačajna kako se nekom može učiniti na prvi pogled. Ona svedoči o posvećenosti, koncentraciji, apsolutnoj volji, uzdržanosti i naporu. To su odlike vođe.

Na kraju je ispred platoa parlamenta održan tobože spontan skup na koji je moja tetka Dara – obožava Vučića – donela kompletan razglas a njen komšija se pobrinuo za binu i prevoz. Dakle, u danu kad je vođa proglašen počeli su da nas prave ludim ubeđujući javnost u spontanu prirodu tog skupa, izliv narodnog oduševljenja...

U tom danu pojavilo se i famozno saopštenje Srpske napredne stranke protiv Radio-televizije Srbije u čijim programima se novinari i gosti usuđuju da imaju nešto protiv njih. Izgledalo je nekako sitničavo slati takvo saopštenje u trenutku kad su dosegli vrhunac moći, ali ni to nije bez neke. Pošto u tom saopštenju nije navedeno ništa konkretno i nije bilo jasno šta ih je pogodilo, vrlo je verovatno da je to bio sračunat manevar "odapinjanja strele" ka svim medijima sa zahtevom da oni sami prepoznaju dokle mogu da sa prostru i da se obodri već vidljiva autocenzura.

A onda se nastavilo! Vlada je zasedala za Prvi maj, počelo je takmičenje među ministrima ko kada i kako dolazi na posao. Pažnju je neadekvatno značaju dobio prekor upućen Kori Udovički jer je kasnila na sastanak pet minuta, a onda je dosta nepromišljeno promenjeno radno vreme državne uprave koja sad dolazi na posao kad njihove kolege iz Evropske unije doručkuju kod kuće, pa ovi naši i odlaze s posla znatno pre nego oni s kojima bi da se udružimo i poslovno sarađujemo. Jedna ministarka se već istakla izjavom da "na posao dolazi busom", a uskoro će se pojaviti i neko ko je dojahao na dojučerašnjem šoferu.

PENZIJE:
IMA KO ĆE DA MISLI!

Prvi naizgled ozbiljan sukob na liniji političkog i ekspertskog dela vlade buknuo je oko penzija. Naime, Lazar Krstić, ministar finansija, usudio se da izjavi kako je verovatno neminovno da se penzije smanje do kraja godine, a onda nam je saopšteno da to niko ne treba da pominje niti da razmišlja o tome dok Aleksandar Vučić ne donese odluku o sudbini penzionera. Naravno, vešt kao i uvek, prvi je protiv Krstića i njegovog izletanja nastupio Ivica Dačić, novi PPV, rekavši da je sudbina penzionera u Vučićevim rukama i da sve to zavisi od Vučićeve procene čime je amnestirao sebe u očima dobrog dela sopstvenog glasačkog tela. A onda je i Vučić zabranio da bilo ko pominje penzije dok ih on ne pomene.

Čini vam se da sitničarim i da se bavim nevažnim i okolišnim detaljima o prvih deset dana novo-stare vlade? Voleo bih da ste u pravu i da ovo što sam nabrojao, više po utisku nego po nekom istraživačkom promišljanju i radu, nema uporište u realnom procesu uspostavljanja nove političke prakse u Srbiji. Ali, strah me je da ima i da će proizvodnja vođe da pojede svaku drugu proizvodnju, tim pre što otpornost društvenih grupa – a ne samo opozicionih partija – gotovo da ne postoji i da je klimoglav najlakši način da opstaneš na bilo kakvoj sceni. ¶

POGROM U ODESI

Sukobi koji su kulminirali spaljivanjem ljudi u Domu sindikata u Odesi otkrivaju unutrašnju energiju građanskog rata, narastanje tenzija, erupciju besa, nekontrolisane izlive mržnje i nasilja. Neki kažu da je od rata gori samo građanski rat, a od građanskog rata naleti divljih hordi

Ako se za rat i raspad Jugoslavije pre dvadeset četiri godine govorilo da je počeo u Maksimiru sukobima srpskih i hrvatskih navijača, za građanski rat u Ukrajini se može reći da je 2. maja počeo pre utakmice harkovskog Metalista i odeskog Černomorca.

Masovna tuča koja će se nastaviti pucnjavom i pogromom izbila je ironijom istorije na Prospektu mira i nastavila se u Grčkoj ulici u starom delu Odese, negde na pola puta između spomenika Rišeljeu, na kome su nedeljama kampovali majdanovci, i trga okruženog parkom koji nosi naziv istorijskog mesta, Kulikovo polje, na kome su u šatorskom naselju nedeljama kampovali "koloradosi", proruski demonstranti koji su proglasili Odesku Republiku.

Kako javlja list "Odeskaja žiznj", proruski demonstranti su najpre pokušali da rasture miting pristalica jedinstvene Ukrajine. Njima su u pomoć pritekli pripadnici Desnog sektora i fudbalskih navijača iz grupe "ultras" koji su demonstrirali za jedinstvenu Ukrajinu. Politizovani fudbalski navijači "ultrasi", koji drže proukrajinsku stranu, nisu tog dana prvi put stupili na političku scenu. Njihove žestoke bitke sa proruskim "opkolčnicima" u Harkovu su zabeležene ranije.

Da veća grupa prebije manju do krvi i porazbija im glave događalo se više puta – i u februaru, kad su razbijene Janukovičeve pristalice dovedene u Kijev čak sa Krima tukli i razbijali im autobuse, i tokom "ruskog proleća", kad su u Harkovu proruski demonstranti tukli majdanovce i terali ih da puze i idu četvoronoške.

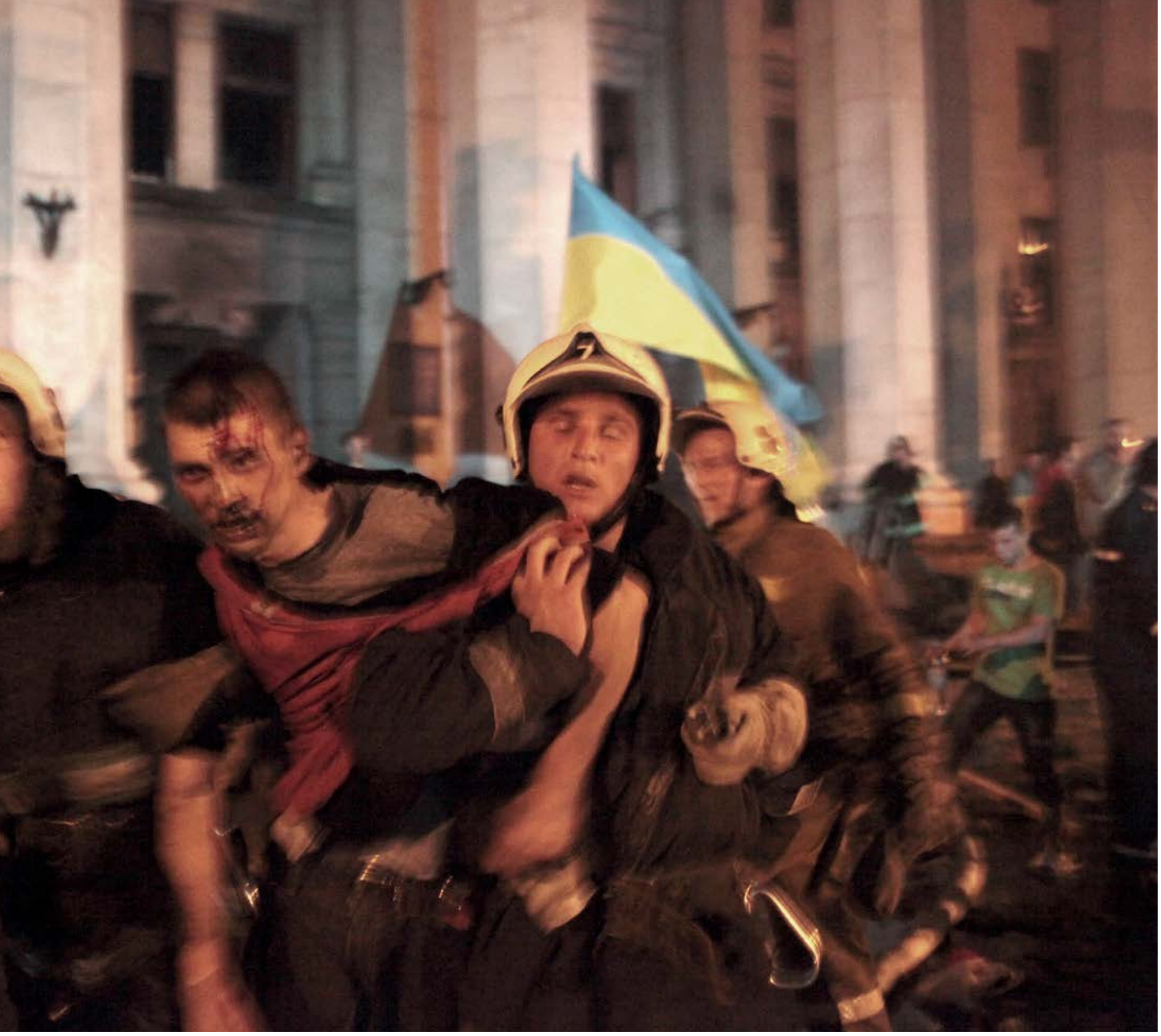
Proruski demonstranti inače žive u stalnoj psihozi straha od napada majdanovaca, pa i događaje tog dana opisuju kao napad fašista. Neki od njih tvrde da su imali dogovor s policijom o zajedničkoj odbrani od napada. Aleksandar Makarenko, predavač na pomorskom fakultetu u Odesi koji je bio na Kulikovom polju "da bi bio sa svojom decom" (niko od njih nije nastradao), pričao je da su pojačali dežurstvo u očekivanju napada "ultrasa" koji su najavili da će doći iz Harkova da odbrane "Mamu Odesu", da su hteli da pomognu policiji i da je on lično zbog dogovora o tome dva dana proveo u MUP-u. U Odesi živi 62 odsto Ukrajinaca i 29 odsto etničkih Rusa.

PRVE ČARKE

U prvim koškanjima oni s Kulikovog polja su potisnuli pristalice jedinstvene Ukrajine koji su se zabarikadirali u jednoj od ulica u starom delu grada, a TV slike pokazuju da su imali zelene šlemove, plastične štitnike za noge i palice. Tu su bili i pripadnici Desnog sektora, mada nema detalja o tome da li su to oni pripadnici Desnog sektora koji su kao neka vrsta paralelne vlasti nedeljama držali kontrolne punktove oko Odese, u čijoj okolini postoje sela s ruskom većinom. Tadašnji gradonačelnik Odese se na te patrole Desnog sektora žalio, jer su se ponašali bahato i samovoljno i kvarili su aranžmane za održanje kakvog-takvog mirnog statusa kvo u tom primorskom gradu. Navodno je i tražio da ih povuku u Kijev.

Udruženi "ultrasi" i majdanovci i pripadnici Desnog sektora su probili policijski kordon i krenuli na "moskale" ili "kolorade". Bili su tri puta brojniji. Žestoko su se tukli svim sredstvima, uključujući i Molotovljeve koktele, od "Majdana 2014." uobičajeno oružje "mirnih građana", kako bi rekao jedan dobitnik Nobelove nagrade za mir. Tukli su se oko kontrole nad vatrogasnom cisternom, a i inače – okrutnije nego u filmu Bande Njujorka... Čula se pucnjava.

I proruski demonstranti su koristili Molotovljeve koktele, a – kako ukrajinska strana tvrdi – i oružje. Oni su zauzeli tržni centar "Afina", jedno visoko zdanje okruženo parkom, ali su ih odatle oterali. Policija je izgubila kontrolu i nije više štitila nijednu od sukobljenih strana, izveštava "Odeskaja žiznj", po čijem izveštaju tu padaju prvi mrtvi i ranjeni. Policija

ZAKASNELA AKCIJA: Spasavanje preživelih iz Doma sindikata u Odesi i početak tragedije
Fotografije: Fonet/AP

je prepustila grad razuzdanoj gomili. To će biti samo početak.

Ako se i može razumeti policija, koja se i inače demotivisana i od vlasti stalno sumnjičena raspala tokom tih uličnih sukoba, nema objašnjenja zašto u tako rizičnoj atmosferi nije otkazana fudbalska utakmica. Možda je neko hteo da civili raščiste s civilima. Kijevski mediji će posle tvrditi da je nekoliko dana pre tih događaja nekoliko policijskih funkcionera otišlo na odmor u inostranstvo.

Aktivisti antimajdana su razbijeni, a majdanovci su krenuli u konačni obračun i bukvalno su spalili njihovu bazu šatora na Kulikovom polju. To su i visokopozicionirani političari (Julija Timošenko) posle slavili kao "odbranu Ukrajine". Zato što su došle u trenutku kada je na pomolu bila još veća tragedija, prve

reakcije sa zvanične i nezvanične ukrajinske strane bile su zaprepašćujuće. To se vidi i po naslovu u lista "Odeskaja žiznj": "V Odesse sožgli glavnoe 'gnezdo' separatistov" (U Odesi spalili glavno leglo separatista).

ŽIVI SPALJENI

U tim trenucima preostali pripadnici proruske Odeske Republike su se zabarikadirali u Domu profsojuza (Domu sindikata), koji su bili zaposeli ranije. Majdanovci su zasipali zdanje salvama »

Nepodnošljivo slične ključne reči

Jugoslovenska ratna kriza 1990. i ukrajinska 2014. imaju različite uzroke i različitu dinamiku, veliki igrači imaju suprotne stavove od onih koje su zastupali u jugoslovenskoj krizi, ali se koriste neke slične ključne reči

JUGOSLAVIJA 1990.	UKRAJINA 2014.
Pravo na samoopredeljenje ili suverenitet	Suverenitet ili pravo na samoopredeljenje
"Ljudi ubačeni sa strane"	Ruski u Ukrajini, "zeleni čoveki"
Aveti prošlog rata: ustaše, četnici i iredentisti	banderovci i separatisti, ruski agenti i teroristi
Barikade: balvan revolucija,	Zapaljene automobilske gume
Da se prvo JNA vrati u kasarne	Povlačenje ruske vojske s granice, prestanak rata sa sopstvenim narodom
Da se prvo razoružaju zenge, ili četnici	Da se prvo razoružaju Desni sektor ili separatisti
Dilema "prvo ustav pa izbori, ili obrnuto	Izbori pa ustav
Federacija, konfederacija, asimetrična federacija, secesija	Unitarna Ukrajina, decentralizacija, federacija, secesija
Kalašnjikov, kašikar, bejzbol palica	Kalašnjikov, pištolj makarov, bejzbol palica, Molotovljev koktel
Lov na špijune, diverzante	isto
Mnoštvo referenduma i proglašavanja državnih tvorevina	Referendumi
Pucnji u ličnost koja drži u miru suprotstavljene strane: Josip Rajh Kir u Osjeku,	Gradonačelnik Harkova Kernes
Strana zavera, CIA, snajka CIA	CIA, FBU, GRU
Zarobljavanje stranih posmatrača	OEBS-ovci u Slavjansku
Ženevski i dugi niz drugih prekršenih sporazuma	Prekršeni Kijevski dogovor iz februara i Ženevski iz aprila

Molotovljevih koktela koji su, sudeći po TV izveštajima, pripremale veoma mlade i vesele aktivistkinje. Majdanovci su zapalili ulazna vrata iznutra ojačana barikadom od nabacanog nameštaja i razbijali prozore. Dim i požar su se širili hodnicima starog staljinističkog zdanja. Na jednom TV snimku se vidi da je jedna grupa majdanovaca bila prodrla kroz sporedni ulaz u prizemlje i verovatno "podložila iznutra i izašla". Proruski demonstranti su se povukli na više spratove gde ih je stizao ljuti crni dim. Aktivistinja Žana, starija žena zift crne ofarbane kose, koja je preživela tu opsadu, pričala je kako je osujećen pokušaj da se iz zapaljenog zdanja spuste požarnim stepenicama. "A kako da se tamo spustimo – oni su pucali po stepenicama. Pucali su u ljude koji su se spasavali od ognja!" Gašenje požara vodom iznutra nije bilo moguće, jer je voda bila isključena, verovatno mnogo ranije, da bi se proruski odeski republikanci odatle isterali. Ljudi su počeli da se guše od dima. Na krovu požarom zahvaćenog zdanja Doma sindikata bilo je sve do sledećeg jutra blokirano nekoliko desetina ljudi. Najmanje osmoro ljudi je poginulo skačući kroz prozore zapaljene zgrade.

BBC je citirao izjavu demonstranta zvanog Albu, koji je bio zabarikadiran u zgradi, da su pripadnici Desnog sektora na njih bacali šok bombe i Molotovljeve koktele, a da su njega, kada je na kraju skočio s prozora, na tlu ugruvanog tukli batinama i lancima. Na jednom garavom zidu se vidi trag šaka nekoga ko je teturao u samrtnom ropcu i očigledno na kraju posrnuo.

Sudeći po snimcima dostupnim na TV i društvenim mrežama, jedan iz grupe mladića koja je izvodila radove s veselom razuzdanošću obraća se starijem čoveku koji hramlje sa "komandante". Napadači su bili opremljeni za borbu, nosili su zelene šlemove koje obično imaju vojni rezervisti, štitnike za kolena, a neki su izgledali "sasvim navijački".

Kasnije saopštenje policije u Odesi svedočiće o tragičnom bilansu tog sukoba – 43 mrtva i 170 povređenih. Jedan deputat iz Odese tvrdi da je mrtvih više i da ima osoba koje se vode kao nestale.

Sajt *Dumskaya.net* objavio je seriju stravičnih slika ljudi ugušenih dimom i nagorelih tela. Predsednik samoproglašene Odeske Republike Valerij Kaurov ispričao je za rusku RT da su banderovci ometali gašenje požara i vikali: "Ruskie gorite!" (Na nekim snimcima taj uzvik glasi "Gorite Moskali!" ili u nekim listovima "Moskal, kopaj svoj grob!").

Policija je izazvala odijum na ruskoj strani kada je u prvom saopštenju iznela pretpostavku da je požar izbio na trećem i četvrtom spratu petospratne zgrade, jer su i oni zarobljeni u zgradi bacali Molotovljeve koktele. Tu verziju podupire donekle izveštaj Ruske službe BBC snimkom nekoliko plastičnih flaša benzina, navodno nađenih, ili kasnije podmetnutih, u onom kršu u izgoreloj zgradi. Ta verzija, po kojoj su se proruski demonstranti zapravo sami spalili, dodatno je razgnevila rusku stranu. Kad je zgrada Doma sindikata dva dana posle tragedije otvorena da bi u njoj moglo da se položi cveće i zapale sveće na mestima masovne pogibije, videlo se da su donji spratovi očigledno mnogo više oštećeni požarom nego gornji.

SLAVA HEROJIMA

Pijetet prema žrtvama ustupio je mesto ratu raznih interpretacija. Zvanični Kijev je najpre tvrdio da je to što se desilo u Odesi provokacija ruske službe FSB, pa da su provokaciju finansirali Janukovičevi ljudi. Na kraju je premijer Jacenjuk saopštio da će biti smenjen šef policije u Odesi i da će biti sprovedena istraga. U Odesu je poslata komisija ukrajinske vlade.

Ruska televizija NTV uporedila je epilog u Odesi sa nacističkim zločinom u Hatinu (Belorusija) u kome je 22. marta 1943. ukrajinska kolaboracionistička formacija

GRAĐANSKI RAT: Kramatorsk i sukob proruskih i proukrajinskih demonstranata u Donjecku

118. šucmanšaft bataljon zbog toga što su partizani ubili nekoliko nemačkih vojnika spalila 149 seljana u njihovim kućama. Neki ruski mediji događaje u Odesi opisuju rečju pogrom, što podseća na to da su se u Odesi više puta odigrali pogromi Jevreja, jedan od prvih još 1821. Godine 1905, kada se u tadašnjoj Ruskoj imperiji odigrao niz pogroma, odeski je odneo živote više od 400 Jevreja.

U Odesi je proglašena trodnevna žalost i najavljeno formiranje dobrovoljačkih odreda milicije. Uhapšeno je oko 130 učesnika u sukobima. Pokrenuta je istraga. Ruska strana tvrdi da je među privedenima zapravo bilo dosta onih koji su preživeli požar na Kulikovom polju.

Već sutradan 3. maja ispred uprave policije u Odesi demonstranti uz parole "Odesu nećemo oprostiti" i "Odesa – ruski grad" zahtevaju da ruski demonstranti budu pušteni. U nedelju 4. maja oko 16 časova, nakon paljenja sveća za poginule na Kulikovom polju, demonstranti su uz zastave Ruske imperije krenuli ka policiji uzvikujući: "Slava herojima" i "Nacisti, nacisti!" Uz pomoć jednog kamioneta probili su kapiju, ušli duboko u dvorište zgrade, razbili vrata i provalili unutra, da bi u 18.20 časova 67 ljudi napustilo zgradu policije.

Sudeći po foto-reportaži sajta *Dumskaya.net*, jednom pokunjenom policajcu neko u tim trenucima vezuje za rever georgijevsku lentu. U više TV izveštaja se vidi kako tokom tih demonstracija jedan vod policije istupa iz stroja i kako policajci jedan za drugim bacaju štitove na gomilu. U ruskim medijima se o tome izveštavalo pod naslovima "Berkut otkazao poslušnost". Ukrajinska policija je saopštavala da to nisu "berkuti" već obični policajci i da nije u pitanju pobuna nego nesporazum. Usledila je razmena verbalne vatre među institucijama. Prokuratura u Odesi protestovala je zbog puštanja na slobodu uhapšenih koje je sprovedeno, kako se kaže, "neposredno po naredbi organa unutrašnjih poslova bez ikakve saglasnosti organa prokurature i posle otvorenog ignorisanja službenih dužnosti i zakona o miliciji od strane radnika milicije...".

Kasnije uveče 4. maja nekoliko stotina uglavnom mlađih pristalica Majdana, nezadovoljni što je milicija pustila »

SLAVJANSK: Medicinska sestra pomaže ranjenom Rusu i kontrolni punkt ukrajinskih oružanih snaga

separatiste, naoružani štitovima i pendrecima krenuli su ka spaljenom stecištu proruskih demonstranata na Kulikovom polju. Uz agresivne i opscene povike, neki od njih su se popeli uz fasadu nagorele zgrade, skinuli sa nje rusku zastavu i postavili ukrajinsku. Na kraju su se okupili na Primorskom bulevaru kod spomenika Rišeljeu. To je "onaj" Arman Emanul Sofija-Septimani de Vinero de Plesi, grof de Šinon, 5. grof Rišelje (1766–1822) – francuski aristokrata. On je posle velike Francuske revolucije stupio u rusku službu, 1804–1815. i bio postavljen na dužnost general-gubernatora Novorosije i Besarabije. U Rusiji su ga nazvali Emanuil Osipovič de Rišelje. Smatraju ga jednim od osnivača Odese, u kojoj mu je 1828. postavljen spomenik. Majdanovcima se po običajima uspostavljenim nakon ukrajinske "februarske revolucije" kasno uveče 4. maja obratio novi šef policije u Odesi Ivan Katerničuk, koji ih je smirio...

Tragedija u Odesi je delovala razorno na raspoloženje, odnose, možda i na budućnost Ukrajine, koja kolabira krvareći i koja je prvog dana rata videla sve njegove užase. Usledio je niz komemorativnih demonstracija. Na Trgu slobode u Harkovu, uprkos zabrani okupljanja, 4. maja oko 500 ljudi, uključujući i "narodnog guvernera" Vladimira Varšava, aktiviste pokreta "Jugoistočna Borotba " i organizacijâ "Rada Harkov", "Ruska zajednica Harkova", donosilo je cveće i palilo sveće u znak sećanja na mrtve i nosilo postere "Odesa – grad heroj", "Kramatorsk, mi smo sa tobom!", "Dole hunta", "Odesa – Hatin 21. veka".

Ministarstvo spoljnih poslova Rusije je 5. maja predsedniku Vladimiru Putinu predstavilo Belu knjigu o kršenjima ljudskih prava u Ukrajini. Jedan odeljak Bele knjige odnosi se na diskriminaciju na etničkoj i jezičkoj osnovi, na ksenofobiju i rasni ekstremizam, a jedan na religioznu netrpeljivost i prema Ruskoj pravoslavnoj crkvi Moskovskog patrijarhata...

Ministarstvo inostranih poslova Rusije, u saopštenju izdatom nešto kasnije istog dana (5. maj po podne) poručuje: "Ponovo pozivamo kijevske organizatore terora protiv sopstvenog naroda da se opamete, prekrate krvoproliće, odvedu vojsku i konačno sednu za pregovarački sto, kako bi počeo normalan dijalog o razrešenju političke krize." Onda je počelo da se priča o nastavku pregovora – drugoj Ženevi.

Mada se odvijala kako se inače odvija divljanje beslovesne mase u atmosferi ukrajinskog raspadanja, tragedija u Odesi sama po sebi otkriva unutrašnju energiju građanskog rata, narastanje tenzija, erupciju besa, nekontrolisane izlive mržnje i nasilja. Neki kažu da je od rata gori samo građanski rat, a od građanskog rata da su gori naleti divljih hordi – i pogrom.

BITKA ZA GRADOVE

Pravi rat na koji su tokom drame u Odesi bile uperene kamere (uobičajeno pacifistički-ratnohuškačkih) globalnih TV mreža, počeo je tog 2. maja u 4.30 sati ujutru u Slavjansku, gradu između Harkova i Donjecka na istoku Ukrajine. Tu je nastavljena ranije započeta pa prekinuta "antiteroristička operacija" ukrajinskih kombinovanih snaga Unutrašnje vojske ministarstva unutrašnjih poslova, Nacionalne garde i ukrajinske vojske. U Slavjansku su se čule sirene za uzbunu i zvonila su crkvena zvona. Puščana paljba se čula na obodima grada. Ispostavilo se da pobunjenici imaju raketne bacače i prenosne lansere. Koristili su i onih nekoliko oklopnih vozila koje su oteli od ukrajinskih vojnika kada su prethodni put ušli u grad Kramatorsk samo desetak kilometara udaljen od Slavjanska. Borbe su vođene na uzvišici na obodu Slavjanska u okolini TV predajnika koji su ukrajinske snage zauzele i isključile ruske TV signale. Rat za televiziju povezan je s jezičkim pitanjem, koje je negde u fokusu političkih i drugih sukoba poslednjih meseci. Sajt grada Slavjanska *Slavgorod* izveštava inače da kablovske mreže i dalje emituju i ruske i ukrajinske kanale. Oko tog brda će se voditi borbe sledeća četiri dana.

Sudeći po informaciji portala *Slavgorod* iz Slavjanska, pobunjenici su prenosnim raketnim protivvazdušnim bacačima (RPG) oborili najmanje jedan ukrajinski helikopter M-24 i jednog pilota helikoptera ranjenog puščanim metkom i s polomljenom butnom kosti smestili u bolnicu u Slavjansku. Pustili su ga nekoliko dana kasnije.

Mnogima je to obaranje helikoptera bilo znak da su ukrajinske vlasti potcenile snagu pobunjenika čiji je komandant u Slavjansku Igor Streljkov, kamen u cipeli ministra policije Avakova. Tog Streljkova ukrajinska obaveštajna služba identifikuje kao Igora Girkina i tvrdi da je on specijalac ruskog GRU-a i da je učestvovao u ratu u Pridnjestrovlju 2002. i u Bosni, u Podrinjskoj i Majevičkoj brigadi VRS, itd. On negira da ima veze sa bilo kojom institucijom u Rusiji, gde, tvrdi, ima samo prijatelje. Ono što ukrajinske vlasti nisu mogle sebi da priznaju to je fakat da su njihovom akcijom pobunjenici na istoku Ukrajine dobijali sve širu podršku.

Politički predstavnik Štaba narodne samoodbrane mesta Krasnij Luč Vladimir Serdjukov izjavio je agenciji Interfaks da su "šahtjori" svih sedam rudnika Krasnij Luč, koji su obustavili rad, otišli na barikade kojih je u Lugansku u iščekivanju napada ukrajinskih snaga podignuto oko 150. Ranije je bilo tvrdnji da šahtjori nisu zainteresovani za akcije koje vode "takie to atamani".

Agencija RIA Novosti citira lidera mesne organizacije Komunističke partije Ukrajine, prvog sekretara Anatolija Hmeljevoja, koji kaže da na severnim prilazima gradu stanovnici podižu nove barikade. Novo je to da se kao izvor o aktivnostima pobunjenika prvi put pojavljuje funkcioner neke ukrajinske parlamentarne partije. Paul Ronzhajmer, reporter nemačkog lista "Bild", izveštavao je da se mnogo civila može videti ispred ukrajinskih tenkova na prilazima gradu i da mnogi dovikuju vojnicima: "Pucajte u nas, mi smo takođe separatisti, mi želimo da pripadamo Rusiji. Pucajte u nas..."

Reporter BBC-ja Fergal Kin opisuje stanje na jednom mostu blizu Slavjanska gde na jednoj strani na teškoj kiši i grmljavini stoji oko 300 ljudi i maše ruskim zastavama i začikava ukrajinske vojnike da priđu bliže, a da je atmosfera takva da se svakog časa može promeniti.

Promenila se jedne noći u Jasnogorki između Slavjanska i desetak kilometara udaljenog Kramatorska gde su građani blokirali desetak oklopnih transportera. Kad je pala noć između 2. i 3. maja, oni su pošli u proboj pucajući iz automata najpre u vazduh a onda u meso. Bilo je mrtvih i ranjenih, o čijem broju se licitiralo. Ministar policije Avakov je tvrdio da teroristi pucaju koristeći građane kao živi štit.

Kad su u Kramatorsku 3. maja oko podne obnovljene borbe, ukrajinske snage ušle su u grad i zauzele sedište službe bezbednosti, a pobunjenici su zaprečili ulice autobusima koji gore. Iznad grada se dizao zlokoban dim izgorelih guma. Čula se paljba iz različitog oružja. Nekoliko oklopnih vozila Nacionalne garde ušlo je u grad, što je Kijevu prikazano kao uspeh antiterorističke operacije. Kada su stali, ljudi su počeli da se okupljaju i da uzvikuju "Fašisti". Vojnici su najpre zauzeli pozicije za borbu, ali se onda brzo odvezli na aerodrom na obodu grada. Zgrada Službe bezbednosti koju su oslobodili od separatista se neznano kako zapalila 4. maja, javljaju RIA Novosti.

Narednih dana je trajalo taktičko nadigravanje. Ukrajinska vojska je napredovala, razorivši barikade, nekad artiljerijskim mecima, nekad puškaranjem s pobunjenicima u kome je bilo žrtava, i ukopavši neke jedinice na važnijim mestima. Borbe su se 4. maja premestile i u Malinovku, desetak kilometara istočno od Kramatorska, pa južno prema Donjecku, u Konstantinovku, pa u Džeržinsk, pa u Golovku...

Svuda je bilo žrtava. U Slavjansku su u otvorenom sanduku kroz ceo grad nosili medicinsku sestru koja je poginula.

RAT OLIGARHA

Dok su se ukrajinske snage zapetljavale u kučinu građanskog rata oko Slavjanska, u Donjecku u Lugansku su pripremali referendum 11. maja, zaposedali nove institucije, milom ili silom navodili funkcionere da podnose ostavke ili da priznaju Republiku, "obavljali eksproprijaciju eksproprijatora", mobilisali pristalice, objavljivali da potčinjavaju sebi sve policijske i oružane snage na teritoriji svojih oblasti.

Iz kasarne Nacionalne garde u Lugansku, gde su pobunjenici objavili opštu mobilizaciju, vojnici su odvedeni autobusima na gradski aerodrom, odakle će biti transportovani u Vinicu, ili kako je rekao jedan pobunjenik "tam na banderoške" (u zemlji Bandere, tj. u zapadnu Ukrajinu).

U Donjecku se u okviru mobilizacije povećao broj ljudi naoružanih puškama, pištoljima ili bilo čime. Voz iz Ljvova je dočekan i pregledan, a lica sumnjiva kao banderovci privođena su u atmosferi nalik na linč, a jednog čoveka su pred TV kamerama, držeći ga za gušu, ispitivali o njegovoj ulozi u paljenju Doma profsojuza u Odesi i o sličnim zadacima zbog kojih je poslat na istok.

Ruski mediji su jedne noći javljali da je ukrajinska vojska ušla u Marijupolj, grad na obali Azovskog mora, da iz pravca Berđanska, grada istočno od Marijupolja, kreću helikopteri. U gradu su se čule sirene i pucnji.

Portal grada Marijupolja *0629.ua* izveštava da u Marijupolju u noći 3. maja ukrajinska vojska nije sprovodila antiterorističku operaciju i da nije bilo kretanja oklopnih vozila. U marijupoljskim kancelarijama ukrajinske partije Batkivšćina nije ostao kamen na kamenu, izveštava ruska TV1, a ispostava Privatbanke oligarha Igora Kolomojskog, guvernera Dnjepropetrovska lojalnog kijevskim vlastima, izgorela je. Njegov ofis je demoliran, stvari su uništene, a ostavljena je poruka "M'stim za Odesu".

To nije jedini primer obračuna demonstranata na istoku s oblasnim oligarhom Igorom Kolomojskim, koga je vlast u Kijevu u martu postavila za gubernatora – u Donjecku nekoliko bankomata njegove Privatbanke demonstranti su zapalili, u Gorlovki su "zarobili" nekoliko »

Ukrajinska kriza u nemačkim medijima

Za "Vreme" iz Bona

Bernd Ulrih piše da ovo nije doživeo u trideset godina novinarske karijere. Ulrih je zamenik glavnog urednika "Cajta", uglednog nemačkog nedeljnika. *Ovo* je situacija u kojoj nemački političari – osim dakako Levice – i svi mejnstrim mediji o situaciji u Ukrajini pričaju i pišu jedno, dok ogromna većina građana (čitalaca) misli suprotno. Zvanični crno-beli narativ je otprilike da je Rusija za sve kriva, dok čitaoci u komentarima mahom pitaju: zašto nas smatrate idiotima pa nam poturate ovakve priče? Međutim, Ulrih ne traži greške u medijima, nego u čitaocima i gledaocima. "Kada ogromna većina medija argumentuje na sličan način, čak ni dobronamernim čitaocima nije lako da dokuče da li se radi o novoj medijskoj pomami ili meri za prevaspitavanje naroda, ili možda o dubokim uverenjima novinara u pogledu demokratije i ljudskih prava", piše on. Ulrihov odgovor je, naravno, da nemački mediji gotovo unisono pišu o Putinovoj "nacionalističko-imperijalističkoj ideologiji", jer unutrašnji moralni radar samosvesnih novinara prosto nalaže da se kritički piše o autokrati iz Kremlja.

Na ovakvo objašnjenje malo ko pada. Poslednje izdanje satiričnog kabarea *Die Anstalt,* koji se jednom mesečno prikazuje na drugom programu javnog servisa, donosi sledeći skeč: na levoj fotografiji su naoružani maskirani demonstranti sa kijevskog Majdana; na desnoj su isti takvi proruski demonstranti na istoku Ukrajine. "Levo vidimo mirne građane koji oslobađaju okupirane administrativne zgrade – ti su naši", objašnjava kabaretista Maks Uthof. "Desno vidimo razularene militariste koji brutalno okupiraju zgradu." Na kraju scene drugi kabaretista Klaus fon Vagner, koji predstavlja običnog građanina, počinje da shvata kako treba da radi moralni radar. "Kada loši ljudi čine nešto loše – to je zlo. Kada dobri ljudi čine nešto loše – to je dobro." Satira raskrinkava i veze medijskih mogula sa nizom ratobornih zapadnih organizacija. Tako gledalac saznaje da izdavači i glavni urednici "Cajta", "Bilda", "Velta", "Zidojče cajtunga" ili "Frankfurter algemajnea" sede (i uzimaju novac) u izvršnim odborima Nemačkog maršalovog fonda, Minhenske konferencije za bezbednost, Atlantske inicijative i sličnih lobista NATO-a. Politički kabare, iako se emituje u 23 sata, ima blizu četiri miliona gledalaca (udeo od preko 15 odsto).

Ali šta čeka Nemce u informativnom programu i novinama? "Ko je prošle jeseni, od početka krize u Ukrajini, pratio vesti u Nemačkoj, mogao je preko svih medijskih kanala da sazna da se ovde prozapadni demonstranti bore protiv korumpiranog, Rusiji vernog predsednika Janukoviča. Medijska podela na *dobre* i *zle* se činila jasnom", piše "Dojče vele". I to se može potkrepiti statistikom – nemački javni servis je u svojim dnevnicima u novembru (kada su protesti na Majdanu počeli) te u januaru i februaru (kada su se zaoštrili) 80 odsto vremena u izveštajima posvetio majdanovcima i evrofanaticima, a tek 20 odsto izjava poticale su od Janukovičeve vlasti ili proruski orijentisanog stanovništva. Tako je zgažena jedna od prvih lekcija novinarstva – da svaka priča treba da ima najmanje dve strane. Nije onda čudo što je jedna anketa javnog servisa objavljena pod naslovom: "Nemci se plaše novog hladnog rata". Tekst objašnjava da se toga boji 72 odsto ispitanika, ali otkriva još neke podatke od kojih bi svakako mogao da se napravi bolji naslov. Recimo, da tek polovina građana podržava bilo kakve sankcije protiv Rusije. Ili da čak tri četvrtine odbija svaku mogućnost vojnog mešanja Nemačke.

Portal *Propagandaschau* (Propagandni pregled) prebacuje poslednjih dana medijima lažno izveštavanje, pre svega kada je reč o vojnim posmatračima koji su bili zatočeni u Slavjansku. Naime, mediji uporno pišu o "misiji OEBS-a", iako su posmatrači bili u bilateralnoj misiji po pozivu Kijeva i bez pristanka Rusije. Ukazuje se i na cenzurisanje nepoželjnih komentara čitalaca iako ne sadrže ni psovke ni govor mržnje. Recimo, urednik "Zidojče cajtunga" u svojoj kolumni navodi da su "slobodni izbori jedini put za Ukrajinu". Jedan čitalac ga odmah podseća da je u Ukrajini bilo slobodnih izbora, ali da je demokratski predsednik svrgnut pučem. Komentar je posle nekoliko minuta uklonjen sa portala "Zidojčea", ali skrinšot se ne može cenzurisati. Može biti da je nemačka publika sazrela, posebno posle eklatantne medijske propagande koja je pratila bombardovanje Jugoslavije. Slobodni mediji ne moraju da znače objektivno izveštavanje.

NEMANJA RUJEVIĆ

"privatovskih" inkasanskih uređaja, a ranije u Donjecku su jurišali na ofis njegove firme Privat.

Ukrajinska vojna i policijska vlast su prilično kreativne u svojim saopštenjima, ali ono što je o tim događajima na svom sajtu napisala Pres služba unutrašnje vojske u Marijupolju govori o premoći stvarnosti nad maštom: saopštava se da je oko 15 časova na punkt Oružanih snaga Ukrajine, koji je stacioniran u selu Ribjaki, došlo nekoliko građana i navodno u cilju da pruži svu moguću pomoć borcima donelo hranu za koju se kasnije ispostavilo da sadrži supstancu koja je izazvala pospanost vojnika. Pola sata kasnije, dvadesetak nepoznatih lica u tri automobila došli su i zarobili pet pospanih pripadnika vojne posade, zaplenili četiri automata, bombe, mitraljez i municiju. Pobunjenici su zarobljenike i oružje odvezli u prostorije marijupoljskog gradskog veća. Tokom pregovora o vraćanju oružja i zarobljenika, aktivisti tzv. Narodne Republike Donjeck počeli su da grade barikade od guma na raskrsnici Avenije Lenjina i Ulice Kazancev. Kada su zarobljene vojnike izveli iz gradske dvorane, aktivisti su zapalili gume i odbili da daju oružje, jer su u zamenu za oružje tražili da se policijski kordon povuče dalje od Gradskog veća i otvorili su vatru u pravcu policije. Policijski službenici su ispalili u vazduh nekoliko hitaca upozorenja.

Posle toga započela su agresivnija dejstva pobunjenika koji su uništavali imovinu, čuli su se pucnji, grupa pobunjenika je krenula u centar grada i zapalila kancelarije jedne od partijskih organizacija i ispostava banaka, zapravo Privatbanke Kolomajskog.

U konfliktu Kijeva i Istoka Ukrajine

SPREMNI NA SVE: Ostaci jednog oborenog ukrajinskog helikoptera i preživeli pilot drugog helikoptera

traje i konflikt pobunjenika i oligarha koji su tamo preuzeli političke uloge. "Komersant" je, na primer, javio da su pobunjenici zauzeli sedište Saveza industrijalaca kojim dominira guverner Donjecka oligarh Igor Taruta. Njegov ofis je demoliran.

Sa oligarsima (Taruta, Ahmetov) izgleda da je imalo neke veze i oslobađanje 25. aprila u Slavjansku zarobljenih posmatrača OEBS-a. Iz usta Putinovog pres sekretara Dmitrija Peskova mediji su saznali da je negde na istok Ukrajine otišao Vladimir Lukin, ruski ombudsman za ljudska prava, inače opozicioni političar, osnivač liberalne partije Jabloko. Poslali su ga tamo nakon urgiranja nemačke kancelarke Angele Merkel jer su među 11 oebsovaca bila i četiri Nemca. Lukin je bio Putinov predstavnik 20. februara 2014. i posredovao je prilikom potpisivanja sporazuma Janukoviča i predstavnika Majdana, a jedini nije parafirao taj sporazum, koji tadašnja opozicija (sadašnja vlast) nije poštovala, što Moskva zamera sadašnjoj vladajućoj garnituri u Kijevu.

List "Novosti Donbasa" piše da je Vladimir Lukin pregovarao sa komandantom pobunjenika u Slavjansku, "onim" Igorom Streljkovim kome se Lukin obraćao sa Igore Ivanoviču, boraveći u Botaničeskom sadu u Donjecku, u luksuznoj rezidenciji oligarha Rinata Ahmetova. (Ukrajinski mediji to znaju jer im je rekla ukrajinska služba bezbednosti koja je to prisluškivala.) Lukin je 2. maja prisustvovao meču Šahtjor–Iljičevec na stadionu "Donbas-arena" kao gost Ahmetova. Kad su ga zaobilaznim putevima uveli i izveli iz Slavjanska, Lukin je posmatrače predao evropskom predstavniku koji je čekao kod drugog oligarha, kod Igora Tarute.

Kažu da je od Kolomojskog, koji drži u miru Dnjepropetrovsk, a sada i Odesu preko svog čoveka, novopostavljenog guvernera Vladimira Nemirovskog (Njefthimik), sada važniji samo kralj čokolade (Roshen), navodni finansijer majdanovaca Petar Porošenko, predsednički kandidat koga je navodno partija UDAR Vitalija Klička htela da predloži da preuzme i one privremene prerogative predsednika Rade, Turčinova, u nastaloj krizi, u kojoj je čak Dmitrij Timčuk, šef vladinog pres biroa, novinar koji je učestvovao i u ukrajinskom vojnom kontingentu u Iraku, a sada praktično vodio ratnu propagandu, izjavio da je antiteroristička akcija opet ispala farsa. Članovi KP izjavljuju da su napustili zasedanje Rade nakon što su okrivili v.d. predsednika Oleksandra Turčinova, šefa Službe bezbednosti Valentina Nalivajčenka i ministra unutrašnjih poslova Arsena Avakova za masovna ubistva, izvestila je "Ukrajinska pravda".

Do "parlamentarnog prevrata" nije došlo. Porošenko nije pristao, UDAR je odustao, a poslanička grupa Komunističke partije udaljena je iz Rade zbog separatističkih izjava njenih rukovodilaca, javlja agencija UNIAN.

Ukrajinska vlada je bila predložila da Rada na zatvorenoj sednici donese odluku da se 25. maja zajedno sa predsedničkim izborima održi i konsultativni referendum o decentralizaciji Ukrajine, ali za to je glasalo samo 150 od 450 poslanika. Predstavnik partije Batkivščina brifovao je novinare da je na zatvorenoj sednici Vrhovne rade preovladala ocena da "referendum pod dulom automata" nema smisla i da može biti sproveden samo posle stabilizacije stanja i prestanka borbenih dejstava. Razoružanje, pa izbori, pa ustav, znamo tu priču (vidi okvir).

Predsednik Turčinov je upozorio na moguće terorističke napade 9. maja, kad se u Moskvi održava parada, a u Sevastopolju vojni aero-miting, i kada će se Dan pobede nad fašizmom obeležavati u mnogim ukrajinskim gradovima. Oko Kijeva se postavljaju kontrolni punktovi da bi se sprečilo infiltriranje terorista. Ukrajinska ratna psihoza se nastavlja. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

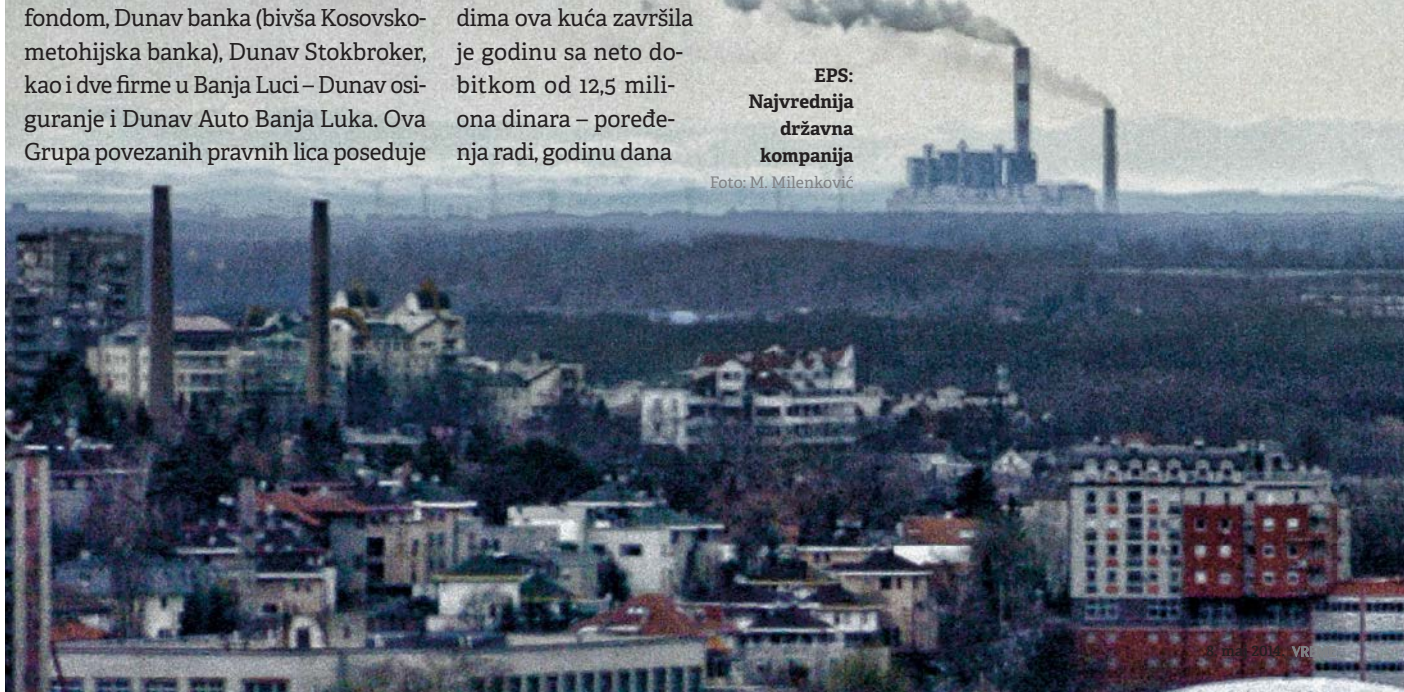
Porodično srebro, zlato i mačke u džaku

Oko dve trećine trosatnog ekspozea novog premijera Aleksandra Vučića otišlo je na planiranje ekonomske politike nove vlade, pri čemu je eksplicitno pomenuo nekolicinu preduzeća u vlasništvu države – neke od njih sasvim uspešno posluju, neke su na granici opstanka, dok se za neke ne može biti optimista kada je reč o oporavku. Šta je Vučić najavio u ekspozeu? Privatizaciju Dunav osiguranja do sredine 2014, zakonski okvir za rešavanje preduzeća u restrukturiranju (do kraja godine), uz zaštitu radnika i nalaženje strateških investitora. Više puta je ponovio da je država veoma loš vlasnik, da loše upravlja preduzećima, koja ili imaju velike gubitke, ili mnogo manji profit od očekivanog. Najavio je privatizaciju Telekoma opravdavajući taj potez "opadajućim prihodima i pogoršanjem konkurentske pozicije, ulazak manjinskog partnera u EPS, restrukturiranje Srbijagasa i Železnica Srbije, razmatranje prodaje licence stranih partnera za organizovanje igara na sreću, kao i partnere za Aerodrom Beograd. U nastavku sledi ono čime raspolažu pomenute firme, u kakvom su finansijskom položaju i kakve trendove poslovanja imaju u poslednjim godinama

DUNAV OSIGURANJE

Na srpskom tržištu osiguranja koje vredi oko 600 miliona evra, Dunav osiguranje je ubedljivo najveća osiguravajuća kuća, sa skoro trećinom ukupnog tržišnog udela. Od ukupno 19 milijardi dinara prihoda od premija osiguranja u 2012, skoro polovina došla je od osiguranja motornih vozila – devet milijardi. Za matičnu firmu povezano je još osam zavisnih pravnih lica: Dunav Auto, Dunav RE (reosiguranje), Dunav društvo za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom, Dunav banka (bivša Kosovsko-metohijska banka), Dunav Stokbroker, kao i dve firme u Banja Luci – Dunav osiguranje i Dunav Auto Banja Luka. Ova Grupa povezanih pravnih lica poseduje 13,1 milijardu dinara vredne nekretnine i opremu. Prema APR-u, upisano je 70,3 miliona evra društvenog i četiri miliona akcijskog kapitala, a među najvećim pojedinačnim akcionarima su Komercijalna banka sa 10,1 odsto, AMS Osiguranje sa 5,63 i Rudarsko-topioničarski basen (RTB) Bor sa tri odsto.

Uprkos ogromnom tržišnom učešću, poslovanje Dunav osiguranja klizi naniže: neto gubici iz poslovanja u 2012. bili su oko jedne milijarde dinara, ali zahvaljujući finansijskim prihodima ova kuća završila je godinu sa neto dobitkom od 12,5 miliona dinara – poređenja radi, godinu dana ranije, taj dobitak bio je 30 puta veći sa 365 miliona. Zarada po jednoj akciji u 2012. bila je tri dinara (2011. – 74 dinara), dok je gotovina povećana za oko 700 miliona u odnosu na 2,55 milijardi iz 2011. Tokom 2012. Dunav osiguranje dalo je dva kredita Galenici u ukupnoj vrednosti od 2,1 milion evra, a u napomeni uz finansijski izveštaj stoji bojazan za naplatu potraživanja, jer "većina osiguranika ima ispodzadovoljavajući bonitet – najviše kašnjenja ide iznad devet meseci", uz komentar da su troškovi zarada za 4100

EPS: Najvrednija državna kompanija
Foto: M. Milenković

zaposlenih, kao i sredstva za reklame i propagandu, bili u 2012. iznad planiranih.

EPS

Iza giganta koji snabdeva električnom energijom 3,3 miliona korisnika stoji nekoliko turbulentnih godina. Pretnje bankrotom, osnivanje EPS Snabdevanja, postepeno otvaranje tržišta električnom energijom, stalni sukobi sa Ministarstvom energetike, obeležili su samo poslednjih godinu i po dana. U svom ekspozeu premijer je pomenuo da je EPS "najvrednija kompanija koja je u državnom vlasništvu", ali da "država dobija veoma malo prihoda od nje", te da je "prošlogodišnji profit kompanije bio blizu 20 milijardi dinara". Pošto na sajtu Agencije za privredne registre još nisu postavljeni konsolidovani podaci, ako je izjava premijera tačna, to znači da je rukovodstvo neto gubitak u 2012. od 12,3 milijarde preokrenulo i gotovo ponovilo rezultat iz 2011, kada je dobitak bio 26,3 milijarde. U14 pravno povezanih lica EPS ima oko 32 hiljade radnika, za čije plate godišnje bruto izdvaja 41 milijardu dinara. Prihodi od prodaje el. energije u 2012. bili su 160 milijardi, a sa 7,7 milijardi priliva, gotovo je udvostručena gotovina preduzeća (ukupno 13,5 milijardi). EPS ima kapital od 605 miliona u AIK banci Niš, 711 miliona u Petrohemiji, kao i 114 miliona u Politici a.d. Početkom ministrovanja Zorane Mihajlović sa nemačkim RWE potpisan je memorandum o izgradnji Moravskih hidroelektrana, gde bi EPS imao 49 odsto učešća, ali deluje da je ovaj projekat ostao samo na papiru, kao i sporazum prethodnog ministarstva (SPS ministar Petar Škundrić, ministar iz SPS-a) sa italijanskom firmom SECI o izgradnji hidroelektrana na Ibru.

Od 2001. do 2012 EPS je od nemačke razvojne banke KfW, Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Evropske investicione banke (EIB) uzeo skoro 600 miliona evra dugoročnih kredita (poslednja rata poslednjeg kredita na isplatu stiže 2027), a ima i 35 miliona dolara kredita kod već pomenute AIK banke u Nišu.

Sa negativne strane, EPS od kupaca potražuje 74 milijarde dinara, u 2011. i 2012. imao je 137 miliona dinara manjka, a gubici u električnoj energiji su ogromni – ukupno 14,14 odsto ili 4,6 GWh se godišnje gubi što u prenosu, što u krađi struje. U novoj vladi ponovo će SPS držati Ministarstvo energetike u liku doskorašnjeg ministra saobraćaja Aleksandra Antića. Umesto najavljene potpune liberalizacije tržišta od 1. januara 2015, rok je pomeren za pola godine unapred, tako da će tržište biti potpuno otvoreno od jula ove godine. Uzimajući u obzir da je EPS-ova cena električne energije i dalje daleko ispod ekonomske, otvaranje tržišta moglo bi da znači i porast cena, što bi podiglo vrednost kompanije i uklopilo se sa Vučićevom najavom da će pokušati da dovedu manjinskog partnera do kraja 2015. U EPS-u, pak, saopštili su da do kraja godine poskupljenje nije u planu.

TELEKOM SRBIJE

"Srpska napredna stranka podnela je Višem tužilaštvu u Beogradu krivičnu prijavu protiv premijera Mirka Cvetkovića i članova tima Vlade Srbije zbog sumnje da su zloupotrebili službeni položaj i izvršili delo prevare u procesu prodaje Telekoma Srbije", glasila je vest iz aprila 2011. Član pravnog tima SNS-a Marko Đurić rekao je tada da je prodaja Telekoma osveta vlade budućim generacijama i optužio vladu da vodi pogubnu ekonomsku politiku i da rasprodaje poslednje ekonomske resurse – "Srbija će ostati bez vitalnih ekonomskih resursa i telekomunikacione infrastrukture koja je dobro od javnog značaja", rekao je Đurić.

Tri godine kasnije, Telekom će, kako stvari stoje, ipak biti ponuđen na prodaju. Prethodno, vlada Mirka Cvetkovića nije uspela da proda 51 odsto Telekoma za 1,4 milijarde evra – najviša, i jedina ponuda bila je kompanije Telekom Austrija: 950 miliona evra za 51 odsto. Da je ova ponuda Austrijanaca bila prilično realna (a očekivanja srpske vlade nerealna) govori i transakcija iz 2012, kada je Telekom otkupio 20 odsto svojih akcija od grčkog OTE-a za 380 miliona evra. Sada država Srbija ima 58,11 odsto Telekoma, sam Telekom ima pomenutih 20 odsto, a ostatak od 21,89 odsto pripada

»

foto: Reuters

foto: Salinger Igor / Aermedia.com

NAJAVLJENE PROMENE: RTV Bor, Aerodrom "Nikola Tesla", Železnice Srbije

građanima, bivšim i sadašnjim zaposlenima u kompaniji.

Kompanija koja ima 51 odsto učešća u firmi Mtel iz Podgorice, 65 odsto u Telekomunikacijama Republike Srpske, te sto odsto u firmama Telus Beograd, TS:NET Amsterdam i Fibernet Podgorica zapošljava oko 13 i po hiljada radnika, a u 2012. imala je dobit od 12,3 milijarde – dvostruko manje nego li 2011. Kompanija poseduje 137,5 milijardi dinara vrednih nekretnina i opreme, i posluje pozitivno u gotovo svim segmentima: u 2012, prihodi od fiksne telefonije bili su oko 49 milijardi (neto dobit 6,17 milijardi), od mobilne telefonije 56,3 milijarde (neto dobit 6,9), od interneta 10,15 milijardi (1,6 milijardi dobit), dok je jedini segment poslovanja, kao i u 2011. bio u multimediji (IPTV), gde su rashodi nadmašili prihode za 2,4 milijarde. Uprkos smanjenom profitu, deluje da Telekom sasvim fino posluje – prosečan period naplate je 46 dana a plaćanja dobavljačima 48 dana, tako da su upitne Vučićeve izjave o Telekomu prilikom iznošenja ekspozea. Ni podatak da Telekom gubi udeo na tržištu – to može da vredi samo za fiksnu telefoniju, gde je od aprila moguće prenošenje broja kod drugog operatera – kada je reč o mobilnoj telefoniji (45 odsto učešća na tržištu), internetu (47 odsto) i IPTV-u (16 odsto), tu je učešće ili stabilno, ili raste. Porast koeficijenta zaduženosti u 2012. direktno je vezan za otkup akcija od Grka.

SRBIJAGAS

Ako je nezahvalan zadatak procenjivati vrednost državnih kompanija, još je nezahvalnije činiti to na osnovu finansijskih izveštaja koje revizori odbijaju da potvrde. Upravo to je slučaj (i) sa Srbijagasom. Ova kompanija koja je u vlasništvu Apagasa iz Apatina, Energogasa iz Podgorice, Agroživa iz Pančeva, Metanolsko-sirćetnog kompleksa Kikinda, Loznica-gasa, te firme Gas d.o.o iz Bečeja, dobila je najgore, uzdržavajuće mišljenje revizora o konsolidovanom finansijskom izveštaju – revizor nije pribavio dovoljno dokaza za tvrdnje u ovom izveštaju, tako da taj izveštaj ne znači mnogo. U konkretnom slučaju, revizori nisu mogli da se uvere u realnost iskazane vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme, te u vrednost učešća u šest povezanih firmi.

Kompanija sa oko 3200 zaposlenih, koji su imalo bruto platu od oko 77 hiljada dinara, imala je neto gubitak od 37,4 milijarde u 2012; ima 70 milijardi dugoročnih i 62,3 milijarde kratkoročnih obaveza, neto odliv iz poslovnih aktivnosti od 11,9 milijardi i poslovni gubitak od 14,3 milijarde. U isto vreme, 2011. isplaćeno je 680 miliona, a u 2012. godini 125 miliona dinara dividendi. Srbijagas imala je neto gubitak u svim segmentima poslovanja u 2012: u poslovima sa gasom 35 milijardi, sa metanolom i sirćetnim kiselinama jednu, a u poslovima sa živinom 1,6 milijardi dinara. Troškovi PTT transportnih usluga udesetostručili su se u 2012. i iznosili su 2,65 milijardi, a troškovi zakupnina upetostručili na 1,12 milijardi. Firma beleži manjkove od 223 miliona, uložila je oko 200 miliona u reklamiranje i propagandu, a ukupna obezvređenja dugoročnih finansijskih plasmana dostigla su 11 milijardi. Racio ukupnog dugovanja prema kapitalu porastao je sa 2,61 odsto na 28,82 odsto u 2012.

Osim u pomenutih šest firmi, Srbijagas se nalazi u manjinskom vlasništvu firmi South Stream Serbia AG, Sogaz a.d. Novi Sad, Podzemno skladište gasa Banatski Dvor (sve po 49 odsto), u firmi Informatika a.d. (30,55 odsto) i Jugorosgaz (25 odsto), dok je polovični vlasnik firme Progresgas trejding. Takođe, ima finansijski kapital od 160 miliona u kapitalu Dunav banke (u kojoj je 2012. kupila akcije u vrednosti od 100 miliona i tako došla na 9,01 odsto vlasništva), a dve milijarde ima i u Petrohemiji. Srbijagas potražuje 25,5 milijardi dinara od kupaca u zemlji, a samo od građevinskog preduzeća Rad u stečaju skoro pet milijardi. Kao i kod Telekoma, koji je sponzor, između ostalog, i Partizana i Crvene zvezde u košarci, i Srbijagas je preko Agroživa donedavno bio generalni sponzor Košarkaške lige Srbije.

ŽELEZNICE SRBIJE

Od svih pomenutih firmi u premijerovom ekspozeu, Železnice Srbije imaju najviše zaposlenih – 18.225, koji su uspeli da u 2012. ostvare 16,6 milijardi neto gubitka. Osnovni kapital Železnica je 286, a akumulirani gubici dostigli su 139 milijardi. Razlika finansijskih prihoda i rashoda u 2013. bila je skoro 1,5 milijardi, obezvređenje imovine bilo je 2,85 milijardi, a gotovina je smanjena za jednu milijardu i na kraju 2013. iznosila je 761 milion.

Dugoročne i kratkoročne obaveze iznose iznad 42 milijarde, u šta ne ulazi još 800 miliona dolara kredita Ruske Federacije. Od ukupno 1,59 milijardi dinara, najveće potraživanje Železnice imaju prema Železari Smederevo (243 miliona). Kompanija je krajem 2013. uputila predlog Ministarstvu saobraćaja da se obaveze za koje je Republika Srbija dala garancije i platila oko 44 miliona evra i 48 miliona švajcarskih franaka konvertuju u kapital i time se poveća vrednost akcijskog kapitala Srbije u kapitalu Železnica, a ujedno da se time i namire dugovi kompanije prema državi. Revizor je u izveštaju za 2012. godinu izneo mišljenje sa rezervom, vezano za sredstva na Kosovu i Metohiji i stanove u vlasništvu Železnica, dodavši da su "na dan 31.12.2012. kratkoročne obaveze Grupe bile veće od obrtnih sredstava za 14 milijardi dinara, te da je Vlada tokom 2012. dala subvencije od 13,8 milijardi za isplatu zarada", izražavajući "značajnu sumnju u sposobnost Grupe da nastavi sa poslovanjem po načelu stalnosti poslovanja". »

POTRAGA ZA KUPCEM: Telekom
foto: A. Anđić

RTB BOR

Kao i kod Srbijagasa, i za finansijski izveštaj kompanije koja zapošljava oko 5000 zaposlenih revizor se uzdržao od mišljenja zbog "materijalno značajnih grešaka u finansijskom izveštaju matičnog i zavisnih društava, koji utiču na finansijski rezultat i imovinu Grupe". U vlasništvu RTB Bora su Rudnici bakra Bor, Rudnik bakra Majdanpek i Topionica i rafinacija bakra. Preduzeće je u restrukturiranju od 2004. godine, nakon 800 miliona neto gubitka u 2011, naredne godine imalo je 1,88 milijardi neto profita, ali je akumulirani gubitak iznad visine kapitala i dalje skoro 22 milijarde dinara. Prema podacima APR-a, prosečna bruto plata bila je 125 hiljada dinara.

"Kompanija bi uz finansijsko restrukturiranje imala veliki broj zainteresovanih investitora i mogla bi da se postigne visoka cena, a u dugom roku čak i veći broj zaposlenih.

Država Srbija nije blagoslovena što ima RTB Bor, nego što ima izdašne potencijale za eksploataciju rude bakra koju RTB Bor koristi na najbolji način. Naša bogatstva su tamo, naši radnici i naši rudari, a ne menadžment. Sa realnim iznosom rudne rente postaje manje relevantno ko je samo operater RTB-a, država ili neka druga kompanija. Značaj RTB-a Bor će potencijalno rasti usled skore pojave interesovanja za istraživanje i eksploataciju rude u okolini Bora", rekao je Vučić o ovoj kompaniji u svom ekspozeu.

LUTRIJA SRBIJE

Po svoj prilici, "jedinstvena pojava u svetu" koju je premijer pomenuo, da državna lutrija ostvari gubitak od 151 miliona dinara u 2012, posledica je, prema rečima revizora, pre svega "ispravke vrednosti potraživanja po osnovu dugoročnog finansijskog plasmana privrednom društvu Štampa sistem, terećenjem ostalih rashoda za oko 133 miliona dinara". Inače, Lutrija posluje sa dobitkom – 342 miliona neto profita u 2010, 112 u 2011. i 202 miliona u 2013. Prihodi od prodaje dostigli su 4,6 milijardi dinara, najveći troškovi idu na fond dobitaka (3,5 milijardi), dok na reklame i propagandu odlazi 205 miliona – skoro dvostruko manje nego u 2011. Kada je reč o reklamama, Lutrija je najviše potrošila na reklamiranje na TV Prva (78 miliona), RTS-u (44 miliona) i Pinku (38 miliona), dok je za reklamiranje u štampi odvojeno 12 miliona dinara.

Ukupna vrednost osnovnih sredstava je oko 950 miliona, Lutrija poseduje 151 milion dinara gotovine, a ukupna zaduženost prema kapitalu je 12 odsto.

AERODROM "NIKOLA TESLA"

Odlukom Vlade, Aerodrom je 2010. postao zatvoreno akcionarsko društvo, uz vlasništvo države od 83,15 odsto akcija, dok ostatak od 16,85 odsto odlazi na građane i zaposlene. Trenutno 468 zaposlenih ima bruto platu iznad 116 hiljada dinara, a u periodu 2010–2013. neto profit bio je 4,26 milijardi dinara – od toga, svega 16,2 miliona u 2013. – a iz ove dobiti je samo u 2011. i 2012. podeljeno skoro 1,5 milijardi dinara na dividende.

Ovako drastično slabiji rezultat u 2013. može se dovesti u vezu sa dogovorom Aerodroma i kompanije Air Serbia, od koga je Aerodrom imao petinu prihoda: naime, ubedljivo najveći pojedinačni rashod u finansijskom izveštaju je otpisivanje potraživanja prema Air Serbia, u vrednosti 1,927 milijardi za 2013. Takođe, otpisana su i ranija potraživanja: od ukupno 5,14 milijardi potraživanja, na Air Serbia otpadalo je 4,28: "ispravkom vrednosti potraživanja za usluge i kamate" ovaj iznos je smanjen za ukupno 4,01 milijardu.

Inače, kompanija ima ukupnu vrednost imovine od 21 milijarde dinara, neto gotovine oko 900 miliona, a racio zaduženosti prema kapitalu je negativan. ¶

RADMILO MARKOVIĆ
i Dokumentacioni centar "Vremena"

70
BEST
NEW YOUNG ACTOR AWARD
VENICE FILM FESTIVAL

DEAUVILLE
39th AMERICAN FILM FESTIVAL
FROM AUGUST 30 TO SEPTEMBER 8, 2013

tiff. toronto international film festival
TORONTO 2013
INTERNATIONAL FILM FESTIVAL

NICOLAS CAGE TYE SHERIDAN

DŽO

AUTOR ROMANA LARRY BROWN

REDITELJ DAVID GORDON GREEN

OD 15. MAJA
SAMO U BIOSKOPIMA

WWW.MCF.RS

MCF

Šta će biti sa penzionerima

I dok se u celoj javnosti već šest godina vodi mučna rasprava o "održivosti" penzijskog sistema, u samoj administraciji Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja od 8. aprila traje štrajk zaposlenih, jer su oni nezadovoljni odlukom Državne revizorske institucije da im se plate smanje za 30 odsto, jer su te plate podigli pozivajući se na neke "sopstvene prihode". To je Srbija u reformama

Pitanje penzijske reforme izgleda da je bilo gotovo jedina krupna tačka spora u procesu sklapanja Vlade Srbije i njenog programa rada nakon martovskih izbora. Naime, novi premijer Aleksandar Vučić, kako je bilo procurilo, još kao mandatar, sukobio se sa novim-starim ministrom finansija Lazarom Krstićem oko njegovog predloga da se radi finansijske konsolidacije države, paralelno sa smanjenjem plata u javnom sektoru za 10 odsto, pokrene i penzijska reforma, koja bi uključivala i značajno nominalno smanjivanje penzija.

Poslednjih dana pred izbor vlade (u poslednjoj sedmici aprila), bila se proširila i glasina da je Vučić čak spreman da se rastane sa Krstićem – uprkos prethodnom javnom zaricanju da će ga zadržati na staroj funkciji – ukoliko ovaj ne prihvati odlaganje penzijske reforme, i da će u tom slučaju na čelo Ministarstva finansija doći Dušan Vujović. Nakon što je Vučić "slomio" ili "saklonio" Krstića "kompromisom", da će se o penzionoj reformi odlučivati tek u oktobru (kada se proceni i tvrdoća stava MMF-a o toj stvari), ovaj je prihvatio da nastavi posao u finansijama, a Vujović je zbog toga "izgurao" Kori Udovički (koja je, uzgred budi rečeno, javno podržala Krstićeve predloge) sa pozicije ministra za privredu, na potpredsedničko mesto i u resor uprave i lokalne samouprave.

UZNEMIRUJUĆE ISTINE

Već i ova neproverljiva priča iz vladinih hodnika dobro ilustruje veličinu problema sa isplatom penzija u narednim godinama u vezi sa nasušnom potrebom Srbije da za neku novu strategiju fiskalne konsolidacije, koja će biti usvojena zajedno sa rebalansom državnog budžeta za ovu godinu, dobije "overu" od Međunarodnog monetarnog fonda. A poznato je da Fond, zajedno sa većinom domaćih ekonomista, uporno insistira da se sa penzijskom reformom krene odmah, jer smatra da bez smanjivanja masivnih budžetskih rashoda za dotiranje domicilnog Fonda penzionog i invalidskog osiguranja (PIO) nije moguća finansijska stabilizacija Srbije.

U tom kontekstu razumljivo je što je Aleksandar Vučić u svom promotivnom premijerskom ekspozeu u Skupštini Srbije (27. april) dosta šturo, ali ipak otvoreno, govorio o penzijskoj reformi, pokušavajući da smanji ličnu "političku štetu" koja mu verovatno sleduje kod penzionera povodom ove neizbežne jesenje operacije. On je, naime, tada rekao: "Svi ekonomski eksperti, kompletna stručna javnost posebno insistira na smanjenju penzija, jer to bi bio najbolji način za smanjenje našeg fiskalnog deficita, ali u teškim razgovorima sa MMF-om, sa Lazarom Krstićem, sa Kori Udovički, a svi su oni bili za smanjenje penzija odmah, jasno sam rekao da nećemo smanjivati penzije, sve dok ne uradimo sve i ne pokušamo sve da deficit smanjimo drugim sredstvima i metodima. Kada bismo to danas uradili – penzije bismo morali da smanjimo 25–30 odsto, koliko su ekonomski neosnovano povećane od 2007. do 2009. godine. Ovo pitanje do oktobra nećemo ni razmatrati, jer ćemo svim silama i snagama pokušati da ostvarimo takav napredak koji bi nam garantovao nepromenljivost penzija." (Vučić je pri tome, zanimljivo, napomenuo da je premijer Mirko Cvetković bio protiv tadašnjih vanrednih povišica penzija.)

Vučić je, inače, naznačio šta će se u svakom slučaju preduzeti ove godine, u okviru "usvajanja parametara reforme penzijskog sistema", pa je rekao da će se povećati starosna granica za odlazak žena u penziju "sa 60 na 63/65 godina do 2020/2022", zatim će se uvesti "aktuarski penali" za prevremeno penzionisanje, a pooštriće se i kriterijumi za omogućavanje beneficiranog radnog staža.

Pošto spomenuto odlaganje odluke o penzijskoj reformi neće smanjiti suštinu problema, ovde odmah treba navesti glavne zabrinjavajuće podatke: da je za penzije u Srbiji potrebno godišnje ukupno obezbediti oko 650 milijardi dinara (odnosno preko 6 milijardi evra); da je iz državnog budžeta u proteklih 10 godina Fondu PIO pomognuto sa blizu 18 milijardi evra – na primer, u budžetu Srbije za 2014. godinu za dotaciju Fondu PIO opredeljeno čak 256,6 milijardi dinara (2,23 milijarde evra), dok je prošle godine subvencija bila još veća – 288 milijardi dinara; da ovogodišnja budžetska dotacija predstavlja čak 25,6 odsto svih republičkih budžetskih troškova i da ona puni oko 40 odsto ukupnih prihoda Fonda PIO; te da bi rashodi za penzije mogli sa oko 14 odsto da učestvuju u očekivanom bruto društvenom proizvodu Srbije u ovoj godini. Prošle godine rashodi za penzije u Srbiji su sa 13,3 odsto učestvovali u BDP-u, dok je u većini zapadnoevropskih zemalja taj procenat bio oko 10 odsto ili manji (osim u Italiji i Austriji), a srpski udeo penzijskih troškova u BDP-u je čak najveći i u zemljama u tranziciji u Istočnoj Evropi, koje muče slični problemi sa penzionerima iz vremena socijalizma (najviše u Mađarskoj i Sloveniji).

REDOVI NA ŠALTERIMA: 1.680.000 penzionera u Srbiji
Foto: Jola

Uz ove podatke mogu se dodati i činjenice da se broj penzionera u Srbiji, reč je o 1,68 miliona ljudi, praktično izjednačio sa brojem zaposlenih (pre 25 godina odnos je bio 1 : 1,5), što je ekonomski neodrživo (da jedan zaposleni izdržava jednog penzionera); da je od svih penzionera samo njih 20 odsto izguralo ceo zakonski radni vek, a da su svi ostali otišli u penziju pre roka, te da samo 8 odsto zaposlenih štedi u nekom sistemu privatnog penzijskog osiguranja; da broj penzionera stalno raste po stopi od 1,3 odsto godišnje i da se ta stopa rasta neće bitnije menjati u narednoj dekadi, jer je već 17 odsto populacije u Srbiji starije od 65 godina, a taj procenat će se za narednih 6 godina povećati na 21 odsto; da je "prosečna penzija" (pojam bez ekonomski smislene sadržine, zbog razlika u prethodnom radnom stažu) na nivou od oko 60 odsto prosečne plate (u Istočnoj Evropi oko 50 odsto, u Hrvatskoj 40 odsto) – što znači da srpski penzioner raspolaže sa oko 8 evra dnevno, s kojima se čak i u Londonu i Oslu može u toku meseca svakog dana popiti pristojan kapućino; da je u najvećem broju evropskih zemalja radni vek za sticanje penzija između žena i muškaraca praktično izjednačen, a u Srbiji ne samo da je radni vek za žene kraći za oko 5 godina, nego čak njih oko 50 odsto odlazi u penziju pre roka.

UPOZORENJA, RIZICI, ODLAGANJA

Naglašavajući da su glavni udari na održivost penzijskog sistema u Srbiji izvedeni 2007–2009. godine, Vučić nije bio sasvim precizan, mada je tvrdnja "uglavnom tačna". Naime, 2008. godine, pored redovnih povišica u aprilu (7 odsto) i oktobru (4 odsto), penzioneri su dobili i dve vanredne povišice – jednu pre tadašnjih parlamentarnih izbora, u februaru (11 odsto), a drugu nakon izbora, u oktobru (10 odsto), da bi Demokratska stranka mogla da sačini vladu u koaliciji sa SPS-om, penzionerskom strankom PUPS, te Palminom i Dinkićevom strankom. Znači, tokom 2008. godine penzioneri su ostvarili međugodišnji porast penzija od 21 odsto, što je doista bilo nerealno, jer tada je učešće penzija skočilo na 15 odsto BDP-a.

Međutim, već u razdoblju 2009–2010. godine penzije su gotovo "zamrznute" pa je njihovo učešće u BDP-u opalo na 14 odsto u 2011. godini. Tada je zakonom o budžetskom sistemu propisano pravilo da se rashodi za penzije snize na 10 odsto BDP-a, a doneto je i rešenje da valorizacija penzija ide po formuli: rast cena plus rast BDP-a preko 4 odsto, uz povišenje minimalne starosne granice za odlazak u penziju sa 53 na 58 godina u periodu do 2023. godine.

Fiskalni savet Srbije je još 2012. godine izneo ocenu da su povišice 2008. godine "ozbiljno destabilizovale održivost penzijskog i čitavog finansijskog sistema" i od tog trenutka ta institucija se uporno zalaže za penzijsku reformu. Taj Savet je i krajem prošle godine (u novembru) u oceni fiskalne strategije, koja je bila usvojena 2012. godine, skrenuo pažnju da je za prvo polugođe 2013. godine bilo predviđeno uvođenje aktuarskih penala i bonusa (za one koji pre ili posle roka odu u penziju), a da to nije učinjeno. Ocena koju je Fiskalni savet dao obnovljenoj fiskalnoj strategiji, koja je bila usvojena 2013. godine, bila je povoljnija, to jest, rečeno je da je "okvirni plan dodatnih mera penzijske reforme odgovarajući". Istina, u nastavku ove ocene je iznet i stav da "postoji rizik odlaganja penzijske reforme" – što se izgleda događa.

Samo nedelju dana posle objave Vučićevog stava da se odluka o reformi penzijskog sistema odlaže do oktobra ove godine, sa neočekivane strane, od direktora Unije poslodavaca Srbije Dragoljuba Rajića, došla je ocena da nije logično povećavati starosnu granicu za odlazak u penziju (Tanjug, 4. maja). Po njegovim rečima, "došli smo u situaciju u kojoj se najavljuje produženje godina za odlazak u penziju i imamo apsurd da je prosečni životni vek žene u Srbiji 74 godine, a muškaraca 69 godina, te će neko morati da odvaja 40 godina za penziju da bi je uživao nekoliko godina, pa se postavlja pitanje smislenosti takvog penzijskog sistema".

I dok se u celoj javnosti već šest godina vodi mučna rasprava o "održivosti" penzijskog sistema, u samoj administraciji Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja od 8. aprila traje štrajk zaposlenih ("uz poštovanje minimuma procesa rada"), jer su oni nezadovoljni odlukom Državne revizorske institucije da im se plate smanje za 30 odsto, jer su te plate podigli pozivajući se na neke "sopstvene prihode". To je Srbija u reformama. ¶

DIMITRIJE BOAROV

Mercedes sa šestora vrata

Gromoglasna najava velike štednje – osim novog radnog vremena državnih organa, od čega će svima biti mnogo lakše – pominje i oštra ograničenja upotrebe službenih automobila, pogotovo onih "visoke klase". Tek će nam od toga biti mnogo lakše

Dve epizode obeležile su da je problem službenih automobila opet aktuelan – po ko zna koji put. Prvo je vozač Mercedesovog servisa uspeo da slupa jedno od tri terenska vozila koja je neki šeik poklonio Tomi Nikoliću. Krenuo čovek da vidi kako to ubrzava i zakucao se u autobus. Nije to problem (događa se); problem je što smo tada doznali da je dotično vozilo vredno ni manje ni više nego milion evra (svako od tri poklonjena). Jedan poznavalac posle je objasnio da je to: blindirano, ABH zaštićeno i već sve što se može smisliti za puki milion evra. Ne smemo ni da zamislimo šta sve može da se ugradi do milion evra. Možda ima i skuplje, čovek nikad ne zna. I onda se slupa za tren oka... Uzgred, predsednik Republike je tih dana objašnjavao da on nikakve vrednije poklone nije primao od zakletve. Ali, pretpostavka je da je on ta tri komada od po milion evra poklonio državi, kao što će pokloniti i taj neki hektar i nešto zemlje koje su mu poklonili dobri ljudi u Batočini.

Druga epizoda skromnija je: gradonačelnik Pančeva Paja Radanov rešio je da proda službenu oktaviju superb, jer ima i skromnijih i jevtinijih auta za njega. Kaže čovek da je samo održavanje koštalo oko sto hiljada mesečno, ako smo ga dobro razumeli. A gorivo i registracija tek... Budžet slobodnog kraljevskog grada Pančeva dobiće nekih 5-6 hiljada evra od toga, ali i veliku uštedu. To je za svaku pohvalu, ali nas podseća na muku sa polovnim automobilima: cena pada na ovu skupoću, nema narod para. A auto – što je skuplji i luksuzniji, to više košta u smislu održavanja i potrošnje.

E, sad: zamislite šta će biti sa tih tridesetak hiljada službenih vozila koja je Aca Vučić rešio da uskrati trudbenicima i ranoraniocima (odnedavno) državne administracije i pratećih javnih preduzeća. Nema više da službeni auto sa vozačem vozi njenu ćerku na fakultet svakoga jutra od Novog Sada do Beograda i natrag. Nema više vožnje na pijacu, doduše tek kad vozač iskrca muža pred ministarstvom ili agencijom. Nema više dreždanja pred kafanom dok gazda lumpuje sa političkim ili poslovnim partnerima (ili oboje). Nema više ono "ajmo do tazbine za vikend", razumete već.

KOLA I KADROVI

Izgleda kao da ta hinjena panika oko službenih automobila dolazi ciklično, svakih par godina ili decenija. Nije da zloupotreba nema – naprotiv, ima ih i uvek ih je bilo, ali je sa demagoške tačke gledišta uvek korisno dizati paniku oko toga, umesto da se ta problematika uredi propisima jednom zauvek. Ali, u takvom jednom slučaju – ako se to uredi, to jest – šta ćemo sa klijentelom i političkim saveznicima? Klijenteli je malo da budu članovi upravnih i nadzornih odbora agencija i javnih preduzeća za ovo i ono; pusti sad platu, ko sam ja ako nemam auto i vozača? Tako je to išlo godinama.

Recepti su se menjali tokom vremena i raznih doba. U stara vremena kad je bilo jedino službenih auta, džip vilis (*Willys*), onaj iz američke vojne pomoći, bio je glavni; bilo je i nešto zaplenjenih vozila iz Rajha, doduše, ali malo. Onda su se pojavile pobede (ne znam seća li se neko te kopije opela), ali pravo vreme službenih automobila nastupa sa početkom saradnje sa Fijatom, sredinom pedesetih. Tada se pojavljuje čuveni fijat 1400, solidno vozilo za svoje vreme (imalo je ono svetlo za maglu nasred maske) i fasuju ga generali, ministri i slična boranija. Velike šarže su u američkim kolima: ševroleti uglavnom. Najveće šarže, poput Broza i Rankovića, drugi su slučaj: to se vozi u ozbiljnim limuzinama. Tito je dobio rols-rojs od engleske kraljice još davno (eno ga u muzeju); prvo je imao ševrolete '57 (poznate iz rokenrol pesama) u pratnji; bilo je i blindiranih, pa je posle prešao na mercedese svih vrsta. Te "ševce" su rasprodali oni iz Maršalata, pa je bilo veselja: jedan moj tetak kupio je blindiranog od 4,5 tona; voleo je da ga parkira kod Konja, na Trgu Republike, gde je jako zabranjeno, pa da onda gleda kako pauk pokušava da ga odnese... Već tada se pojavljuju fordovi u sanitetskim i policijskim verzijama, sa onim američkim crvenim svetlima i sirenama na krovu. Poslednji Rankovićev automobil bio je jaguar suveren sa tablicama BG 11 – 11, koje se kasnije godinama nisu javile u opticaju, iz sujeverja, čini se, sve do 1998.

Procvat službenih vozila nastaje krajem šezdesetih, kada je država SFRJ kupila poveliku količinu pežoa 404; sjajni automobili, još ih ima po gradu. Bili su uglavnom bele boje, vozili su ih svi srednji kadrovi i oni malo viši, pa onda i jako visoki – razumljivo, kad su bili tako dobri. Volela ih je i Državna bezbednost, pogotovo te bele. Tada se javlja termin "pežoazija", iz razumljivih razloga. Razvoj automobilske industrije u nas (u Kragujevcu, ukratko) doneo je diversifikaciju: prvo fiće, koje je čak i milicija koristila; onda fijat 1300, koji je postao prvo ozbiljno vozilo za celu bivšu Jugu. "Tristać" je postao statusni simbol i tiha čežnja svih nas tadašnjih tinejdžera. Milicija ga je fasovala odmah u velikim količinama i služio je dobro (sećam se). Početkom sedamdesetih milicija u Hrvatskoj i Sloveniji pokušala je sa minijem 850 (Hrvatska) i sa folksvagen "bubom" (Slovenija), ali nije išlo: policijsko vozilo traži četvora vrata i veći prostor. "Tristać" je bio zakon i nisam se smirio dok ga nisam kupio negde krajem sedamdesetih, dok su me automobili još zanimali.

Nego da se vratimo na službena vozila. Još za stare Jugoslavije (mislim SFRJ) pojavila se demagoška potreba da se to reguliše, kao i danas. Onda se neko setio da za službena vozila uvede posebne, crvene registarske table. "Pocrvenelo od sramote", bio je opštenarodni komentar. To je potrajalo jedno kraće vreme (ako se dobro sećam): stvorilo je više problema nego što je rešilo, pa je posle dve-tri godine tiho

SLUŽBENA VOZILA KAO SIMBOLI VLASTI: J. B. Tito, S. Milošević; A. Vučić
foto: A. Anđić

ukinuto. Crvene table ostale su za vangabaritna vozila (velike kamione i to), za uspomenu. Posle toga niko više nije mario: bila su srećna i bogata vremena, svi su već imali auto, pa makar i fiću.

VISOKA KLASA

Nova faza sa službenim automobilima nastupa sa Miloševićem, tačnije sa Bracikom Kertesom. Neizbežni Bracika imao je – u svom svojstvu direktora Savezne uprave carina – i tu privilegiju da, osim patika i veša, sva zaplenjena i ukradena vozila deli kome hoće u administraciji, ali i nacionalnim radenicima poput Brane Crnje. Ako uračunamo i "oslobođena" vozila iz Hrvatske i Bosne, nakupilo se toga. "Vreme" je svojevremeno pisalo o tome onoliko; najlepši slučaj je mercedes one neke diplomatske činovnice iz Indonezije koji je bio ukraden i krađa uredno prijavljena, pa ga je vlasnica pronašla na parkingu Savezne skupštine i napravila odgovarajuću scenu. Dežurni milicionar postupio je po pravilu službe i dozvao vozača, pa su sravnili brojeve motora i šasije... Ispalo je da je "mečka" bila zaplenjena na mađarskoj granici, ali nije bila vraćena vlasnici iako je bila raspisana potraga, nego je završila u Servisu saveznih organa. Da je jedini slučaj...

Danas su stvari drugačije. Službena vozila uglavnom su nespornog porekla. To se kupovalo po potrebi, pa je tako BIA imala niz alfi sa registarskim brojevima po redu. O ostalima da ne govorimo. Policija je dobila gomilu pežoa 307 (policajci i danas pričaju da se neko tu ugradio, ali policajci stalno nešto gunđaju) i fijata punto, a tek terenskih vozila... Za to vreme oni kojima su vozila najpotrebnija visili su i još vise na čekanju: Sektor za vatrogasce i spasioce iz godine u godinu ima manji budžet; Peđa Marić je ovih dana zavapio da je prosečna starost vatrogasnog vozila u Srbiji preko 25 godina i da muzejski primerci rade samo zahvaljujući trudu dobrih majstora; da im fali bar 95 vatrogasnih vozila. Za to vreme glavni hit je upotreba u službene svrhe vozila zaplenjenih po organizovanom kriminalu: tužioci, državni sekretari i slične visoke i još više šarže otimaju se za skupe limuzine stečene zna se kako. Policajci (opet oni!) pričaju da je jedan izvesni načelnik uzeo sebi za službeni auto zaplenjeni *Bentley* (to je mlađi brat rols-rojsa) i njime se vozikao okolo.

Aleksandar Vučić uopšteno je pomenuo da će se uštedeti na "vozilima visoke klase", koja da će biti namenjena samo "najvišim" zvaničnicima. Definiciju "visoke klase", međutim, nismo dobili. Danas kada svaka šuša ima A6, šta bi bila "visoka klasa"? Za fukaru je već fijat 500L visoko. Ne bismo ulazili u te mečke od po milion evra, one su ipak poklon kome se u zube ne gleda; nije šeik cicija. Očekujemo vladinu uredbu na tu temu: šta je "vozilo visoke klase". Vatrogasni kamion? Kola hitne pomoći? Ili A8 trećeg državnog sekretara u ministarstvu za gubljenje vremena (da barem istražuju rudu)? Ako ova vlast misli ozbiljno, ima primera za ugled: ne govorimo sada o onim skandinavskim kraljevima koji se voze biciklom; govorimo o državama čiji ministri i visoki činovnici imaju dovoljno para da se voze sami, svojim privatnim autima; pa makar i taksijem ako dođu pod dejstvo na nekoj večeri. Umesto definicije vozila "visoke klase", što je uvek podložno raznim preispitivanjima, možda bi bilo bolje uvesti donju granicu mesečnih primanja iznad koje neko više nema prava na službeno vozilo i vozača. Oni ispod bi mogli – ako dokažu da im zaista treba. A ostali neka se snalaze: nije strašno voziti svoj auto, uzeti taksi ili – daleko bilo – sesti u gradski prevoz. ¶

MILOŠ VASIĆ

Resantiman i posledice

Srbija je isuviše iscrpljena, isuviše rasturena da bi mogla da nanese ozbiljnu štetu susedima, ali su mogućnosti da samu sebe ponovo unakazi upravo spektakularne. Takve se "šanse", pak, u Srbiji retko propuštaju

Piše: **Ivan Milenković**

Javna scena u Srbiji jedva da se povratila od devastirajućih učinaka Miloševićevog režima, a za dve godine naprednjaka na vlasti već je uspela sasvim pristojno da se usvinji, sa veselom perspektivom da se trend nastavi i produbi. Nedužne svinje, dabome, sa svim tim nemaju nikakve veze, premda su, kako reče onaj klinac (*Olovka piše srcem*), svinje zasluženo dobile ime jer su to jedne vrlo prljave životinje. Stranka na (apsolutnoj) vlasti je, po prirodi stvari (i po prirodi odgovornosti, kako bi to rekao Prvi čovek te partije), najzaslužnija za stanje srpske javne scene u poslednje dve godine, ali lavovski deo odgovornosti otpada na onu ideološku opciju koja je sebe razumevala kao građanski orijentisanu i levo naherenu i koja je, ne treba zaboraviti, od pada Miloševićevog režima do 2012. godine, imala dovoljno i prostora i vremena za uljuđivanje javne scene. Ni u vreme kada joj je politička klima išla na ruku nije se isticala bogatstvom ideja i istrajnošću – zadovoljavala se time da ne pravi štetu, što za kulturalnu elitu i nije neko dostignuće – da bi se sada, doslovno, izgubila s javne scene, a da je otud niko nije terao. Osim što se elitni deo ove heterogene grupacije proslavio retko kretenskom idejom sa belim listićima i osim što je, posle samoubistva belim listićima, ta grupacija doživela upravo spektakularan politički i kulturalni poraz na izborima marta 2014, rečeni se elitni deo ove grupacije zavukao u mišje rupe svoje privatnosti, a onaj ogranak koji je, na nesreću, na javnoj sceni ostao, bolje da se nije oglašavao.

Stanje srpske javne scene sažima se u jednoj reči: resantiman.

STUDIJA SLUČAJA

U remek-delu *Niče i filozofija*, Žil Delez određuje resantiman, tu reč snažno obojenu ničeanskom inspiracijom, kao *neaktiviranje reakcije*. Malo je komplikovano, ali đavolski precizno, a na primeru građanske opcije u Srbiji i potpuno delotvorno: razočarana sobom, političkim predstavnicima koje je doživljavala kao *svoje*, razočarana Evropom, svetom, kosmosom i bogom, razočarana nepravednom podelom karata (kao da sama nije učestvovala u igri u kojoj je poražena) ova je grupacija *odlučila* da ne reaguje. Ni na šta. U medijima, pre svega onim koji se, koliko-toliko, opiru tabloidizaciji, jedva da ima reakcija na skandalozne poteze vlasti, reakcija iza kojih bi stajali građani koji za svoj stav jemče svojim imenom, čašću i kvalitetom svoga dela. Može nam se "Politika" Ljiljane Smajlović, u ideološkom smislu, ne sviđati koliko god hoćemo, i možemo je s punim pravom kritikovati, možemo je se gaditi (naš problem) i smatrati kvarnom (opet naš problem), možemo joj se i diviti (naš problem, jel'), ali iskusna urednica neće se baviti cenzorskim rabotama i smisleni tekst je moguće objaviti u "Politici" bez prevelikih problema (koliko još dugo, to ćemo videti). (Moguće je, na žalost, objaviti i besmislen tekst, ali upravo to jeste mesto gde bi čulo za građanski život moralo da reaguje, da se ne miri s tim da "Politika" objavljuje nebuloze, besramne paskvile i polupismene uratke. Upravo to je mesto gde se "Politika" u samoj "Politici" mora pritiskati i opominjati, upravo je "Politika" mesto za *aktiviranje reakcije*. Ali ako reakcija izostane, pa se izostanak još s ponosom ističe, onda sadržaj izbljunut u tim i takvim novinama ostaje da smrdi i zagađuje. A upravo je to, ta nebriga prema zagađenoj okolini, opis resantimana. Nije, uostalom, ona Miloševićeva "Politika" preko noći postala ogavna batina jednog ogavnog režima, nego su opoganjenju prethodili povlačenje inteligencije, uzvišeno razočaranje praćeno neaktiviranjem reakcije, kukavičluk, dodvoravanje, glupost... ali pre svega ne-reaktivnost, dakle resantiman.) No, da bi se tekst uopšte objavio, on se mora, da prostite, najpre napisati. A da bi se napisao mora se savladati uzvišena gadljivost na ono što nam se ne dopada jer, bože moj, to je tako kvarno i nefer i nacionalistički i bljak. Jeste, da, odvratno je. Ali živiš u jednoj generalno vrlo nelepoj zemlji i ako imaš ideju o tome kako je načiniti boljom – aktiviraj se (*my friend*). Ostati zgađen i, prema tome, ne pisati tekst za "Politiku" "jer to nije dovoljno dobro mesto za moju preuzvišenu i presvetlu guzicu", uživati u sopstvenoj zgađenosti i razmenjivati je za jednako kvalitetno gađenje po kafanskim stolovima, to je, *my friend*, izraz čistog resantimana. Uostalom, koliko je onih koji su sebe razumevali kao bliski građanskoj viziji sveta, a da su elegantno zaobilazili "Politiku" svih ovih godina jer im nikako nije bila po volji, nikako nije bila *mikofo*. Nije im valjala ni u prethodnom mandatu Ljiljane Smajlović, nije im valjala ni za Bujoševićevog vakta, a tek im sada ne valja. Bedno, kukavičko, autistično, porazno i poražavajuće stanje javne scene direktna je posledica takvog, ignorantskog odnosa. Zato je kloaku u koju lagano, ali sigurno tonemo, zajedno sa konzervativcima (koji

po definiciji kopaju kloaku, ali oni to moraju po nalogu sopstvenog svetonazora, kao što zverinje kopa jazbinu po nalogu sopstvene prirode) kopala ona opcija koja se legitimisala građanskim pogledom na svet.

ČUDESNO PAMĆENJE

Odlukom da ne reaguje građanska je svetonazorna grupacija sopstveni resantiman, sopstvenu slabost i sopstvenu nesposobnost delegirala čitavom društvu. Ne preterano zdravo društvo ona je definitivno odvela u bolest. I odmah nova filozofska pouka, Ničeova: bolest nije sudbina, već izraz slabosti, resantimana. Bolest je (samo)skrivljena. Bolesno društvo nije nedužno, a najmanje nedužan deo toga društva je njegova elita koja je odlučila da to više ne bude, koja je uzdignute glave, u pozi smešne precioze, išetala sa javne scene prepuštajući je konzervativnoj struji koja nezadrživo, poput ubistvenih morskih puževa, neužurbano ali temeljito, sve uz pomoć banalnosti, tuposti, neobrazovanja, ali s jakim ideološkim, pretežno nacionalističkim uverenjima, trajno devastira srpski javni prostor. "Pošto više ne mogu da pokrenu reakciju", piše Delez, "aktivne sile su lišene materijalnih preduslova da se iskažu, nemaju više priliku da upražnjavaju svoju aktivnosti, *odvojene su od onoga što mogu*" (str. 135). Aktivne sile odvojene su od onoga što im je, po definiciji intelektualca, dužnost – reagovanje u javnosti. Građanska egzistencija postoji samo kao javna, ili je nema. Znaci njenog života jedva su vidljivi. Reaktivne sile su odnele prevagu na aktivnim, stvaralačkim silama, i sada se sve događa između reaktivnih sila koje sprečavaju jedna drugu da aktiviraju svoju reakciju.

Zdravo društvo je (čitamo Deleza) ono društvo u kome se smenjuju akcija i reakcija. Svaka akcija na javnoj sceni, po prirodi stvari, izaziva reakciju. Bolesno društvo je, međutim, ono u kome reakcija ne samo da izostaje, već se reakcija ne aktivira. Razlika je značajna. Pasivnost je vrsta reakcije (neću na izbore). Ali neaktiviranje reakcije (sindrom belih listića) je izraz resantimana. Za dve godine naprednjačke vlasti koja je javnu (kulturalnu) scenu Srbije, neužurbano ali efikasno, gadno uneredila – da li je i ko verovao da može biti drugačije? – javnost nije pružila značajniji otpor tome trendu. Trend je odveo društvo, a time i čitavu kulturu, u resantiman. Svojstvo kulture resantimana je da proizvodi ono što će Delez (sa Ničeom) nazvati *čudesnim pamćenjem*. Budući da je kultura, odustajući od reakcije, odustala i od sadašnjosti (akcija i reakcija uvek su stvar sadašnjosti), ona porađa čudesno pamćenje. Najednom, ispostavlja se da čitava kultura "pamti" Kosovski boj, iz čista mira (a zapravo sasvim u skladu sa logikom resantimana) iz pamćenja (čudesnog, ne zaboravimo) iskače uglavnom nedužni car Konstantin, a sva je prilika da će žrtvom čudesnog pamćenja postati i nesrećni Gavrilo Princip. Kultura resantimana uronjena je u prošlost, jer prošlost je mesto na kome se reakcija ne mora aktivirati. Sadašnjost, pa time i budućnost, od drugorazrednog su značaja, oni postaju tek udaljeni šum.

Koliko je onih koji su sebe razumevali kao bliski građanskoj viziji sveta, a da su elegantno zaobilazili "Politiku" svih ovih godina jer im nikako nije bila po volji, nikako nije bila *mikofo*. Nije im valjala ni u prethodnom mandatu Ljiljane Smajlović, nije im valjala ni za Bujoševićevog vakta, a tek im sada ne valja. Bedno, kukavičko, autistično, porazno i poražavajuće stanje javne scene direktna je posledica takvog, ignorantskog odnosa

Ali to je tek početak. Živeti u prošlosti znači susretati aveti iz prethodnih i drugih života, ali kada živiš u prošlosti ne možeš razlikovati stvarne likove od aveti. Tada je čitava kultura sklona da od aveti pravi žive stvorove, a ti stvorovi uglavnom nemaju previše prijatne face. Tada nastaje želja za osvetom i resantiman prerasta u *duh osvete*. (Melvilov kapetan Ahab je najživopisniji lik resantimana kao duha osvete.) Miloševićev režim, kao režim resantimana bio je obdaren čudesnim pamćenjem – te je lakše komunicirao sa knezom Lazarom, četnicima i ustašama nego sa sopstvenim građanima – gajio je u sebi duh osvete koji, vidimo, odlično uspeva i danas. Srbija je, razume se, isuviše iscrpljena, isuviše rasturena da bi, kao tih nezaboravnih godina, mogla da nanese ozbiljnu štetu susedima, ali su mogućnosti da samu sebe ponovo unakazi upravo spektakularne. Takve se "šanse", pak, u Srbiji retko propuštaju. ¶

Ne postoji zajednička istina

Sto godina nakon atentata u Sarajevu, u školama u bivšim jugoslovenskim republikama uče se različite verzije istorije o uzrocima Prvog svetskog rata, koje su odraz sukoba devedesetih

Sarajevo, Beograd, Zagreb, Priština, Skoplje

"Ti ljudi su bili teroristi – Gavrilo Princip i ostali", kaže Salih Mehmedović dok stoji pored Latinske ćuprije u Sarajevu, gde je mladi bosanski Srbin pre tačno 100 godina ubio austrougarskog nadvojvodu Franca Ferdinanda. Taj atentat je postao povod za četiri godine razornog sukoba.

Mehmedović, inače Bošnjak, kaže da ne sumnja u to da je Srbija bila odgovorna za ubistvo. "Oni su uradili to što su uradili po naređenjima Srbije. Za rat treba da krivimo Srbiju", ističe on.

I dok se države regiona spremaju za obeležavanje stote godišnjice od izbijanja Prvog svetskog rata ovog leta, svaka od zemalja uči svoju decu drugačijem tumačenju atentata koji je pokrenuo sukob.

Princip je u udžbenicima istorije u različitim zemljama bivše Jugoslavije prikazan ili kao terorista ili kao buntovnik s razlogom – percepcije koje odražavaju savremene podele u regionu, koji se još oporavlja od sukoba devedesetih.

Dok su bili deo Jugoslavije, deca u svim tadašnjim republikama učila su istu istoriju. Sada sve one imaju svoju verziju istine, koja je oblikovana poslednjim ratovima, i to prenose budućim generacijama.

"Nekada je postojao samo jedan diskurs o Prvom svetskom ratu, dok je još postojala Jugoslavija. Ta zemlja je prestala da postoji pre 23 godine i diskurs je nestao sa njom, zato što nove zemlje koje su nastale iz bivše Jugoslavije imaju različite percepcije prošlosti", objašnjava Nenad Šebek, izvršni direktor Centra za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi, koji je analizirao udžbenike u regionu.

"Sada se prošlost prilagođava da odgovara bilo kom diskursu, koji vladajuće elite u tim zemljama žele u sadašnjem trenutku", kaže Šebek.

NASTAVA U BIH ODRAŽAVA ETNIČKE PODELE

U etnički podeljenoj Bosni i Hercegovini ne postoji opšteprihvaćeno stanovište o Principu i o uzrocima Prvog svetskog rata.

Srpska deca uče drugačije tumačenje istorije u odnosu na svoje vršnjake Bošnjake i Hrvate. Za Bošnjake i Hrvate Princip je bio politički atentator, koji je imao podršku Beograda. Za Srbe u BiH atentat je služio samo kao izgovor za Austrougarsku i Nemačku da izvrši vojnu agresiju na Srbiju.

Ove podele se, takođe, ogledaju u postojanju odvojenih svečanosti za obeležavanje predstojeće stogodišnjice u BiH.

Niz događaja biće organizovan u Sarajevu, uključujući izložbe, koncerte i susrete mladih mirovnih aktivista iz čitavog sveta.

Međutim, srpski predstavnici će, sa rediteljem Emirom Kusturicom na čelu, organizovati različite događaje u Višegradu, dok će spomenik Principu biti postavljen u Istočnom Sarajevu.

U sredinama u kojima pretežno žive Bošnjaci, kao što su Sarajevo, područje Bihaća i Zeničko-dobojski kanton, u udžbenicima se naglašavaju Principove veze sa Srbijom.

U udžbeniku iz koga se uči u Sarajevu kaže se da su Principovu Mladu Bosnu "podržavale tajne organizacije iz Srbije", dok udžbenik u Bihaću navodi još direktnije da je zaverenike "podržavala Srbija". Knjiga iz istorije u Zenici opisuje Mladu Bosnu kao "terorističku organizaciju".

Udžbenik istorije koga koriste hrvatski učenici u BiH, takođe, opisuje Mladu Bosnu kao "terorističku" grupu.

Međutim, u Republici Srpskoj, Mlada Bosna je jednostavno opisana kao "organizacija", a u udžbenicima se naglašava da je Austrougarska "iskoristila" atentat na Franca Ferdinanda "da bi okrivila Srbiju" i proglasila rat.

Ne iznenađuje to što je ovakav opis početka sukoba sličan onom koji se nalazi u udžbenicima u Srbiji.

ODBRANA OD AGRESIJE: Srpska vojska; Austrougarski ratni zločini

Profesor istorije iz Banjaluke Željko Vujadinović kaže da u Bosni "vidimo kako se sadašnja politička shvatanja projektuju na prošlost".

Tvrdnje da je Mlada Bosna bila "predratna Al Kaida" rezultat su sukoba devedesetih, naglašava on.

"Određivanje Mlade Bosne i Principa kao teroriste jeste pokušaj da se odgovornost za važne svetske događaje prebaci na 'srpsku politiku teritorijalne ekspanzije', koja je očito pogrešna", kaže Vujadinović.

Profesor istorije iz Sarajeva Zijad Šehić slaže se da se kao rezultat sukoba u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine prekraja prošlost.

Tek nakon raspada Jugoslavije Princip se opisuje kao srpski nacionalista, a ne kao borac za ujedinjenje Jugoslavije, navodi on.

"Sada kada više nema Jugoslavije, njegova dela se gledaju mnogo uže i on je ponovo rođen kao srpski junak", kaže Šehić.

SRBIJA ISTIČE AUSTROUGARSKE "RATNE ZLOČINE"

Novi spomenik Gavrilu Principu biće podignut i u Beogradu, gde đaci uče da se on borio za ispravan cilj.

Srbija će u sklopu obeležavanja stote godišnjice iskovati srebrni novčić sa likom Principa, a vlada će organizovati i nekoliko spomen-izložbi.

Srpska pravoslavna crkva, istovremeno, za Principa kaže da je nacionalni heroj. "Gavrilo Princip je samo branio slobodu i svoj narod", nedavno je izjavio mitropolit Amfilohije.

"U Srbiji još postoji stari narativ iz bivše Jugoslavije, koji kaže da se Prvi svetski rat dogodio, zato što je postojao ovaj veliki heroj zvani Gavrilo Princip", kaže Šebek.

"On je ubio nadvojvodu Franca Ferdinanda, koji je bio oličenje okupacionih snaga Austrougarske, a onda su Austrougarska i Nemačko carstvo napali Srbiju, i hrabri Srbi su se borili i patili tokom rata, ali su bili na pravoj strani", rekao je on.

Građani u Ulici Gavrila Principa u Beogradu uglavnom smatraju da Srbija nije izazvala Prvi svetski rat.

"Srbija je bila iscrpljena nakon dva balkanska rata, 1912. i 1913. godine, i nije želela rat 1914. Veliki rat je bio rezultat imperijalističkih težnji Austrougarske i Nemačke", kaže urednik na sajtu Aleksandar Dašić.

"Krivica za Prvi svetski rat treba da bude na Austrougarskoj i njenoj imperijalističkoj težnji da zauzme čitav Balkan. Srbija ne bi trebalo da ima bilo kakvu odgovornost za Principa", kaže prodavačica Jelena Čebić.

U udžbenicima u Srbiji tvrdi se da je uzrok Prvog svetskog rata bila "borba velikih sila za ekonomsku kontrolu i dominaciju nad Evropom".

U knjizi za istoriju navodi se da je Austrougarska "iskoristila" sarajevski atentat kao izgovor za "dugo željeni" rat protiv Srbije, "iako srpska vlada nije bila odgovorna za atentat".

Gavrilo Princip je jednostavno opisan kao "mladi Srbin iz Bosne".

"Princip je pripadao pokretu Mlada Bosna i verovao je da se atentatima i ličnom žrtvom može promeniti austrougarska politika prema Srbima i ostalim Južnim Slovenima", piše u knjizi.

U poglavlju o Prvom svetskom ratu istaknute su herojske pobede Srbije i Crne Gore tokom rata, a značajno mesto je dato i ratnim zločinima Austrougarske.

"Austrijska vojska je počinila stravične zločine nad srpskim civilima", piše u udžbeniku uz detaljne opise masovnog odvođenja u logore, spaljivanja sela, mučenja civila i zabrane srpskih nacionalnih simbola i ćiriličnog pisma.

Profesorka Univerziteta u Beogradu Dubravka Stojanović, međutim, tvrdi da se istorija Prvog svetskog rata tumači "u kontekstu nacionalističkog mita i tumačenja sopstvene nacije kao one koja se žrtvovala".

Princip je zloupotrebljen kao sredstvo za promociju vladajuće ideologije, kaže Dubravka Stojanović.

"U Miloševićevo doba ispod njegove slike je prvi put pisalo – srpski junak", kaže ona.

"Toga više nema, ali se piše da je on bio srpski nacionalista, iako je on sam za sebe rekao da je jugoslovenski nacionalista", zaključuje profesorka Stojanović.

HRVATSKA KRIVI SRPSKI EKSPANZIONIZAM

U školama u Hrvatskoj se, međutim, uči da je Srbija kriva za izbijanje rata, zbog želje da proširi svoju teritoriju i podržavanjem teroriste. Udžbenici istorije u Hrvatskoj tvrde da je Srbija među odgovornima za izbijanje Prvog svetskog rata.

Dok potvrđuje da je Austrougarska želela da obezbedi kontrolu nad jugoistočnom Evropom, udžbenik istorije za četvrti razred srednje škole kaže da »

je Srbija "želela teritorijalnu ekspanziju nad područjima koja su bila pod otomanskom vlašću do balkanskih ratova i nije bila zadovoljna austrougarskom aneksijom Bosne i Hercegovine, zbog srpskih teritorijalnih pretenzija prema Bosni i Hercegovini".

Mlada Bosna je opisana kao grupa koja je sprovodila "nelegalne terorističke akcije" i koja je želela da Srbija preuzme kontrolu nad Bosnom i Hercegovinom kako bi stvorila "Veliku Srbiju".

"Tajna organizacija pod nazivom 'Ujedinjenje ili smrt' (poznata i pod imenom 'Crna ruka') osnovana je u Srbiji 1911. godine, sa misijom ostvarivanja velikosrpskih ciljeva kroz terorističke aktivnosti", navodi se u knjizi.

SIMBOL VREMENA: Srpski vojnik Dragutin Matić

"Cilj organizacije, koji je definisan u njenom statutu, bilo je 'ujedinjenje Srba'", stoji u knjizi.

Istoričar Martin Previšić tvrdi da se tema o planu za stvaranje "Velike Srbije" provlači kroz hrvatske udžbenike, počev od 19. veka, pa kroz oba svetska rata sve do istorije bivše Jugoslavije.

"Ta linija takođe vodi do 1991. godine i 'Domovinskog rata', protiv srpskih snaga od 1991. do 1995. godine", rekao je on.

Pojedini roditelji koji su se zatekli na Trgu kralja Tomislava u Zagrebu, međutim, nisu ubeđeni da je Srbija odgovorna.

"Ideja o oslobođenju od Austrougarske je bila legitimna, iako je i dalje teško posmatrati Gavrila Principa kao heroja", rekla je Draženka Kosić.

KOSOVO OSTAJE NEUTRALNO UPRKOS RATU 1999. GODINE

Roditelji u Prištini, međutim, koji imaju živa sećanja o nasilnoj represiji Beograda nad kosovskim Albancima, ističu da je srpska agresija definitivno uzrok izbijanja Prvog svetskog rata.

"Ceo svet je patio zbog Srbije", kaže Ajvaz Abazi, stanovnik Prištine.

"Srbija je povredila mnoge ljude, kao i one sa Kosova, tako da prirodno oni pridaju veliki značaj sopstvenim zločincima, kao što je Princip", kaže Dževdet Hodža.

Međutim, deca na Kosovu zapravo uče verziju istorije koja i dalje podseća na narativ iz udžbenika iz vremena stare Jugoslavije, u kojima je Srbija prikazana uz određene simpatije kao zemlja koja je pokušala da izbegne rat.

Odeljak o Prvom svetskom ratu, napisan nakon sukoba Oslobodilačke vojske Kosova i srpskih snaga 1998. i 1999. godine, opsuje Principa kao "srpskog nacionalistu" umesto jugoslovenskog, ali ne optužuje Srbiju da je kriva za početak rata.

Opisujući austrijski ultimatum upućen Srbiji nakon ubistva Franca Ferdinanda, udžbenik sugeriše da je Beograd imao valjan razlog za odbijanje ultimatuma.

"Za Srbiju bi prihvatanje takvog zahteva značilo gubitak nezavisnosti", piše u knjizi.

Arben Arifi, sa kosovskog Instituta za istoriju, kaže da postoji praktičan razlog za relativno blagonaklono tumačenje uloge Srbije.

"Autori koji su pisali udžbenike istorije pre i posle proglašenja nezavisnosti jesu manje više isti", kaže Arifi.

Međutim, Škelzen Gaši, politikolog sa specijalizacijom iz istorije, tvrdi da su udžbenici na Kosovu puni "netačnih podataka, laži i falsifikata, koji u mnogome stvaraju sumnju među učenicima kada je reč o Srbiji".

"Srbija nije direktno optužena za početak rata, ali jeste indirektno, navođenjem da je rat počeo zbog atentata na Franca Ferdinanda, koji je počinio pripadnik ove srpske organizacije, Gavrilo Princip", kaže Gaši.

MAKEDONIJA OPTUŽUJE VELIKE "IMPERIJALISTIČKE" SILE

Udžbenici u Makedoniji rat opisuju kao "prvi svetski imperijalistički rat" i fokusiraju se na podelu makedonske teritorije koja je usledila. Makedonci, inače, za ekspanzionizam krive susednu Bugarsku, a ne Srbiju.

Makedonski istoričar Novica Veljanovski takođe je spreman da Srbiju oslobodi krivice. "Nije dokazano da je srpska država imala nameru ili plan da ubije nadvojvodu Franca Ferdinanda", objasnio je on. "Srbija se ne može kriviti za početak rata."

U makedonskim udžbenicima navodi se da su Austrija, Italija i Nemačka bili podstrekači, a da su atentat koji je organizovala Principova "tajna revolucionarna organizacija" iskoristili kao izgovor.

"Austrougarska je iskoristila ovaj događaj da optuži Srbiju za organizovanje atentata, a Beogradu je poslala ultimatum sa gotovo neprihvatljivim uslovima", navodi se u knjizi.

Bugarska se optužuje za sprovođenje "ekspanzionističke politike" i ulazak u rat "kako bi osvojila čitavu Makedoniju".

Mnogi u glavnom gradu Makedonije, Skoplju, takođe ne krive Beograd za izbijanje Prvog svetskog rata.

"Zašto Srbija? Ne. Svi znaju da je atentat koji je izvršio Princip iskorišćen samo kao izgovor za početak rata", kaže Slavjan Radenski, stanovnik Skoplja. "Čitava zemlja se ne može kriviti za delo jednog čoveka", kaže Milanka Malinova.

NEMA NADE ZA ZAJEDNIČKU ISTINU

U Sarajevu, na mestu na kome je ubijen Franc Ferdinand pre 100 godina, obični građani kažu da ih ne brine to šta đaci uče o Prvom svetskom ratu.

"Ne znam i ne interesuje me", kaže Adnan Tepić. "Trebalo bi da zaboravimo tako daleku prošlost."

Drugi tvrde da bi trebalo učiti samo činjenice, bez ikakve pristrasnosti. "Trebalo bi da učimo decu da se desio atentat, ali bi trebalo da ostavimo svakom pojedincu da nađe sopstveno tumačenje", rekao je Atija Mašić.

Međutim, kako se približava godišnjica, gotovo da nema nade da će različite etničke i političke grupe na Balkanu pronaći zajedničko viđenje za uzroke Prvog svetskog rata, kaže profesor istorije Zijad Šehić.

"Nikada nećemo postići saglasnost po tom pitanju. Viđenja su suviše različita. Nikada neće biti zajedničke istine", zaključuje Šehić. ¶

DENIS DŽIDIĆ, MARIJA RISTIĆ, MILKA DOMANOVIĆ, JOSIP IVANOVIĆ, EDONA PECI, SINIŠA JAKOV MARUŠIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Tamburanje po Svetlani

Nemam pojma ko će ove godine biti glavna zvezda Exita, pošto je ovo što se do sada spominjalo samo gomila sporednih zvezda, glavnih poluzvezda i tome sličnih nebeskih tela, ali zato se zna nešto drugo: na Tamburica festu, kanda kidnapovanom iz njegovog prirodnog deronjskog okružnja i preseljenom na Petrovaradin, glavna će zvezda biti građanka Ražnatović Svetlana. Da, *ona* Svetlana. Ne, neće s njom biti ni Lepog Jovice na ćemanetu ni, daleko bilo, Živkov Ljubomira na basprimu, i ne, neće ona tom prilikom izvesti izabrana dela Zvonka Bogdana, s posebnim osvrtom na *Već odavno spremam mog mrkova* i *Kada padne prvi sneg*. Uh, i dobro je što neće (nego, kad smo već kod Maestra, svi brzo na Youtube, i ukucajte "Bokal oseća stvarnost: Zvonko Bogdan"; senzacionalno!), nego će naprosto biti Ona. Sa svim što uz to ide.

E sad, ovo nije baš muzička rubrika, ali biće da se ovde o muzici ni ne radi, ili bar ne prevashodno. O tzv. muzičkom stvaralaštvu naročene osobe možete misliti šta god vas je volja; po mom skromnom, ali neobično tačnom mišljenju, radi se o smeću; mada, i ono što radi Rihanna po istom je kriterijumu smeće, pa teško da bi se zbog nje na Petrovaradinu potpisivale peticije. Dakle, biće da se ovde radi o nečemu drugom. Pustolinama interneta zavrtela se nekakva peticija, potpisana već od respektabilnog broja Novosađana i simpatizera, koja kaže da to skrnavljenje treba nekako zaustaviti, da građanki R. nije mesto na tvrđavi jerbo njeno glasanje nema ama baš nikakve veze s tamburaškom muzikom i uopšte sa vojvođanskim muzičkim nasleđem (što je živa istina, ali se to može reći i za neke prethodne gostujuće zvezde tamburaške fešte, pa nikom ništa), te da je njeno gostovanje još spornije zarad toga što je ova ličnost, "udovica ratnog zločinca Arkana" i osoba pravosnažno osuđivana za mućke, a i inače neobično sklona bliskosti sa osobama sa one strane zakona, takođe i neka vrsta negativnog simbola ratno-mafijaških devedesetih u Srbiji i na Balkanu. Što opet bezbeli sve stoji.

Na drugoj strani, tog će koncerta gotovo sigurno ipak biti, i na nj će hodočastiti mnogo više ljudi nego što je onih koji su se baktali s naročenom peticijom, ili su Svetlaninim budućim nastupom u "neprirodnom" kontekstu načelno *iznenadjeni & uvredjeni*. I ljude niko neće puškom terati na taj koncert, nego će tamo doći dobrovoljno, štaviše s velikim veseljem. I među njima će biti mnogo, mnogo više građanki i građana Novog Sada i Vojvodine, nego onih koji će specijalno za tu priliku doputovati iz Žitorađe (oni iz Žitorađe, jbg, štede pare za Exit). Valjda ćemo se složiti oko toga da je i to nesporno činjenica.

Pa dobro, šta ćemo onda mi sa svim ovim? Mislim da se sindromu *osvetlanjenja Tvrđave* može pristupiti na (najmanje) dva načina. S jedne strane, lako je razumeti i složiti se s argumentacijom peticionaša, kako onom "estetskom" tako i, hm, "moralno-političkom". Jedan deo mene utoliko se smatra supotpisnikom te peticije. Ali, nije da ne mislim i to da bi taj deo mene morao o celoj stvari iznova da promisli...

Što se "estetike" tiče, bilo je na ovoj – ne zaboravimo – estradnoj manifestaciji (kojoj bi utoliko uistinu možda trebalo ukinuti sredstva javnog finansiranja, jer ide ka tome da bude *isključivo* komercijalna žurka, što je u redu, ali nema razloga da vi i ja to finansiramo), bilo je tu i pre S. R. likova iz, suštinski, turbo-folk sveta. Njen nastup utoliko je samo teranje jednog trenda do krajnjih konsekvenci. Zato je na neki način odocnelo i verovatno već deplasirano lamentirati na tu temu; umesto toga, treba stisnuti petlju i prestati se prenemagati: ovde se radi o čisto političkoj stvari. Ima nečega za mnoge ljude (i za mene) neotklonjivo uvredljivog da se ovu ličnost nasilno ugurava u ovakav kontekst (tamburice, tvrđava...), koji se na taj način simbolički "kontaminira". Zato "mi" reagujemo burno, i tražimo da se to ne dozvoli, jer nam se čini, jer osećamo da se udara na nešto "naše".

Oni koji se ibrete nad Svetlanom Ražnatović kao "simbolom mračnih devedesetih" možda bi trebalo da vide ko su tri vodeće ličnosti ove države

Sve je to, dakako, *ljudski, odviše ljudski*. Međutim, istovremeno je i suštinski promašeno, ili nedomašeno. Zašto? Možda najviše zbog ovog: u čemu je to, u zemlji Srbiji 2014, takav strašan problem da se bude "simbol mračnih devedesetih"? Izvinite ako ometam vaš san, ali jeste li možda primetili ko su tri vodeće ličnosti ove države: predsednik države, predsednik vlade i predsednica skupštine? Ako je Svetlana R. "simbol devedesetih", šta su onda oni?! Da li se to meni nešto priviđa ili su oni to isto, ali mnogo jače, na kudikamo ozbiljniji način? I, da li im je to smetalo da se, potpomognuti glasom većine, popnu na sam krov ove države? Nije, ni najmanje. Da li je uistinu strašnije biti "udovica ratnog zločinca" nego biti, recimo, "dugogodišnji najbliži politički saradnik ratnog zločinca", pardon, osobe kojoj se sudi za ratni zločin?

Ako nam je to *normalno*, ako s tim nemamo suštinski problem, potpuno je bespredmetno transferisati svoju frustraciju i nemoć na jednu pevaljku, pa makar ova bila i stadionskog nivoa. Ili, da parafraziram Horkhajmera: ko ćuti o Vučiću, Nikoliću i Gojković Maji, neka ne govori ni o Ražnatović Svetlani. ¶

Lekari na nišanu

Nezadovoljni brzinom ili kvalitetom usluge, pacijenti ponekad odluče da, bukvalno, uzmu stvari u svoje ruke. Do sada su posledice isterivanja "pravde" bili uglavnom slomljeni nosevi i izbijeni zubi zdravstvenih radnika. U nedelju je jedan od njih – ubijen

Da li je strašnija činjenica da je pacijent nasred ulice i usred bela dana ispraznio šaržer u svog lekara ili to što u Srbiji postoje ljudi koji ovakav postupak opravdavaju?

Dr Slobodan Lukić vraćao se u nedelju pre podne sa dežurstva iz kraljevačke bolnice. Nedaleko od kuće sačekao ga je bivši pacijent, 76-godišnji B.M. koji je u njega ispalio dva metka. Kada je dr Lukić pao, B.M. je u njega ispalio još šest hitaca. Doktoru nije bilo spasa, preminuo je u istoj bolnici u kojoj je nekoliko sati ranije obavljao operaciju.

Ispostavilo se da je povod ubistva bilo – nezadovoljstvo pruženom uslugom. Naime, dr Lukić je svom ubici operisao žučnu kesu, on je nakon te operacije imao neke komplikacije i, navodno, umislio da ima rak i da lekar lažira izveštaje tako što ih prepravlja da izgleda da je zdrav. Epilog je u prethodnom pasusu, a ceo događaj izazvao je, očekivano, lavinu komentara po raznim sajtovima i društvenim mrežama.

Najbrojniji su bili oni koji izražavaju saučešće i nevericu, ali ima i onih koji su iskoristili priliku da se osvrnu na loše zdravstvo, korumpirane i nesavesne lekare, te da na osnovu svojih i tuđih iskustava zaključe da je ovo očekivano i da smo "dovedeni u situaciju da pojedinac uzme pravdu u svoje ruke". Komentari u stilu "pa nekome mora da dozlogrdi, kako se oni nad nama iživljavaju ovo me uopšte ni ne čudi", "ako me tretiraš kao đubre ne očekuj bolji tretman", "kakvo nam je zdravstvo, malo je ovakvih slučajeva" i ("šampionski") "koliko naplaćuju pregled, dobro kad još nisu pobijeni?", najblaže rečeno, izazivaju mučninu i pokazuju koliko smo kao društvo zabrazdili u sociopatologiju.

OPOMENA ZA OPOMENOM

Slučaj dr Lukića, nažalost, nije ni prvi, a verovatno ni poslednji koji svedoči o eskalaciji nezadovoljstva pacijenata zdravstvenim sistemom, kao i o nezaštićenosti zdravstvenih radnika na radnom mestu i van njega. Kao i u nekoliko prethodnih slučajeva težih napada pacijenata na lekare i medicinsko osoblje, opet je pokrenuto i pitanje davanja statusa službenog lica zdravstvenim radnicima. Ovom prilikom inicijativa je krenula od samog ministra zdravlja dr Zlatibora Lončara, koji je ubistvo dr Lukića okarakterisao kao opomenu za celo društvo.

Opomena je bilo i ranije, ali teško da su donele rezultate. U februaru ove godine, na primer, pacijent je pretukao lekara sa Ortopedske klinike na Banjici i to – ispred ordinacije. Incidentu je prethodio kraći dijalog. Pacijent, inače komunalni policajac, došao je u vreme kada nije imao zakazan pregled i tražio od lekara da mu se stepen povrede koju je ranije dobio promeni iz lakšeg u teži. Nakon što je lekar odbio da falsifikuje papire, pacijent ga je napao s leđa i ovaj je zadobio hematom na glavi iznad levog uha.

U januaru 2012. godine nezadovoljni pacijent pretukao je dve doktorke u filijali Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje u Vladetinoj ulici. U avgustu iste godine dr Draganu Trbojević, lekarku Doma zdravlja Novi Sad, bivši (i, kao u slučaju dr Lukića, vremešni) pacijent je izudarao metalnom štanglom po glavi i tom prilikom joj izbio nekoliko zuba. Mesec dana kasnije pijani muškarac je napao ekipu hitne pomoći u Beogradu: medicinski tehničar je zadobio posekotine na laktu, lekarka koja je bila u ekipi je verbalno napadnuta, a na vozilu je razbijeno bočno staklo.

Pre četiri godine ujak devojčice koja je bila na intervenciji fizički je napao doktorku Kliničkog centra Srbije dok je bila u sali za reanimaciju i slomio joj nos i čašicu kolena.

U junu 2008. akušer je brutalno pretučen tokom vizite u prokupačkom porodilištu. Batine je dobio od supruga jedne od porodilja nakon što se ona mužu požalila na bolove posle takozvane epiziotomije (uobičajene intervencije nakon porođaja). Ne sačekavši da od doktora dobije objašnjenje čovek je nasrnuo na ginekologa pod optužbom da mu je "upropastio ženu".

U svakom od ovih slučajeva napadači su "uzimali pravdu u svoje ruke" nezadovoljni bilo brzinom bilo kvalitetom usluge, čak i kada su njihovi zahtevi bili protivni zakonu.

SPASONOSNI STATUS

Prebijanje lekara na radnom mestu je u poslednjih nekoliko godina, očigledno,

ZLOČIN: Dr Slobodan Lukić i policijski uviđaj
Foto: Fonet

postala česta pojava. Prema rečima dr Tatjane Radosavljević, direktorke Lekarske komore Srbije, podaci kojima LKS raspolaže pokazuju da se godišnje dogodi između deset i petnaest napada na zdravstvene radnike. Međutim, kako je dodala, to je samo vrh ledenog brega. Praksa pokazuje da su medicinski radnici gotovo svakodnevno izloženi najčešće verbalnom nasilju, da mnogi od onih koji dožive poniženje od strane pacijenta obično zaziru od toga da slučaj prijave jer ih je sramota, a i dodatno su obeshrabreni jer se nakon prekršajnih prijava boje odmazde od strane nasilnika. To pogotovo važi za lekare u unutrašnjosti. "Kada mi je rekao 'Vidimo se napolju kada ne budeš bila u uniformi', samo mi je prošlo kroz glavu da zna gde stanujem. Ovo nije tako veliki grad i svi se manje-više poznajemo", kaže za "Vreme" internistkinja koja se suprotstavila pacijentu odbivši da ga primi preko reda.

Ono što je zajedničko za sve slučajeve (medijski ispraćenih) napada na medicinske radnike to je da su svi bili okarakterisani kao posledica neuređenog sistema i refleksija "opšte situacije u društvu". Takođe, nakon svakog većeg incidenta bila je poslata poruka da je poslednji čas da lekari i medicinski radnici dobiju status službenih lica sa svim obavezama i pravima koje on podrazumeva.

Tako su prošle godine, kada je doktorku Mariju Glavinić u Dobanovcima napao pacijent jer je odbila da prepravi datum na receptu za lek namenjen njegovom ocu, iz Ministarstva zdravlja poručili da su još 2008. godine davali predlog za obezbeđivanje adekvatne zaštite za zdravstvene radnike i njihovo uvrščivanje u kategoriju službenih lica, a potom i sugerisali dopunu krivičnog zakonika za propisivanje novog krivičnog dela – napad na zdravstvenog radnika. Ove inicijative, kako su objasnili, nije prihvatilo Ministarstvo pravde uz obrazloženje da je zaštita zdravstvenih radnika i drugih lica koja obavljaju javna ovlašćenja, već regulisana postojećom regulativom. U slučaju napada na lice koje obavlja javna ovlašćenja (što obuhvata i zdravstvene radnike i druge osobe u zdravstvenoj zaštiti) kazne za neka krivična dela su pooštrene. "Ministarstvo zdravlja je takođe predlagalo da se u izmene i dopune krivičnog zakonika uvrsti i delo nanošenje lake telesne povrede licu koje obavlja poslove od javnog značaja, ali ni ova inicijativa nije prihvaćena", tvrdili su tada u Ministarstvu zdravlja.

Kako kaže dr Tanja Radosavljević, Lekarska komora Srbije je još pre sedam godina prvi put uputila zahtev za status službenih lica za lekare i, kako je istakla, nikada nisu dobili odgovor da je tako nešto moguće. Prema njenim rečima, uvek su se sakrivali iza nekih zakonskih odredbi.

No, da li je status službenog lica zaista lek za prevenciju nasilja nad medicinskim radnicima i šta bi, konkretno, promenio u njihovim životima? Sa pravne tačke gledišta ispada da ne bi bili ništa bezbedniji nego što su sada. Prema rečima prof. Milana Škulića sa Pravnog fakulteta u Beogradu, verovanje da će im status službenog lica doneti pojačanu krivično pravnu zaštitu je pogrešno i "potpuno laičko posmatranje stvari". Kako je objasnio, lekari, baš kao i novinari, profesori, advokati i druga lica koja se bave profesijama od javnog značaja praktično već imaju najviši nivo krivično pravne zaštite i sticanjem statusa službenih lica ne bi bile ništa više zaštićene nego što su sada. "Njihova krivično pravna zaštita je već podignuta na najviši mogući nivo u smislu krivičnog prava jer je pre par godina u Krivični zakon ubačena definicija 'lica koja vrše poslove od javnog značaja' – a to su lica koja imaju povećani rizik za bezbednost", naveo je Škulić u izjavi za Tanjug. U tom smislu su izjednačeni sa profesijama koje imaju status službenih lica – policija, sudije i tužioci, javni beležnici, izvršitelji i druge, objasnio je Škulić i dodao da nijedna države u svetu ne daje tako velikom broju profesija status službenih lica, a kod nas su to zagovarali lekari, novinari, taksisti, čak i čistači ulica i vozači javnog prevoza...

Doktorka Tanja Radosavljević, međutim, ukazuje na to da lekari u Finskoj i Danskoj već uživaju status službenog lica, a to odnedavno važi i za lekare u Izraelu. U nekim zemljama, kako je naglasila, čak postoji i mogućnost da se pacijent ne može lečiti u ustanovi u kojoj je počinio nasilje.

Naš zdravstveni sistem je, istina, daleko od finskog ili danskog, ali to ne znači da bi bolnice trebalo da budu poligoni za kafanske tuče, a medicinski radnici tretirani kao konobari (uz dužno poštovanje istih), koji kasne sa porudžbinom ili vam donesu vruće pivo. Odgovornost svakako leži i na pacijentima i na zaposlenima u zdravstvenim ustanovama, ali još više na zakonodavnim i izvršnim organima jer, kako sada stvari stoje, nema tog statusa koji može da pomogne kada nezadovoljnom pacijentu "padne klapna". ¶

JASMINA LAZIĆ

Žena koja se nije dala zaplašiti

Na pitanje da li se kaje što je javno objavila snimke telefonskih pretnji i podatke čoveka koji ju je uznemiravao, Bjanka Rac kaže za "Vreme" da se nije predomišljala nijednog trenutka. "Moja reakcija je sasvim normalna za jedno normalno ljudsko biće. Znala sam kako će reagovati institucije i nadležni organi, pretpostavljala sam da on može da me povredi. Zato sam i odlučila da se branim jedino kako sam mogla, tako što ću sve objaviti"

"Ja jesam njegova žrtva, ali i on je naleteo na pogrešnu osobu kojoj će da preti", prva je stvar koju 28-godišnja Bjanka Rac kaže u razgovoru za "Vreme". Ova devojka usudila se da čoveku koji ju je danima uznemiravao telefonom, pretio joj i vređao je, uzvrati gotovo istom merom.

Nedelju dana, Bjanka Rac je snimala telefonske pozive izvesnog Miroslava M. koje je potom objavila na Jutjubu, zajedno sa njegovim imenom, fotografijom i brojevima telefona sa kojih je dobijala pozive. Snimak koji je okačila traje 13 minuta. U prvih 11 minuta čuje se kako Miroslav M. prvo pokušava da nagovori Bjanku da se vidi s njim, onda joj detaljno priča na koje će je sve načine i kada zlostavljati i tući. Potom, na osnovu njenog imena i prezimena donosi zaključak da nije Srpkinja i preti joj na nacionalnoj osnovi. Poslednja dva minuta snimka nastala su nakon što je Bjanka Rac objavila brojeve telefona Miroslava M., pa je on počeo da dobija uznemiravajuće pozive. U ta dva minuta, on plačnim glasom moli ovu devojku da obriše snimak sa Jutjuba i izvinjava joj se.

"Teror je počeo kada sam dala oglas da tražim devojku s kojom bih delila stan. Naravno, tražila sam cimerku, a ne cimera. Javio mi se pristojan muški glas, predstavio se kao Miroslav M. i rekao da radi u Izvršnom veću AP Vojvodine. Objasnila sam mu da neću cimera. Razgovor se završio a on mi je poslao zahtev za prijateljstvo na Fejsbuku. Tada je počeo da me ubeđuje da to što je muškarac ne treba da bude problem. Kada sam ga blokirala na društvenoj mreži, nastao je pakao", objašnjavala je Bjanka Rac ovih dana za brojne medije.

Od 23. aprila do 1. maja Bjanka Rac dobila je na stotine telefonskih poziva od Miroslava M. Iz straha je prestala da ide na posao, i iz Novog Sada gde živi, otišla kod roditelja u Ruski Krstur. Dok je davala izjavu za "Vreme", još uvek je bila kod roditelja: "Nameravala sam da se vratim u Novi Sad, ali onda sam čula da je počeo da preti medijima koji su pisali o slučaju."

Šta se zapravo dogodilo? Prema nezvaničnim informacijama, Miroslav M. došao je u prostorije novosadskog Radija 021, u pratnji majke, i bio izuzetno grub i neprijatan prema novinarki koja je pisala o video-snimku Bjanke Rac. Dan kasnije, na sajtu Radija 021 pojavila se vest da je ovaj momak zaista bio u redakciji: "Miroslav Marcikić iz Kovilja, momak koga je Bjanka Rac pre nekoliko dana optužila da joj preti i uznemirava tako što je snimak razgovora objavila na Jutjubu, demantovao je za 021 optužbe koje mu ona javno stavlja na teret."

Miroslav je, u pratnji majke, u razgovoru sa novinarkom 021 rekao da je uznemiren celom situacijom i "razmerama koje je lažna priča o njemu poprimila", istakavši da Bjanku Rac lično ne poznaje, da su nakratko bili prijatelji na Fejsbuku, nakon čega ga je ona "bez razloga blokirala i započela hajku na njega preko društvenih mreža".

Miroslav je odbacio sve optužbe rekavši da glas koji se pojavljuje na snimku nije njegov, kao ni, kako tvrdi, prateća fotografija. On kaže da je celu priču Bjanka bez ikakvog razloga izmislila.

"Ja imam svoju devojku već šest godina i trebam da se oženim, a ovo je sve poremetilo moj život i duševni mir. Javnosti želim da kažem da nisam manijak niti siledžija, nikad nisam imao nikakvo krivično delo. Ta devojka je sve to izmislila. Čuo sam da se ona tako često bez razloga sveti", rekao je Marcikić. Nakon što je dao izjavu za Radio 021, rekao je da ne želi da se njegov glas čuje u etru, niti je želeo da se fotografiše.

"Vreme" je preko svojih kontakata u Radiju 021 probalo da dobije potvrdu o tome da je u prostorijama redakcije došlo do neprijatnosti, a odgovor koji smo dobili izričito glasi: "Niko nije pretio." Ipak, na dan kad je do incidenta došlo, novinarka koja je izveštavala o slučaju, na svom Fejsbuku je ostavila status u kom kaže da joj je bio težak dan na poslu i dodaje: "Gužva, pretnje, manijaci", usput zahvalivši kolegama koje su je zaštitile. Policija nije dobila nikakvu prijavu u vezi sa bilo kakvim incidentom na Radiju 021.

Ceo slučaj će svakako završiti na sudu jer je Bjanka Rac već podnela policiji prijavu protiv Miroslava. Bjanka Rac kaže za "Vreme" da joj je on, u jednom od poziva koji su usledili nakon što je izašla u javnost, rekao da je podneo kontraprijavu protiv nje, ali, kako kaže, u Policijskoj upravi Kać, gde je išla na informativni razgovor, rečeno joj je da protiv nje nema nikakve prijave.

U PU Kać Bjanka se našla u ponedeljak 5. maja, nakon što je nekoliko dana pokušavala da utvrdi koja je policijska stanica nadležna za njen slučaj. Tri policijske stanice su odbile da preuzmu odgovornost.

"Prvo sam otišla u novosadsku policiju jer Miroslav M. živi u tom gradu. Ali, oni su me uputili kod kolega u Kać. Međutim, u Kaću su se čudili zašto nisam prijavila pretnje tamo gde sam ih i dobila, odnosno u Novom Sadu. Onda je usledio novi šok – policajci su mi rekli da se obratim policiji u Kuli, jer sam se sklonila kod

Foto: A. Anđić & IH

“Predala sam CD sa snimcima razgovora, SMS porukama i porukama koje sam dobila od drugih devojaka koje je takođe Miroslav M. maltretirao. I dalje sam kod roditelja jer policija nema po kom osnovu da mi pruži zaštitu.” —Bjanka Rajc

roditelja u Ruski Krstur. Njenu su prijavu na kraju primili novosadski policajci, pa je slučaj preuzela policija u Kaću. No, u celoj priči još je jedan detalj, najblaže rečeno, neobičan: “Kad sam bila da podnesem prijavu, zvao me je čim sam se vratila i preneo mi da zna sa kim i kada sam bila u stanici. Zamenik komandira policije s kojim sam razgovarala u ponedeljak, obećao mi je da će ispitati ko je preneo da sam dolazila.” Bjanka još dodaje da su u policiji bili izuzetno prijatni i da nisu postavljali neugodna pitanja: “Predala sam CD sa snimcima razgovora, SMS porukama i porukama koje sam dobila od drugih devojaka koje je takođe maltretirao. Inspektor sa kojim sam razgovarala je bio jako ljubazan. U roku od deset dana policija će predati prijavu tužilaštvu. I dalje sam kod roditelja jer policija nema po kom osnovu da mi pruži zaštitu.”

Prvobitni snimak koji je Bjanka okačila obrisan je od strane Jutjuba, jer nije u skladu sa uslovima korišćenja ovog servisa, pošto sadrži lične podatke Miroslava M. Bjanka je kasnije okačila novi, ovog puta bez podataka, koji se i dalje može čuti na linku *https://www.youtube.com/watch?v=Kw6nizwvnOo*.

Na naše pitanje da li je otvorila bolovanje, s obzirom na to da je još uvek kod roditelja i da ne ide na posao, Bjanka kaže da nema stalan posao i da je u statusu saradnika: “Nemam pojma od čega ću da živim sledećeg meseca ni kako ću da platim kiriju.”

Bjanki se u međuvremenu javilo još deset žrtava Miroslava M. I njih je, pre pretnji, kontaktirao preko Fejsbuka i hteo da im bude cimer: “Strašno je to što ga nijedna devojka dosad nije prijavila. Mogla sam i ja da ćutim i sakrijem se u mišju rupu, ali sam odlučila da progovorim kako se ovo ne bi dogodilo nekoj drugoj devojci.”

Na pitanje da li se kaje što je odlučila da ovako postupi, Bjanka Rac kaže da se nije predomišljala nijednog trenutka. “Mislim da je moja reakcija sasvim normalna za jedno normalno ljudsko biće. Znala sam kako će reagovati institucije i nadležni organi, pretpostavljala sam da on može da me povredi. Zato sam i odlučila da se branim jedino kako sam mogla, tako što ću sve objaviti”, kaže Bjanka, koja je video-snimak sa pretnjama postavila na Jutjub uz poruku: “Ako mi se nešto desi, da znate o kome se radi.” Priznaje da nije očekivala preveliku podršku medija i javnosti. “To me je jedino iznenadilo, mislila sam da će, recimo, trećina reakcija biti od ljudi koji me podržavaju, a da će većina nekako smisliti kako sam za ovo sama kriva. Međutim, desilo se suprotno.”

U razgovoru za “Vreme” Bjanka Rac zvuči u isto vreme i hrabro i uplašeno. Na pitanje da li se plaši i da li se oseća kao žrtva, odgovara odsečno: “Plašim se samo da mi nešto ne uradi, a njegovih eventualnih prijava i tužbi se nimalo ne bojim.” Dok čeka reakciju tužilaštva, Bjanka Rac na Fejsbuku uredno obaveštava o svemu što joj se događa i o informacijama koje dobija od policije. Malo predaha i mira joj sigurno ne bi škodilo, ali ipak odbija da ćuti. A to je, inače, najvažniji savet žrtvama zlostavljanja i uznemiravanja: pričajte, ne ćutite. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Od šljive sveže svi bacili beže

Pranjani su mesna zajednica, selo, a bilo i opština, koje pripada Gornjem Milanovcu. Nalazi se na putu Požega–Milanovac, a najbolji orijentir je da su nedaleko Ravne Gore. Ponad sela je brdo, visoravan, Galovići, gde su u Drugom ratu spasavani savezнички piloti. Pranjanci su na to ponosni, kao što treba da budu ponosni što su dobri ljudi i domaćini, koji drže do sebe i onoga što imaju

Pre desetak godina seosko nadmetanje ispred prodavnice u disciplini Ko može bolje da popije, preraslo je u kafansku rakijadu. Za Pranjansku rakijadu, a zbog slika padanja u nesves', brzo čuo Beli svet. Tako rakijada, ko što biva, postala poznata po pijanim podvizima. Ove godine Rakijada izašla na otvoreno, odlučeno da nema ponašanja ko u kafani, i Pranjanci uzeli da pokažu i ostalu tradiciju ovog kraja, da rakija bude u funkciji promovisanja drugih disciplina.

MALA PITA

Dakle, Pranjani, preko ulice – puta razapet transparent Rakijada, niže seosko igralište, velika šatra, mala šatra, dosta naroda i golemi' konja. Reporter pravo pod malu šatru, koju organizator razapeo za slučaj kiše, pre'stavi se, kao sedma sila odma' bude poslužen. Sok od kajsije, gibanica i rakija, tim redom. Kao dobar gost tim redom se i poslužim. Jedan od stola, koji se priključio kaže svoje mišljenje, dok je stizalo još gibanice i pite, reče mnogo dobro mudrost: Nema pite, dok nije mala! I uze, sve značajno gledajući, ponavlja tu narodnu pamet.

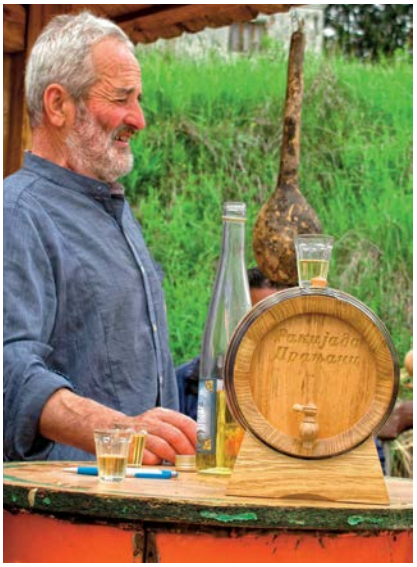
Kad shvatim mudrost Male pite, izmaknem se u drugi kraj gde bila velika šatra sa pun sadržaj i repertoar, do koje se, po već blatnjavoj stazi, održavala štraparijada. Šta to, to je da veliki tovarni konji, sa grivom koja im pala po očima i repovima ko iz junačkih pesama, vuku ogromne balvane. Pa ko bolji. Disciplina u Srbiju došla iz Bosne, odakle su ljudi koji po državnim šumama, sa ti ogromni konji, rade na sanitarnom čišćenju.

Vratim se do "centra manifestacije", ispred male šatre takoreći bina zastrta slamom, na kojoj improvizovano seosko domaćinstvo, tu liliputanski ambar sa klipovi kukuruza, drvena kućica, minijaturna kola sa prikolicom po kojima saksije sa rascvetanim cvećem. U prirodnu veličinu i pojavu jedino metalna burad u ulozi barskih stolova. Iz svega toga se javiše trubači, u sve to stade Ljilja Bralović, za koju hroničar dojavi da pesnikinja za čiju umetnost akademik Bećković ima samo lepe reči. Pohvalim. Pesnikinja u ulozi voditeljke se pesnički izjavi, Dragi prijatelji šljive, rakijade, dobro došli na 11. po redu svetsku manifestaciju posvećenu rakiji... Pa upita, i odgovori, Zašto rakija, zato što je rakija srpska majka, sa rakijom se dolazi i odlazi sa sveta, eto, zato rakija...

Onda bi zdravičar Jeroslav sa bukliju, Buklijom ovom, svetom kićanicom, pravoslavnom zdravicom punom prepečenice koja je održala srpski rod i porod... Čuvajmo i sačuvajmo kulturnu baštinu srpskog roda i poroda, to je najlepše i najveće duhovno, kulturno i istorijsko blago kakvo niko na svetu nema, zapamtite, srpski jezik je poezija, samo ptice i slavuji pevaju lepše... Javi se predsednik mesne zajednice Radovan Veselinović, Ja mogu da kažem, ponos je danas biti predsednik MZ Pranjani. Lepo organizovanu manifestaciju pozdravi direktorka Turističke organizacije G. Milanovca. Bi muška pevačka grupa, *Kapo moja šajkačo, blistaš mi na glavi/ sa ponosom nosim te, kao Srbin pravi...*

Pesnikinja Ljilja uze još kaže, bilo primedbi, ne treba prave takmičenje u ispijanju rakije, međutim, to nije moda i pomodarstvo, to je tradicija, a oni čuvaju tradiciju. Pa pesnikinja Ljilja predstavi kolegu Dragišu Simića, koji čuva tradiciju, nekoliko puta stig'o do "Žikine šarenice". Stade Dragiša u sve to u svom civilnom odelu, pa reče, Voli Srbin šljivu kao njivu/ ognjište kao srpsku slavu/ i za nju bi u vatru živu/ poturio i ruku i glavu... Bi još, Išao sam po svetu/ jeo mandarine, urme fine/ ali duša šljivu hoće... I još, Šljiva suva naše zdravlje čuva/ a od sveže svi bacili beže... I preko još, Od kompota stomaku je divota/ od šljive slatko rado jede svako/ a od džema ništa lepše nema... Dragiša na kraju podviknu, Niko nema, niko nema, što Srbija ima! Svi dadoše aplauz, Dragiša se tradicionalno nakloni.

TAKMIČARI: Rakija, proizvođači, konji
Foto: D. Todorović

UPRAVIŠE GA KONTRA

Na red dođe ženska pevačka grupa, *Ko nam noću cveće gazi/ ko nam noću potajno dolazi*, jedan pod nagibom uzeo redom pita ima li ko da se takmiči, tu Šuka, on, fali jedan za ekipu. Javi se muški voditelj, podseti da sve počelo ispred seoske prodavnice, između ekipa Lokve i Bralovići. Iste ekipe će se i danas takmičiti u ispijanju rakije. Tri ekipe stadoše pred onu metalnu burad, čašice, po flaša rakije "Ravnogorka". Kapiteni ekipa rekoše šta imaju, kratko. Kapiten treće ekipe, već naćefleisan, koji se predstavi kao Iglica, reče da tu prvi put, 'oće probaju, mogu piju da zore, a očekuju poraz. U slamu upade jedan, svima nazdravi pivom, sede, uze kruni klip kukuruza.

Sve pozdravi i Čeda Vujičić, za koga hroničar imade da je bio i kod Gadafija. Kad Čeda objavi pravila, ekipe složno eksiraše nekoliko puta iz čašica. U sve stupiše TV kamere, Iglica je ponavlj'o da 'vako može do ujutro. Nastupi mladi violinista, Iglica uze samo čini ramenima, sve ekipe regulisaše po flašu rakije. Voditelj najavi hodanje po gredi, koja bila nekako grbava. Svi iz ekipe Lokve ishodaše, i ekipa teška Bralovića obavi težak zadatak, kapiten treće ekipe Iglica omaši gredu kako zakorači. Ponovi radnju, omaši preko nekoliko puta. Bi eliminisan.

Pređoše na disciplinu nadvlačenja konopca. Od velike šatre je dolazilo *Od rakije nema bolje žene/ po tri dana ona ljulja mene*, ekipe su se nadvlačile, povuci, potegni, ekipa Takova nadjača Pranjane. Uzeše nastave sa "centralnom manifestacijom", iz livade je u centralnu manifestaciju, sve se zanoseći, a da se ne može iz prve reći na koju stranu više i bolje, kapiten Iglica. Upraviše ga kontra, ka Od rakije nema bolje žene šatri. Voditeljka Ljilja javno dobi knjigu, poklon koji najviše voli, od Milana, velikog čovekoljupca. Jedan iz ekipe Lokve, se sve vešo po izloženom Čvrkić kazanu za pečenje rakije, naginj'o rakiju iz nekog staklića, pravio razne kerefeke.

Sa harmoniku, i kolegu ispisnik koji drž'o 'artiju sa tekst, nastupi najstariji Bralović, *Znaš li draga onu šljivu ranku...* Takmičari pređoše na disciplinu izvlačenja rakije nategom na dah iz bureta. Kapiten Lokvi prebaci normu, kad nategu dohvati Najveći Bralović, nastadoše problemi, probuši se natega. Bi još jedan umetnik sa svoje delo, Noć je pala, i tama se krije/ ulicom krenule pijane delije... Uze nastupi i muška grupa sa Kablara, koja pokaza kako se radi ta umetnost, *I dok merkam lepu ženu/ oprezan sam baš u svemu/ a kad svoje brke gladim/ baš razmišljam šta da radim...*

Sa bine objaviše da u konkurenciji za izbor najbolje rakije – ocenjivali akreditovani stručnjaci sa sertifikatom, a komisiju blagosilj'o mesni pop – nije bilo bronzanih medalja, sve samo zlato i srebro. Dok je zasedo žiri o pobedniku u ispijanju rakije javi se i ženska pevačka grupa, *Na prozoru čekam moga diku/ njega nema nigde na vidiku...* Onaj što se vešo po kazanu za pečenje rakije svima dade do znanja da ima drugu muzičku želju, iz žirija Čeda objavi da prvi put u istoriji pobedila ekipa Lokve. Svi iz pobedničke ekipe, pobednički i za publiku, pređoše preko grbave grede.

Proglasiše i da najbolju rakiju im'o Radoš Tolić, onaj što se vešo po kazanu na to samo dvaput manu glavom, bi još diploma, povelja i medalja. Najbolje gibanice dobiše po šarenu tepsiju, i najbolje domaćice zaslužiše po tepsiju i diplomu. Voditelj objavi kraj, dogodine na istom mestu, i u većem broju. Na drugom kraju igrališta velika šatra je ulazila u veću brzinu, golemi konji su i dalje vukli balvane po sve blatnjavijoj stazi. U maloj šatri bi ručak za sve učesnike, Najveći Bralović je seko prasiće i jagnjiće, jedva postizav'o. Svi završno i mnogo dobro otpevaše, *Kapo moja šajkačo, blistaš mi na glavi/ sa ponosom nosim te, kao Srbin pravi...* Kad i to obaviše, ustadoše, i odoše. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Za besprekoran rad vašeg online sistema dopustivo je samo najbolje

Obezbedili smo **promotivnu ponudu Cloud servera** po najpovoljnijim cenama koje će za vas važiti 12 meseci! Kreirajte virtuelnu mašinu potpuno prilagođenu vašem poslovanju na jedan klik.

Linux Cloud 1	Linux Cloud 2	Linux Cloud 3	Linux Cloud 4
1 CPU	1 CPU	2 CPU	4 CPU
1 GB RAM	2 GB RAM	4 GB RAM	8 GB RAM
30 GB HDD	40 GB HDD	80 GB HDD	120 GB HDD
100 Mbps port	100 Mbps port	100 Mbps port	100 Mbps port
17€ mesečno	25€ mesečno	50€ mesečno	80€ mesečno

EUnet cloud

www.eunethosting.com

www.eunethosting.com/cloud-server • 0700 600 500 • +381 11 3010 500 • info@eunet.co.rs

LJUBOMIR ŽIVKOV

Missing person

Ah, hoću li proučiti domaće prosjaštvo, hoću li ga naučno uporediti sa prošnjom tj. prosidbom u prekomor. zemljama? Ili ću i dalje pisati o onome što vidim u svom pešačkom svakodnevnom vidokrugu?

U Filadelfiji nisam bio načisto da li beskućnici očekuju išta od prolaznika, da li uopšte pristaju na milostinju; ponekad bih videvši par kvortera na njegovoj kartonskoj postelji i ja spustio nekoji coin, primalac bi me jedva udostojio pogleda, nije me udostojio ni pre tog mog dobrotvornog čučnja, smatrao je, kao i Makluan (u čijim mudrolijama protekoše moje studije), da je medij poruka, da on sedeći vazdan i svu noć kraj istog šahta govori dovoljno i o svom imovnom stanju i o svom raspoloženju.

Koliko su novinari emisija i tekstova posvetili zanatima koji nestaju (nesvesni da će i njihov zanat nestati), a ja bih da se posvetim trajnom, nepopravljivom nestanku zanatlije kome se ni ime ne zna.

Nedavno sam u *Hiljadu i jednoj noći* ponovo pročitao bajku o Hasanu Basorskom (zaprema 233 stranice u mom tj. Prosvetinom izdanju, i jednom će po njoj biti snimljen spektakularan film u ne znam ti koliko dimenzija). Volim kad se ispod drveta sretnu trgovac i džin, pa naiđu još dva trgovca, pa svak opiše svoj život, ali se u svačijem žitvotopisu nađe još neki pripovedač koji unutar te pripovesti ima svoj solo, pa se čitalac (pogotovo što mu se pomalo i spava) malko tu i pogubi, barem se ja pogubim, ali me glavni tj. nevidljivi pri-

Koja bi ustanova dobrim dušama održala jednostavan i kratak kurs lepog ophođenja: ako već/još primećujete others, ako zastanete da biste dvadeseticu dali prosjaku – zašto škrtarite sa neophodnim?

Naši su prosjaci izražajniji, patetičniji, teatralniji. Onome ko iz pekare iziđe žvaćući proždrljivo kiflu već na izlazu, oni nemo poručuju: "Sit se gladnog ne seća, a? Nije džaba narod to tako krasno formulisao: ždereš iako si debeo i moraćeš na dijetu, u teretanu, na plivanje, samo da bi skinuo taj suvišni teret sa svoga već duže vreme nerazaznatljivog kostura – a za mene nemaš ni deset dinara!"

Prosjaci se dele na pokretne i statične, zatim na one koji nastupaju kao solisti i na one koji nastupaju bilo porodično, bilo samo u vidu instituta za majku i dete; jedni vas obasipaju bučnom konferansom, doklen se drugi priklanjaju šutnji i mimici, ali prosjaci koji dobiju milostinju osim reči zahvalnosti upute i rutinski blagoslov: "Da ti da Bog zdravlja, i tebi i tvojoj deci..."

Neću reći većina, ali barem 43% darodavaca ne zastane i ne uzvrati ravnom merom: blagoslov prime kao protivvrednost za ono što su udelili i udalje se ćutke, što će reći da stalno zarađuju na prosjacima: dobijaju mnogo više nego što su dali. Pa nismo iskusurani ako smo ubacili sitninu u kutiju od cipela, nego smo dužni da kažemo: "Hvala, neka i vama isto Bog da zdravlja i sreće, i vašim najbližima"; tek ako to izgovorimo prosjak je u izvesnom plusu, a četvrtina vekne koju smo mi donirali može uparena sa onim što su dali drugi da preraste u obrok, u opstanak i u nadu.

Ako otmeno ćutimo, zar nismo kao oni hrišćani koji su od crkve kupovali oproštajnice? Samo što mi oprost nećemo dobijati sa visokog mesta kakav je bio i ostao Vatikan, nego ćemo blagoslov (a to je drugo lice oprosta!) dobijati sa lica mesta: važiće isto kao i onaj iz Rima, a opskrbićemo se kao mnogo čime drugim na buvljaku nadomak naše kuće.

2. Sa velikim, ne baš oprostivim zakašnjenjem prijavljujem nestanak jednoga zanatlije iz bisera sv. književnosti povedač vrati pod prvobitno stablo i opasuljim se u toj igri gde su umesto običnih figura zapravo babuške, sa manjim i manjim babuškama u sebi.

Tako sam mislio da će biti i sa Hasanom Basorskom: trgovac među trgovcima, prilično bogat, ima dvoje muške dece, premine jednog lepog dana trgovac i ode Alahu na istinu, sinovi ga sahrane, podele očevinu na ravne časti, pa obojica otvore dućane, jedan postane kotlar, drugi zlatar.

Nema nigde zlata i dragog kamenja kao u *Hiljadu i jednoj noći*, te se obradovah radioni gde će se praviti kotlovi od bakra i drugih neplemenitih kovina, avaj, bajka je o zlataru, potonjega prevarant namami na hemikaliju koja bakar pretvara u zlato žeženo, mladi pohlepnik hladnokrvno ostavi staru mater, upadne u milijardu po život opasnih situacija, zaljubi se na mrtvo ime u princezu tajanstvenog i smrtnicima nedostupnog plemena, od žudnje pada često i u nesvest, mati od brige za njime nestanutim isto malo pa pada v obmorok, nakon silnih peripetija i preterancija Hasan se ipak ženi izabranicom svoga pohlepnog, premda iskrenog srca, sa majkom, ženom i dvoje predškolske muške dece prelazi u Bagdad, ali mu bračna družica sa porodom verolomno odleti u svoj zajeb. zavičaj, pa je Hasan juri na sto pedeset stranica, mati opet samuje i pomalo sirotuje, moli se i plače, kosti joj se istanjile, nema njenog Hasana, ni unučića... Bajka se završava hepiendom, ali ne za sve, kao što ćemo videti: nigde se osim na prvoj stranici ne pominje brat koji se odao kotlogradnji, nigde! Niti teši majku kad Hasan dvared dugoročno nestane, niti ga njegov bata zove kad se ženi, niti mu u trenucima blagostanja pomogne da i on proširi tu svoju radionicu, ništa pod milim Alahom o kotlaru bajka ne kaže, a to ne može biti po volji čitaocu koji bi da postane teoretičar skromnosti i siromaštva. ¶

TRADICIONALNI AVANGARDISTA

"Na poslednjem konkursu Filmskog centra Srbije, konkurisao sam sa tekstom Svetislava Basare *Diskopatija*. Odbili su me, izabrani su neki drugi filmovi, svaki put te ćušnu za neki drugi put – malo me to i zamara. Zamara me i pitanje 'kad ćete da snimite novi film', stavlja te u neku luzersku poziciju. Ne želim da budem u toj poziciji, zato sam se i prihvatio tih drugih poslova, pisanja knjiga, izložbi i, verujte, da se mnogo bolje osećam. A film, ako nekom treba biće ga, a ako ne... "

Slobodan Šijan nije samo filmski režiser, autor filmova *Ko to tamo peva*, *Maratonci trče počasni krug*, *Davitelj protiv davitelja* i drugih, već je i vizuelni umetnik, slikar, teoretičar umetnosti i filma, pisac, eksperimentator, istraživač, izdavač, profesor... Na to nas je podsetio nedavno Fond "Vujica Rešin Tucić i Vojislav Despotov" dodelivši mu nagradu "Tradicija avangarde" za doprinos avangardnoj umetnosti. Kako piše u obrazloženju, nagrada je dodeljena Šijanu za njegov upečatljiv i visoko samosvojan doprinos ukupnoj art sceni, imajući u vidu ne samo njegov kultni kinematografski opus, nego i višedecenijsko bavljenje ovog umetnika neoavangardnim i postavangardnim praksama, od eksperimentalnog filma i psihodeličnog slikarstva do konceptualne umetnosti, kemp kolaža, performansa i umetnosti ponašanja. Neposredan povod ovoj nagradi je retrospektivna izložba *Slobodan Šijan: moraću da skrenem* održana u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu decembra 2012. godine čiji su autori kustosi Stevan Vuković i Nebojša Milenković. Nebojša Milenković je autor istoimene monografije promovisane prošlog meseca u Beogradu i kustos izložbe o Šijanovom stvaralaštvu *Filmske poze* otvorene u Zrenjaninu povodom dodeljivanja nagrade "Tradicija avangarde".

"VREME": Ime nagrade "Tradicija avangarde" upućuje da avangarda nije trenutna moda i da nije od juče. Šta je sad avangarda?

SLOBODAN ŠIJAN: I meni se dopao taj naziv. Dve njegove reči čine jedan, možda malo i kontradiktoran izraz Vujice Rešina Tucića čije ime, uz Vojislava Despotova, nosi Fondacija koja je osnovana u Zrenjaninu da čuva uspomenu na ova dva svoja sugrađanina, književnika. Postoje razni nivoi raznih pokreta u raznim vremenskim periodima, pa zato i razni termini kojima se definiše mesto nečega što pokušava da proširi naše poimanje onog što podrazumevamo pod umetnošću, da proširi ili negira naš način prihvatanja nečega što je umetničko delo. Naziv nagrade "Tradicija avangarde" usmerava pažnju na one ljude i one umetnike koji danas pokušavaju da nešto pomere u shvatanju šta su granice umetnosti, i zato mislim da je to odličan naziv.

Zašto je nekom stvaraocu, recimo vama, potrebno više medija da prenese drugima svoju ideju, emociju, otkriće...

Ja sam svesno išao raznim pravcima u svom bavljenju umetnosti, i evo istoričari umetnosti su se tek poslednjih godina ozbiljno zainteresovali za tu moju intermedijalnost. Zašto tek sad, zato što je to kao ideja bilo prilično strano ovoj sredini. I još uvek je, i verovatno će tako i biti. Međutim, s obzirom da se sve više ljudi bavi različitim medijima u umetničkoj praksi, o tome je, eto, počelo i kod nas da se piše.

Međutim, sa stanovišta ukusa, ja sam uvek bio sklon i popularnoj kulturi i eksperimentalnoj umetnosti. A ono u sredini, ono što se kod nas smatra za veliku umetnost, uvek sam pokušavao da izbegnem, mada sam nekim svojim

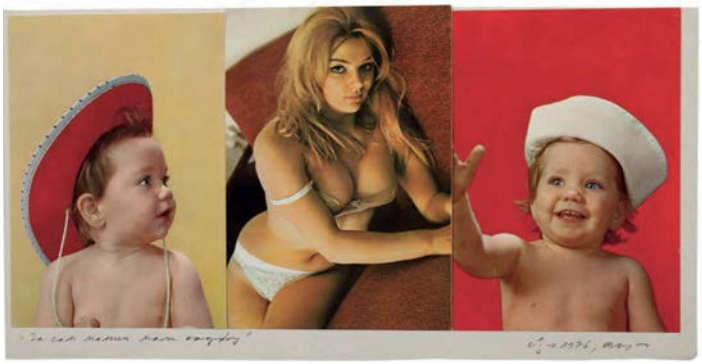

fotografije: Ivan Šepić

bioskopskim filmovima možda zapadao baš u tu sredinu. Nadam se samo da oni sadrže prepoznatljive pokušaje da se izađe odatle. Postoji nešto što je prihvaćeno kao veliko delo, kao značajna umetnost, zatim postoje ljudi koji pokušavaju da pomere, da prošire važeće koncepte, i postoji popularna kultura. Između tih pojava postoje komunikacija i prožimanje – Endi Vorhol se, na primer, često igrao pojmovima popularne kulture i tako direktnije stizao do publike. Mislim da je u mojoj generaciji filmskih stvaralaca postojala spremnost da se komunicira s publikom, da je to odlika te generacije. Ja sam, recimo, ovaj dug period u kome nisam snimao celovečernje filmove iskoristio da izložbama i knjigama budem prisutan u kulturnom životu. Izdvojio bih izložbu *Oko filma* u Salonu Muzeja savremene umetnosti u Beogradu 2009. godine čiji je autor Dejan Sretenović. Izložba je bila fokusirana na vezu između umetnosti i filma u mojim radovima. Bila je dobro primljena u Beogradu, dok se o novosadskoj izložbi *Moraću da skrenem* u Beogradu osećaju odjeci tek sad, i to zahvaljujući monografiji i nagradi. Beograđanima je Vojvodina kao neka druga država. Muzej savremene umetnosti Vojvodine je veliki prostor, izložio sam oko 400 radova, što je u Beogradu osim u Muzeju istorije Jugoslavije već duže vreme nemoguće.

Da li je to bio razlog što ste imali izložbu u Novom Sadu?

S obzirom na to da sam u Beogradu imao izložbu 2009. godine, smatra se da ste potrošeni na neko vreme. Eto to je razlog. Tada je u Salonu Muzeja savremene umetnosti pokazan samo segment mojih radova, pa je kustos Stevan Vuković smatrao da treba pokazati i druge. Naišao je na razumevanje Nebojše Milenkovića koji je kustos jedinstvene zbirke konceptualne umetnosti u Novom Sadu. Vojvodina je imala snažan konceptualni pokret, pa otud ne čudi što njen Muzej »

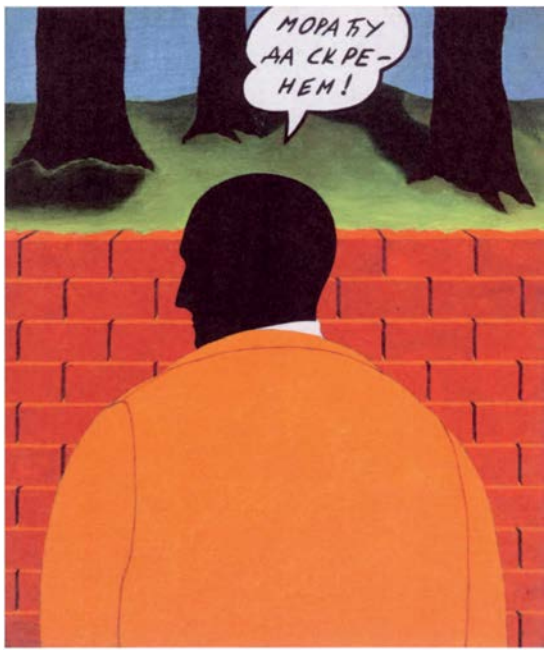

RADOVI SLOBODANA ŠIJANA: *Ja sam mamin mali kauboj*, 1976

Ko su naši milijarderi (pogledaj iza naslovne strane), 17. 10. 1972.

***Vrt sa stazama što se račvaju*, 1968–69 (levo); *Moraću da skrenem*, 1975.**

Ilustracije: Iz monografije Nebojše Milenkovića "Slobodan Šijan: Moraću da skrenem – vizuelni eksperimenti 1960–2012."

savremene umetnosti interesuje ovo što ja radim. Tako su se njih dvojica sa velikom strašću upustili u istraživanje mojih radova i napravili retrospektivnu izložbu vizuelnih eksperimenata od 1960. do 2012. godine.

Dug period u kome niste snimali celovečernje filmove, koji ste maločas pomenuli, prošaran je vestima o gostovanju vaših filmova po raznim retrospektivama u inostranstvu što stvara utisak vaše prisutnosti u aktuelnoj kinematografiji.

Da, ali sve je to u granicama uobičajenog, ništa posebno.

Pa ipak radi se o velikim centrima, recimo o Njujorku...

Mislite na izložbu *Tune in Screening: Psihodelične pokretne slike socijalističke Jugoslavije 1966–1976*, čiji je autor Branko Franceski, istoričar umetnosti iz Zagreba? To je dosta uspešna izložba koja sad kruži Evropom i regionom. Ja sam na toj izložbi prisutan sa petnestominutnim eksperimentalnim filmom iz sedamdesetih o našem umetniku Kosti Bunuševcu. Taj film je rađen u psihodeličnom maniru jer sam ja u to vreme radio dosta takvih stvari pod uticajem zapadne rok kulture. Do nas je, kad je vizuelna kultura u pitanju, taj uticaj najviše stizao preko omota ploča. *Santana*, *Pink flojd*... sećate se? Meni ta izložba znači priključenje svetu o kome smo 70-ih samo mogli da maštamo. Inače, izložba je u Njujorku bila među pet najboljih te godine, prema listi časopisa "Vilidž Voice", pa je i zato smatram važnom.

Kako je kod nas, tih sedamdesetih koje su bile blagonaklone prema uticajima zapadne kulture, prihvaćena psihodelična umetnost?

Ona je potpuno nezapažen fenomen i do dan-danas, njom se niko nije ozbiljno pozabavio osim eto Branko Franceski i Moma Rajin koji je svojevremeno prikazao omote LP ploča. Pripadala je periodu između one malo tradicionalnije, ali opet moderne umetnosti, i prelaska ka novoj umetničkoj praksi. Bila je nedovoljno zapažena možda i zato što je kratko trajala, znači od kraja šezdesetih do početka panka, do prvih godina sedamdesetih. Od umetnika bili su Radovan Hiršl, Vladimir Vlaja Jovanović, Kosta Bunuševac, ja sam nešto radio, radili su razni ljudi koje znam samo po nadimcima, zatim Dejan Stepanović koji je otišao u Švedsku... Ta naša generacija je težila Zapadu, osećali smo skučenost u samoupravnom socijalizmu i želeli smo da odemo negde gde je, kako smo mislili, sloboda. Pokušali smo čak i da imamo zajedničku izložbu u Domu omladine Beograda ali je nisu prihvatili pa se, znači, ta umetnost nije zvanično pojavila kao neka grupa. Vlaja je, kasnije, izdavao časopis "Izgled" u Studentskom kulturnom centru i bio je pokretač novih stvari, ali je otišao u inostranstvo. Kosta Bunuševac je opstao, imao je i seriju performansa u SKC-u. Sećam se njegovog *Termina X*. Sve što se tada radilo

Veliki oltar, 1969

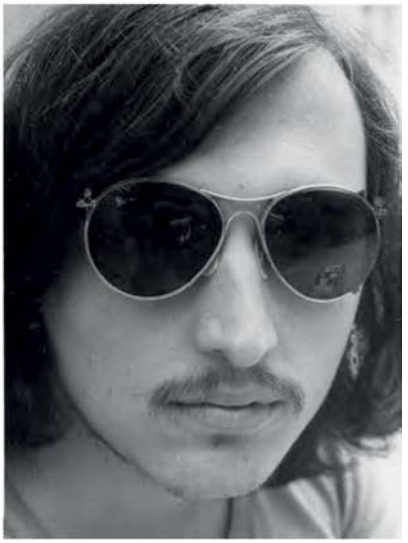
Ep, 1970

U ritmu Hauarda Hoksa, U ritmu Džona Forda, 21. 8. 1974

S. ŠIJAN: Autostop u Amserdamu 1969; Pevajući Dilana, Beograd, 1970; Pozirajući za kameru, Beograd, 1970.

bilo je prilično interesantno, ali na margini našeg umetničkog dešavanja.

Kad se kaže psihodelična umetnost pomisli se na narkotike. Da li...

Ta generacija je prilično koristila droge, mnogo ih je zbog toga i iščezlo. Dosta mojih prijatelja sa Fakulteta likovne umetnosti su isprobavali te stvari. Meni, srećom, fiziološki nije prijalo. Ja čak ni ne pušim. Ali bio sam deo te kulture, putovao sam auto-stopom po Evropi, obilazio klubove po Amsterdamu, Londonu. To je bio generacijski fazon. Moglo je da se putuje bez kinte, što je danas neverovatno. Ja sam tako tri meseca putovao po Evropi, uvek se nađe negde gde će da se prespava. Kupiš flašu mleka, uzmeš čips, i to je to. Šta će ti više.

Vaš rad *Veliki oltar* koji može da stane na dlan, iz tog je vremena. Čemu ili kome ste ga posvetili?

To vi protumačite. Nisam promoter neke nove religije, ali ako se pronađete u tom oltaru – super. Slika je nastala kao usmeravanje koncentracije na neki sitni detalj. Potka slike su kvadrati inspirisani Kleovim apstrakcijama u koje sam uslikavao prizore koji imaju veze sa raznim interesovanjima hipi generacije, psihodelične kulture, popularne kulture tog vremena, raznim interesovanjima za okultno, budizam, otpad. Sve to je našlo mesta u nekom od kvadrata. Sliku sam nazvao *Veliki oltar* zato što je tako mala a ima puno sadržaja.

U obrazloženju nagrade "Tradicija avangarde" nabrojane su razne umetnosti kojima se bavite, pa i – umetnost ponašanja. Šta je to?

Pre svega se mislilo na poslednji ciklus mojih radova, na *Filmske poze* u kojima sam pokušao da kroz razne digitalne kolaže starih i novih fotografija uspostavim vezu između filma i našeg ponašanja. Tu su bile veze koje su pravljene između filma i nenamernog ponašanja, pa filma i ponašanja umetnika, i između filma i namernih foto performansa. Neki su smatrali da je to blisko umetnosti ponašanja. Ja prosto radim ono što mi padne na pamet, a teoretičari posle to svrstavaju gde misle da treba. Moj veliki multimedijalni projekat *Vrtoglavica* posvećen Alfredu Hičkoku bio je projekat koji je u sebi »

IZ FILMOVA: *Ljubavni film* (*Obiteljski film II*) s Tomom Gotovcem, 1973; *Gradsko đubrište na Ada Huji u Beogradu*, 1970

ŠIJAN SA KINO-ZEMLJACIMA: Karpom Godinom i Želimirom Žilnikom...

...Brankom Vučićevićem i Dušanom Makavejevim...

...Lazarom Stojanovićem i Tomom Gotovcem

sadržavao nešto što je moj dobar prijatelj i značajni umetnik Tomislav Gotovac nazivao – život kao umetnost. Znači: življenje kao umetnički performans. On je deset godina svog zaposlenja na mestu računovođe u jednoj bolnici nazvao umetničkim projektom. Tako je i moj obilazak lokacija na kojima je snimana Hičkokova *Vrtoglavica* bio projekat čiji je najznačajniji aspekt ono što je jako teško preneti nekom drugom: sopstveni doživljaj boravka u prostorima koji su u tvom sećanju opstali u nekim ostacima pamćenja sa nekih projekcija tog filma u Beogradu. Na koji način ti sada reaguješ na ono što je ostalo u tvom sećanju u susretu sa nekim stvarnim prostorima na kojima je sniman film? Kao što je reditelj Verner Hercog tri meseca hodao do groba čuvene Lote Ajzner i beležio sve što je doživeo na tom putu pa zatim napisao knjigu *Hodanje po ledu*, tako je i moj projekat na neki način "hodanje" do prostora *Vrtoglavice* i prisustvo na njima. Kasnije sam o tome napisao knjigu poetske proze koja je možda i prva knjiga o *Vrtoglavici*. Pokušao sam da poetskom prozom zabeležim taj događaj, a da kasnije, foto-sekvencama napravim nezavisni komentar tog susreta mog sećanja na *Vrtoglavicu* i onoga što od lokacija tog filma danas postoji. To je širi projekat koji možete nazvati i ponašanjem, i življenjem, a onda i nekim fotodokumentovanim i dnevničkim beleženjem.

Završili ste slikarstvo na Fakultetu likovne umetnosti u klasi Ljubice Cuce Sokić. Kako je ona gledala na vaše eksperimente?

Ja sam studirao kod Cuce Sokić upravo zbog njene veće tolerancije na razno-

razne ludosti koje kod drugih profesora ne bi prošle. Eventualno bi rekla: "Crno dete, što si stavio to crno na pola slike, mogao si malo da umešaš neku lepu boju", ali nikad nije rekla "prebriši to". Sećam se da je Kosti Bunuševcu stalno prigovarala zašto radi tako kako radi. Jednog dana dođe, i oduševi se njegovim crtežom. Kaže: "Kako ti je ovo divno, tako treba da radiš", a on joj odgovori: "Pa to sam nacrtao kad sam imao šest godina!"

Diplomirali ste slikarstvo, pa upisali režiju na Fakultetu dramskih umetnosti zato što ste saznali da Živojin Pavlović te godine prima klasu.

Tokom studija slikarstva video sam njegove filmove *Buđenje pacova* i *Kad budem mrtav i beo*. I, kad sam čuo da je Živojin Pavlović primljen na Fakultet dramskih umetnosti i da će primiti klasu, ja sam se prijavio. Što bi mi inače trebao još jedan fakultet. Pomislio sam: od ovog čoveka mogu nešto da naučim. U to vreme na Likovnoj nije bilo ni pomisli da se razmišlja o drugim medijima, to bi bilo svetogrđe. A ja sam osećao neku ograničenost u mediju koji sam studirao i imao sam potrebu za nečim što će na drugi način da komunicira. Smatrao sam da je galerija skučen prostor koji se obraća malom broju posetilaca, a da je bioskop demokratski medij gde svako ko plati kartu koja je u to vreme bila jeftinija od šoljice kafe, može da vidi vaš rad.

Kakav je profesor bio Živojin Pavlović?

Zastupao je apsolutnu slobodu. Nije se mešao u to šta ćemo da snimimo. Pošto je smatrao da talenat ne može da se procenjuje, ko donese film dobije 10, a ko ne donese, bez obzira zašto, dobije pet. Iako mu se ne bi dopalo nešto što bih snimio dao bi mi desetku, ali da mu nisam doneo film zato što mi fakultet nije obezbedio kameru, oborio bi me. "Ko će posle da te pita zašto nisi snimio film", govorio je. Zahtevao je da moraš sam da se izboriš za film.

Verovatno su mu se dopali vaši eksperimentalni filmovi zasnovani na estetici odvratnog.

Leonid Šejka, s kojim sam se družio u vreme studija slikarstva, zainteresovao me je za estetiku đubrišta. Tendencija te estetike je bila da se ružnoća izjednači sa lepotom – možda zbog toga ja smatram da je film *Buđenje pacova* Žike Pavlovića barok raspadanja. Na prvoj godini studija režije snimio sam *Gradsko đubrište na Adi Huji u Beogradu*, naravno da je Žika bio oduševljen. *Leš* je snimljen u okviru jednog drugog predmeta gde smo dobili traku i zadatak da snimimo šta hoćemo – meni je zato FDU bio zanimljiv: dobiješ kameru i traku a učiš od Žike Pavlovića. *Ljubavni film* je u konceptu i u izvođenju film Tomislava Gotovca, a moj u realizaciji jer sam ja snimao dok je on bio zabavljen vođenjem ljubavi sa svojom devojkom. To je hardkor film, ali nije imao aspiraciju da posluži za seksualno zadovoljenje gledalaca nego da zabeleži ljubavni čin kako god da se odvija. Ja čak nisam znao da film postoji jer nije smeo da se razvija u laboratoriji pošto bi odmah bio prijavljen policiji. Tomislav Gotovac ga je navodio u filmografiji kao da je izgubljen, pa sam ja kasnije napisao tekst u kome ga opisujem po sećanju ali kao film koji više ne postoji. Tomislav je tek krajem devedesetih počeo da ga prikazuje, verovatno i zbog osobe koja je bila u filmu njegova partnerka, pa je tako *Ljubavni film* (Gotovčev naslov je *Obiteljski film II*) ipak iskrsao na svetlost bioskopskog projektora. Moja i njegova verzija se nešto razlikuju i u montaži, sa čime se on saglasio.

Bilo je rizično i hrabro tada snimati filmove u kome se prikazuju ljudi kako prebiraju po đubrištu, fiksanje, čerečenje, seks, smrt...

Jeste, ali ko je znao da vi to snimate. Beograd je imao andergraund scenu, mi smo bili deo nje, pogotovo kad su krenule »

zabrane. Od 1972. do 1976. godine bilo je vreme mračne represije u srpskom filmu. Nije moglo ništa da se radi. Igrane filmove su snimali samo partijski likovi, i to samo politički pravilne filmove, a oni značajni autori su morali da se povuku.

Vaš profesor, na primer.

Posle *Plastičnog Isusa*, diplomskog filma Lazara Stojanovića koji nije ni prikazan, 1973. godine otpustili su Aleksandra Sašu Petrovića, a Živojina Pavlovića su degradirali u referenta za učila, u nadi da će da podnese ostavku. On to, naravno, nije uradio. Rekao je smejući se: "Ove budale mi dale kancelariju, sad mogu na miru da sedim i pišem romane." Međutim, on budući da je vredan čovek, nije sedeo nego je dekorisao zgradu raznim gravirama koje se tiču pokretnih slika. Tada

je formirana radna grupa na FDU koja je analizirala studentske filmove iz klasa koje su vodili Saša Petrović i Žika Pavlović da bi procenili da li su imali negativnih uticaja na studente. U izveštaju su naveli niz imena studenata i objavili ih.

Da li ste i vi bili među tim studentima?

Bio sam, zbog filma koji sam radio po Sartrovoj priči zato što se po njima film bavi mračnom stranom života. Film Toma Gotovca *Slani kikiriki* je bio kritikovan zbog simbola nekih religija i političkih pravaca na zadnjicama golih devojaka i mladića. U ono vreme je bilo dosta opasno da dobijete negativnu ocenu te radne grupe, nije bilo nimalo naivno kao što neki učesnici komisije hoće danas da predstave. Sećam se, Velimir Abramović je došao na ideju da mi studenti Žike Pavlovića organizujemo peticiju. Tvrdili smo da on nije loš pedagog kao što je ocenila komisija koja ga je smenila i tražili smo da ga vrate u nastavu, ali nismo uspeli. Godinama posle toga bi mi neko spomenuo – onu peticiju baš i nisi morao da potpišeš. Mnogo ljudi iz te generacije je ostalo bez šanse da nešto uradi, studenti režije su narednih pet-šest godina bili kao neka crna ovca. Ali sad to više nije bitno, ne volim o tome da pričam.

Često pominjete Tomislava Gotovca, reditelja, glumca, multimedijalnog konceptualnog umetnika.

Kroz druženje sa Gotovcem doživeo sam jednu vrstu transformacije, počeo sam drugačije da razumem vezu između avangardnog i popularnog. On, koji je stvarao apsolutno hermetičke, minimalističke filmove, bio je veliki obožavalac holivudskog filma. U njemu su bile spojene te dve stvari koje se čine nespojivim ljudima koji se opredeljuju za jedno ili drugo. On je uspeo da ih integriše kroz svoju ličnost. U tom pokušaju da razumem sve to, nekako sam i ja doživeo transformaciju u kojoj sam prestao da stvari delim na popularno i na eksperimentalno i da shvatim umetnost kao široko polje po kome možete da istražujete u raznim pravcima. Prošle godine sam za knjigu *Kino Tom – Antonio G. Lauer ili Tomislav Gotovac između Zagreba i Beograda* dobio nagradu "Jutarnjeg lista", najveću nagradu u Hrvatskoj za publicistiku, što je za mene veliki uspeh. Knjiga je koprodukcija Muzeja savremene umetnosti u Beogradu i Hrvatskog filmskog saveza. U Beogradu je niko nije ni primetio. Tomislav Gotovac je hrvatski umetnik značajan i za srpsku kulturu, ja sam zato i napisao knjigu o njemu. Tokom deset godina koliko je živeo u Beogradu bio je veoma značajan, ali mi se ponašamo kao da nije postojao. To su ta naša ispuštanja, zaboravljanja. A opet, o tom njegovom radu ovde, ne zna se u Zagrebu, i zato sam i imao potrebu da pišem o njemu.

Dakle, da se vratimo na vašu filmsku karijeru: vi ste prvi film snimili tek pet godina nakon diplomiranja.

Da, sve dok ljudi koji su studirali režiju u Pragu nisu snimili svoje prve filmove. S obzirom na to da se o njima govorilo kao o mladim talentovanim ljudima, i ostali mlađi reditelji su dobili mogućnost da rade. Oni nisu imali pedigre crne ovce, pa su otvorili vrata i nama. Ali do tada je za nas bilo bezizgledno. Ja sam tokom četvrte godine studija otišao u vojsku da bar malo dobijem na vremenu. Niko nije ni primetio da me nema na fakultetu, zato što nikog nije bilo briga za nas. Diplomirao sam sa nekom emisijom o guslarima 1975. godine.

Da li ste kasnije imali problema zbog cenzure, da li se kasnije kontrolisalo šta snimate?

Postojali su takozvani umetnički saveti u kojima su bili i politički zaduženici postavljeni da čuvaju i kontrolišu. Ja sam imao "kontakt" sa njima već negde na početku karijere. Tada nisi mogao tek tako da počneš da radiš na filmu, morao si prvo da se dokažeš. Ja sam se dokazivao na televiziji, u Dramskom programu TV Beograda. Odlučio sam da ne želim da živim od nekih tezgica, jer nisam zato posle Likovne studirao režiju, hoću da probam da radim igranu strukturu, iako je to bilo neisplativo. Za jedan TV film od 60 minuta treba šest meseci rada kao za pravi film, a dobijete honorar kao da snimate uživo jednosatnu emisiju zato što honorar se računao po minutaži. Tako sam prihvatio da za Dramsku redakciju uradim posao koji se smatrao da je "koska" – resital poezije. Smatralo se da od toga ne može bogzna šta da se uradi, dodelili su mi da po poeziji Vaska Pope uradim resital *Sunce te čuva*. Ta moja emisija je toliko dobro bila primljena u redakciji, da su mi ponudili drugi resital, poeziju Branka Miljkovića sa Mikijem Manojlovićem. Posle toga sam dobio jednu TV

dramu, pa drugu, tako da sam mimo ovih resitala snimio pet TV filmova i pokazao se kao neko ko radi interesantne stvari sa filmom. Zato sam konkurisao za film sa celovečernjim projektom o Savi Šumanoviću. Tu sad nastupa umetnički savet: nisu odobrili scenario, tako da ja nisam realizovao taj projekat. U stvari, ti ljudi su imali jako dobar nos, evo zašto. Taj scenario je za mene napisao Branko Vučićević, poznati filmski stvaralac i avangardni umetnik koji je pisao scenarija za Makavejeva, Batu Čengića, Karpa Godinu, bio je scenarista crnog talasa. Rekao je: "Ne smeš mene da potpišeš, potpiši sebe. Ako potpišeš mene, nema šanse da prođeš." Ja sam tako i uradio, ali su članovi umetničkog saveta to ipak namirisali. Jedan od njih, tada ugledan, pitao me je za lik Šumanovićevog prijatelja: "Pa zar je to naš Rastko Petrović?" Uglavnom, sledeće godine sam uspeo da dobijem ponudu za još jedan TV film, *Ko to tamo peva*. Od toga je nastao celovečernji bioskopski film. I, tako je to krenulo. Od tog šestog TV projekta. Imao sam 33 godine kad sam ga snimio. Pet godina pre toga sam lebdeo u nekom bezvazdušnom prostoru.

Kasnije ste, i to posle uspeha *Ko to tamo peva*, *Davitelja*, *Maratonaca*... doživeli reprizu tog osećaja.

Jeste, u Miloševićevo vreme. Opet je došlo do neke krize, ovoga puta među našom generacijom autora koji nisu hteli da podržavaju režim, pa se otvorio prostor za mlade autore koji funkcionišu u datim mogućnostima.

Kakva vrsta podrške režimu je bila potrebna? Samo da radite svoj posao ili i još nešto?

Bilo je autora moje generacije koji uopšte nisu hteli da pokušavaju da rade. Ja jesam, stalno sam nudio projekte, ali ne, to nije bilo dovoljno. Potrebno je bilo da dignete dva prsta i kažete – Slobodan Milošević fenomenalno vodi državu. E onda može, onda možete da snimite film. Bilo je neophodno da se izjasnite. Ljudi često vole da zaborave te finese, ali tako je bilo. Na primer, moj projekat *Siroti mali hrčki* koji sam realizovao nakon 13 godina čekanja prošao je kroz sve faze predrealizacije, ali pošto nije došlo do tog čina podrške režimu i izjašnjavanja, uvek bi neki segment finansiranja filma bio storniran – bilo podrška TV ili kredit od banke, pa je projekat bio stopiran nekoliko puta.

Moguće je shvatiti tu opreznost režima: znali su da vi ne pravite zabavne filmove.

Ali ja pravim komedije, zar ne? Ako društvo nema tu vrstu tolerancije, ako ne može da prihvati humor, to govori o autoritarnosti režima. Uostalom, ti *Hrčki* su jedna simpatična i bezazlena komedija. Istina, koja je aktuelna i dan-danas.

Kad ste poslednji put konkurisali s nekim projektom?

Pa evo sad, na poslednjem konkursu Filmskog centra Srbije. Jedno vreme nisam, bio sam frustriran tim stalnim odbijanjem. Bila su to scenarija naših najpoznatijih pisaca. Sad sam konkurisao sa tekstom Svetislava Basare – *Diskopatija*. Nije skup projekat, dobili smo sredstva od novosadskog fonda, a ovde su nas odbili. Izabrani su neki drugi filmovi, i sve je to u redu, i filmovi i autori, ne mogu ništa da kažem, ali svaki put te ćušnu za neki drugi put – malo me to i zamara. Zamara me i pitanje "kad ćete da snimite novi film", stavlja te u neku luzersku poziciju. Ne želim da budem u toj poziciji, zato sam se i prihvatio tih drugih poslova, pisanja knjiga, izložbi, i verujte da se mnogo bolje osećam. A film, ako nekom treba biće ga, a ako ne... Možda i ne treba, možda su došla vremena za neke nove ljude.

Sudeći po ekspozeu Aleksandra Vučića, ima nade za kulturu.

Videćemo. Toliko stvari je zapušteno a novca je nedovoljno, pa ne znam... Videli ste da je Ustavni sud pronašao način kako da oduzme novac Filmskom fondu, tom Fondu koji nije izabrao moj projekat, što nije dobro, jer će sad proći neko vreme dok i oni koji su izabrani, dobiju svoj novac. Nažalost, imamo dosta energije da rušimo dobra rešenja, a loša, samim tim, opstaju, uporno. Da li se to može promeniti, videćemo.

Međutim, savremena kultura ipak opstaje, stvaraoci stvaraju, dobijaju nagrade...

Jeste, u pravu ste. Kultura ima bogatu produkciju, mladi dolaze, stariji su vitalni i proizvode se sjajne stvari. Beograd je jedan ogroman grad u kome kultura ima tradiciju, u njemu postoji potreba za kulturom. Šteta što neki zvaničnici često promovišu prilično zastarele koncepte o tome šta treba podržati. Tu je kočnica. ¶

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
MAJ 2014.

Milena Marković
ZMAJEUBICE
režija Iva Milošević
PREMIJERA 7. JUN

Scena „Ljuba Tadić"

5. Ponedeljak u 20.00	OTELO
9. Petak u 20.00	SUMNJIVO LICE
10. Subota u 20.00	UNOSNO MESTO
11. Nedelja u 20.00	UNOSNO MESTO
12. Ponedeljak u 20.00	GOSPOĐICA
13. Utorak u 20.00	SUMNJIVO LICE
14. Sreda u 20.00	SKAKAVCI
15. Četvrtak u 20.00	GOSPOĐICA *
16. Petak u 20.00	OTELO
17. Subota u 20.00	ŠINE
18. Nedelja u 20.00	METAMORFOZE
20. Utorak u 20.00	METAMORFOZE
21. Sreda u 20.00	UNOSNO MESTO
22. Četvrtak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
23. Petak u 20.00	VIŠNJIK
24. Subota u 20.00	ŠINE
27. Utorak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu) *
28. Sreda u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
31. Subota u 20.00	UNOSNO MESTO

Teatar „Bojan Stupica"

7. Sreda u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
10. Subota u 20.30	ŠVABICA
13. Utorak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
14. Sreda u 20.30	IZDAJA
15. Četvrtak u 20.30	ZLOČIN I KAZNA
16. Petak u 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA
17. Subota u 20.30	BOKEŠKI D-MOL (Centar za kulturu Tivat)
19. Ponedeljak u 20.30	HISTERIJA
20. Utorak u 20.30	IZDAJA
22. Četvrtak u 20.30	SHOPPING & FUCKING
25. Nedelja u 17.00	IZDAJA
28. Sreda u 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
30. Petak u 20.30	ZLOČIN I KAZNA

Studio JDP

9. Petak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
11. Nedelja u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
24. Subota u 20.30	HINKEMAN: ŠTA MORA NEKA BUDE (koprodukcija JDP i FDU)

Gostovanja

19. GOSPOĐICA	Srpsko narodno pozorište Novi Sad
26. UNOSNO MESTO	59. Sterijino pozorje Novi Sad
29. GOSPOĐICA	Kulturni centar Ruma

* predstava je titlovana na engleski jezik / English subtitles

Vaš lični blagajnik 069 26 44 447

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Preuzmite aplikaciju za android platformu

Preuzmite aplikaciju za Iphone platformu

Radno vreme blagajne:
ponedeljak – subota
10h – 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Raiffeisen BANK

NAŠE VREME: Slika Jua Minđuna

Karaoke civilizacija

Odvratna lakoća nepostojanja

Reč karaoke znači "prazni orkestar". Pojavila se u Kobeu, Japan, početkom sedamdesetih, i sastavljena je od japanskih reči *karappu* – kratak, prazan, i *okerestu* – orkestar. Ima li bolje najave onog što je usledilo, društva mrtvih orkestara? Nova karaoke civilizacija postgrađanskog sveta uzela nas je pod svoje. Civilizacija u kojoj podražavanje emocija ili mišljenja zauzima mesto autentičnog. Civilizacija bez sadržaja

Malkolm Meklaren: *Živimo u mrtvom karaoke svetu, pretvarajuće se da smo živi.*

Ivan Šapovalov: *Ljudi treba da znaju zašto žive. To je uzrok svih problema naše moderne civilizacije. Mi ne znamo zašto živimo.*

Meklaren intervjuiše Šapovalova, menadžera grupe Tatu, "Face", 2003

Nalazim se na prvom koncertu grupe Nouvelle Vague u Beogradu, 2006. Dom omladine. Otišao sam posle pete obrade, zgađen. Nikad nisam otišao sa nečijeg nastupa i dugo sam razmišljao šta me je uvredilo i imam li pravo da iznosim takvo mišljenje u javnost, kao neko ko se uostalom bavi organizacijom koncerata.

A onda, zašto da ne? Oni su sasvim dobar posao, odnos ponude i potražnje diktira da često dolaze kod nas, ali svi sa kojima sam kasnije razgovarao rekli su mi jedno te isto: iskustvo njihovog koncerta je iskustvo enormno popunjene prostorije, sa ljudima od kojih posle treće ili četvrte pesme niko ne prati više šta se dešava na sceni, osim

ako nije baš u prvom redu, jer malo posle početka predstave publika kao po komandi počinje da razgovara i ne prestaje do kraja koncerta. Nije ni čudo, ta neobaveznost sa kojom se pristupa originalnim pesmama, ta odvratna lakoća *tribute to* nepostojanja, teško može izazvati pravu emociju u bilo kome. Ali publika na njihov nastup i nije došla da bi doživela pravu, jaku emociju... nego da bi se prošetala, dok joj nešto ugodno i prepoznatljivo svirucka u pozadini, nešto što ne smeta priči uz piće.

Na koncert Nouvelle Vague se, naime, ne ide zbog koncerta.

APOKALIPTIČNA DOSADA

Until one day the young growing up generation
Called this age an apocalyptic bore
—Amon Düül II,
Apocalyptic Bore, 1974.

Dobro došli u svet usputnih atrakcija. To su "banner" bendovi, koji nekako od 2004. iskaču usput, kao prateći sastojak rada na kompjuteru ili putovanja kroz gradski pejzaž sa tačke A na tačku B. To su predznaci karaoke civilizacije koja nas je uzela pod svoje. Civilizacije bez sadržaja.

Pre deset godina, recimo, nije bilo tako. Sećam se, isto tako dobro kao i vi, veoma tihih akustičnih koncerata u Beogradu u kojima je publika učestvovala ili pevajući u glas pesme kao svoje himne, ili u tišini punoj poštovanja za muzičara na sceni. Oni koji su hteli da pričaju, izašli bi napolje. Danas, sve češće kao da je bend na sopstvenom koncertu prateća pojava svačijem pričanju...

Prava istina jeste da naše emocije više nisu u stanju da podrže koncerte koji zahtevaju dugu koncentraciju i neprestano uživljavanje. To je zato što živimo u drugačijoj kulturi nego što je ona od pre desetak godina. Ovo je medijski integrisano društvo u kome više niko nije fizički povezan, a sva komunikacija je posredna. Ovo je karaoke civilizacija u kojoj se emotivni život samo podražava ili doživljava kao blag neuznemiravajući odsjaj onoga što se dešava drugima. Isto je i sa mišljenjem: polako se opraštamo od perioda u kome je autentično, originalno mišljenje bilo poželjno ili bar tolerisano na društvenoj sceni.

Više nismo spremni da investiramo svoje osećanja, pa ni mišljenje, ni u šta što dolazi spolja. Internet je odlučujuće doprineo tome da vidimo samo same sebe, i sve ono spolja doživljavamo isključivo ako je deo nekog našeg šireg unutrašnjeg polja. Kao što su pre mnogo godina rekli situacionisti, dok se Endiju Vorholu još otvaralo isto pop-oko: "Svako će živeti u svojoj katedrali." Da, ali nam nisu rekli da će ona možda biti naš zatvor.

BEZ HORIZONTA

There is no elevator to Eden,
but a hole in the sky
—Amon Düül II,
Archangels Thunderbird, 1970.

Malkom Meklaren, zauvek naučen od strane pomenutih situacionista, poslednjih svojih godina posebno je insistirao na ideji da živimo u karaoke svetu. U navedenom legendarnom intervju za "Face" taj stav se pominje nekoliko puta, a svoj završni javni nastup na ovom svetu posvetio je analitičkom razlaganju iste teze do sitnih detalja, kroz prebogate detalje iz svog života (TED konferencija 2009). Poenta mu je bila da ne znate ni ko ste ni šta ste dok ne probate stvarnost na svoj rizik, uz sve greške i trapavosti, nasuprot obećanju instant uspeha svuda oko nas, i mimo varljivog utiska da je informacija istinita samo zato što je sad, eto, svakom dostupna i besplatna.

Reč karaoke znači "prazni orkestar". Pojavila se u Kobeu, Japan, početkom sedamdesetih, i sastavljena je od japanskih reči *karappu* – kratak, prazan, te *okerestu* – orkestar. Ima li bolje najave onog što je usledilo, društva mrtvih orkestara?

Patent inače pripada Filipincu pod imenom Roberto del Rosario, a njegovo eksplozivno brzo širenje svetom dovelo je do toga da se ovaj vid zabave već tokom osamdesetih sa Dalekog istoka bez problema preneo u SAD, pa potom i Evropu. Doduše, postoje i kulturne razlike koje čine doživljaj potpuno drugačijim – u Japanu karaoke nisu vid takmičenja, niti eksponiranja u javnosti tipa "pokloni se i počni", nego vid zajedničke društvene zabave u kojoj svi učestvuju, a jedan peva – bez obzira koliko loše; u Americi je iznikla cela biznis grana, zasnovana na takmičenju i nagrađivanju talenta (kao neka vrsta predvorja velikih "talent show" programa) – ona je sad u opadanju zbog konkurencije raznih online karaoke softwera. Evropa je, opet, prvi put načinila *crossover* karaoka sa televizijom, u okviru jednog italijanskog šou-programa ("Karaoke: The Global Phenomenon", autori Xun Zhou, Francesca Tarocco, izdavač Reaktion Books, 2007).

Ako pogledamo spisak najpopularnijih izbora za ovo oponašanje pevanja iz recimo godine 2009. u SAD, biće nam jasno da se cela istorija popularne muzike može staviti u deset pesama ili tri takta:

1. *Eye of the Tiger* (Asia): muzika iz filma *Rocky IV*
2. *Beat It* (Michael Jackson): na šta svi oponašaju "moonwalk"
3. *Complicated* (Avril Lavigne): u glas sa devojčicom
4. *Living on a Prayer* (Bon Jovi): pesma za radničku klasu
5. *Dancing Queen* (ABBA): sve se one tako osećaju
6. *Bohemian Rhapsody* (Queen): glupo, ko može da odoli kad se glasovi slažu »

PUBLIKA: Društvo spektakla

Nouvelle Vague u Beogradu, 2009
Foto: Stanislav Milojkovic

7. *What a Wonderful World* (Louis Armstrong): neosporno jedna od najvećih
8. *Like a Virgin* (Madonna): opet nešto za njih
9. *Boulevard of Broken Dreams* (Green Day): ima li pankera u publici
10. *Thriller* (Michael Jackson): e sad da srušimo kuću!

Na drugoj strani istog sveta, tiho raste koncertno tržište posvećeno bendovima koji sviraju samo obrade. Svaka velika grupa ima svoju senku, ali sad u svakom većem gradu na svetu imamo savršene kopije omiljenih sastava, uz koje možemo za male pare vikati pesme koje volimo. Grupa kao što je Australian Pink Floyd napunila je pre neku godinu Sava centar, a imena kao što su Zoso (tribute to Led Zeppelin), Live Wire (AC/DC), the Atomic Punks (Van Halen), Strutter (Kiss), The Iron Maidens, Nervana, Alcoholica, Just like Priest... predstavljaju nove favorite koncertnih promotera. Ne traže mnogo, a daju – približno – isti užitak. Ko je uostalom i video original?

Uskoro će pomreti svi rokeri prve generacije, te će njihovu muziku *verno* moći da sviraju samo *tribute to* bendovi. Pogađate, pitanje je da li su nam i sad potrebni neki drugi?

Šta će nam, kad možemo i sami?

U SOBI ZA PROMENU

Ukus za promenu, zadovoljan promenom ukusa
—Raoul Vaneigem, *Revolucija svakodnevnog života*, 1967.

Naravno, postojao je trenutak u kome su svi naši budući ne-izbori bili očigledni. U tekstu iz 1958. "Formula za Novi grad" Žila Ivaina (što je pseudonim Ivana Ščeglova), nalazimo sledeća veoma zabavna zapažanja:

"Novi oblik mentalne bolesti zahvatio je planetu: banalizacija. Svi su hipnotisani radom i komforom – automatskom kantom za đubre, liftom, kupatilom, mašinom za pranje veša. Ovo stanje stvari, koje je počelo kao borba protiv nemilosrdnosti prirode, daleko je nadmašilo svoje ciljeve – oslobađanje čoveka od materijalnih briga – i postalo je opsesija koja uništava život. Mladim ljudima je svuda dato da biraju između ljubavi i automatske kante za đubre. Svuda su izabrali kantu za đubre. Potreban je potpuno drugačiji duhovni stav, a do njega možemo doći samo ukoliko naše nesvesne želje postanu svesne, i kroz kreiranje novih želja. I kroz masivnu propagandnu kampanju da se te želje obznane."

(Gilles Ivain, *Formula for a New City*, izdanje I.S. 1 – Ščeglov je inače već 1953, sa svega 19 godina, potpisao revolucionarni proglas "Formula za novi urbanizam". Godine 1959, po objavljivanju gornjeg pasusa, našao se u ludnici, nakon jednog incidenta i kafanskog hvalisanja kako će sa prijateljem da digne u vazduh Ajfelov toranj, jer im "blješti pravo u iznajmljenu sobu u potkrovlju i ne da im da spavaju".)

Ščeglov je u to vreme bio pripadnik umetničke grupe u osnivanju, po imenu Situacionistička internacionala i razvijao je ideju o tome kako je celokupna umetnička i kulturna delatnost pretvorena u robu, te da je neophodno razvijati drugačiji pristup – za situacioniste, to je bilo stvaralačko osmišljavanje i izvođenje života i životnih situacija, "estetika ponašanja". Nešto sasvim nepoznato i neuhvatljivo, što bi nam dalo priliku da ponovo osmislimo svakodnevnicu, na način koji nam stvarno odgovara, slušajući samo svoje želje. Posledice ove tihe revolucije bile su odložene, ali su uticale su na umetnost i društvo kroz konceptualnu umetnost i popularnu muziku, bez obzira što je ta činjenica postala jasna tek tokom devedesetih i posebno aktuelna tek odnedavno, sa skoro potpunom digitalizacijom društvene komunikacije. Najpoznatija situacionistička knjiga bila je *Društvo spektakla* Gi Debora, ali druga, možda i važnija, jeste *Revolucija svakodnevnog života* Raula Vanegaima. Svakodnevni život, naime, bio je polje oslobađanja i revolucionarne borbe na nevidljivom frontu na kome su ovi umetnici sa one strane umetnosti videli jedine rezultate vredne bilo kakve borbe.

Medijska integracija društva, sa svojim unapređenim posrednicima i novim simboličkim sistemom koji zamenjuje fizičko prisustvo i dosadašnje stubove građanskog društva, nameće pitanja koja su situacionisti odavno postavili, sa pojačanom oštrinom. Internet je, kao posuvraćeno polje svih naših nesvesnih želja, ostvario ultimativni kapitalistički san – on predstavlja pokušaj da se uspostavi konstantan javni mrežni monitoring nesvesnih poriva svih ljudi. Bilo čija iskazana želja biva notirano i zabeležena u digitalizovanom polju, i istog časa pretvorena u informaciju koja ima tržišnu vrednost. Čini se da su i najluđi teoretski snovi situacionista prevaziđeni, te je i oblast nesvesnih želja postaje filijala komercijalizovanih oblika ponašanja, odvajajući se polako od nas.

POTKAŽI SEBE

Paper and wire killed my brother and my sister too
And if you don't watch out
You know they're going to get you
And if I don't watch out
You know they're going to get me too
Telephone
Telephone
And I can't get away
And I can't get away
It's like a grey adder at the end of the hall
It's like a plastic horned devil
—Captain Beefheart, *Telephone*, 1980.

Nekad smo se žalili na depersonalizaciju odnosa u društvu. Danas možemo samo da konstatujemo klizanje društva u potpunu derealizaciju. Na derealizovanom polju društvenih dešavanja više nema odgovornosti nijednog aktera, jer na nju nema nikog da pozove u krajnje relativizovanim međusobnim relacijama, osim unutrašnje potrebe za moralom, recimo. Sve postoji u vazduhu, samoizmišljeno. Odatle i čitava manija podražavanja, kako kreativnog izražavanja tako i mišljenja, pa i onog političkog, svi se utrkuju da oponašaju nešto drugo što je dobro i uspešno, jer im se čini da samo tako mogu da postoje. Svako bi da bude ultimativno "nešto", uglavnom "drugo" od onog što već jeste, a pravog identiteta nigde – pitajte one koji menjaju lice plastičnom operacijom da bi ličili na... pa na nekog drugog. Karaoke je norma, a sve ostalo je krhki izuzetak koji to potvrđuje.

Tako se dubinski stvaraju pretpostavke da se ostvari totalitarizam u kome bi svi dobrovoljno učestvovali. Preterivanje? Savršen zločin je savršen upravo zato što ne verujemo da postoji. Već sad se ne bunimo kad nas neko posmatra i prati, beleži naše kretanje i navike preko interneta i mobilnih telefona – zašto ne bi sutra to jednostavno bilo regulisano nekim podzakonskim aktom u kome će stajati da ne možemo ni da učestvujemo u komunikaciji, ako državi ne damo pravo da je nadgleda i beleži? Faktički, ona to već radi.

Praktično svako može biti praćen po ceo dan preko mobilnog telefona, laptopa, tableta, kartica, uskoro televizora, uz jasan proces pretvaranja našeg merljivog digitalnog traga u jedini društveno prihvatljiv oblik postojanja.

I niko nas neće na to terati do nas samih. Nije li sveprisutni "selfie" – karaoke samog sebe?

SITUACIONISTIČKA INTERNACIONALA: Poster Raula Vanegaima Andrea Bertrana iz 1967.

LAŽ KOJA PRETENDUJE DA NIJE ISTINA

There's no escape
The leaves are gettin' faker everyday
—Captain Beefheart, *Flash Gordon's Ape*, 1970.

Ovo je civilizacija u kojoj podražavanje zauvek zauzima mesto autentičnog.

Forumi na kojima se ljudi oglašavaju po internetu imaju jednu osnovnu potku – podražavanje stvarnog razmišljanja. Kao, trebalo bi da verujemo kako činjenica da je neko izneo svoje razmišljanje o nekoj temi znači da ima mišljenje... ili bar mišljenje vredno nekog pomena. U stvari, svi znamo da je to zbir nečijih utisaka, trenutno prolazno stanje u vrtlozima digitalnog doba. Sa mišljenjem ima dodirnu tačku samo zato što se izražava kroz pisanu reč.

Kao što je funkcija karaoka da samopotvrđuju i održavaju skupa trenutnu zajednicu, tako je i sa većinom foruma. I na njima ćete videti kako bi skoro svi samo da podražavaju uspešne, već gotove modele – kultura podražavanja je polako nagrizla potrebu da se original uopšte ima. Jer, šta će nam original samo da nas podseća kako nismo ni u čemu originalni. I to baš kad mislimo da smo stvarno *cool*.

To je svet u kome obitava milion malih Oblomova, digitalnih Oblomova koji ništa ne obećavaju, ništa ne ispunjavaju, pa zato ništa i ne žive, samo su tu. U kome je pametnije ponašati se konformistički i slediti opšte norme, nego iskakati iz šina – jer ako iskočiš, onda nisi vidljiv, pošto čak nisi ni deo mase, i za tebe niko ne brine, čak ni toliko da te negde lajkuje. I zato bolje da te nema, više nego što sme da te bude.

To je svet u kome su političari pop zvezde, pop zvezde političari, a i ne morate biti profesionalna pop zvezda da biste bili pop zvezda, možete biti neko sa ulice, kao što i ne morate biti profesionalni političar, nego neko sa ulice.

To je svet u kome je digitalna matrica omogućila postojanje idealne kopije, i tako bilo šta organsko i spontano učinila suvišnim sadržajem. »

OGLEDALO U KOME NEMA NIČEG

Mirror day mirror way
Mirror man mirror me
Mirror dawn dawnin' on me
—Captain Beefheart, *Mirror Man*, 1967.

Karaoke vodi do "X faktora" i sličnih spektakularnih programa zasnovanih na trošnoj iluziji o mogućnosti lansiranja anonimnih među sve zvezde – ova takmičenja talenata u Francuskoj i zovu "unapređene karaoke" – a onda sve to vodi do ugovora, bar u teoriji. Ali to je samo ako verujete u tu teoriji, pošto u stvarnosti Pepeljuga uvek vozi bundevu. Prava svrha karaoka su karaoke, dakle nikad ne ispunjavanje fantazije do kraja, nego podražavanje autentičnog iskustva, povezivanje na osnovu toga što preuzimamo tuđe iskustvo kao svoje i tako ga doživljavamo.

Čak i pobednici raznih *talent show* programa znaju da nikakva nagrada ne može da im izgradi karijeru, odnosno da je nagrada – ako je uopšte bude – u tome što su u ime svih nas veličali princip po kome navodno svako može biti zvezda. Na tom principu danas počiva povezanost društva – na prividnoj šansi da se živi život dostojan želja. Ne više potreba, nego ogoljenih želja...

Ogoljavanje želja i njihovo pretvaranje u nove sirovine industrije zadovoljavanja, deo je igre u kojoj internet igra veliku ulogu, kao i ostale digitalne forme komuniciranja. One navodno garantuju demokratičnost, dostupnost svih svima, interaktivnost, anonimnost želja, mogućnost doziranog davanja podataka o sebi i preobražaja identiteta u nešto društveno zavodljivije i poželjnije... U osnovi to je samo strogo kontrolisan i nadziran način da se novac okrene zahvaljujući eksploataciji naših poriva na tržištu želja.

Apsolutizovanje naše želje, kao i uobičajena tržišna strategija izmišljanja novih potreba i njihovog doziranog zadovoljavanja, zajedno potiru potrebu za autentičnim iskustvom koje se zasniva na traganju i greškama. Sve se mora odmah zadovoljiti. Svaka novotarija je vredna probanja. Iskustvo ne traje ceo život, nego par sekundi, kaže nam ovo novo ustrojstvo društva, koje polako zamenjuje ono građansko.

Da li nam je autentično iskustvo potrebnije kao takvo? Ili nam je potreban samo proizvod koji reprodukuje autentično iskustvo? Nikakva karakteristika ljudskosti ne može više da preživi ovu novu nivelaciju, jer je potencijalni pogrom totalniji nego ikad. Mi se brzo približavamo tački kad su pitanja na kojima smo mislili da stoji civilizacija – moralna pitanja – nekako irelevantna i akademska. Zašto ne eksploatisati Zemljinu koru dok još ima šta da se eksploatiše? Zašto ne izraditi oružje koje ubija iz svemira, ako možemo? Zašto ne prisluškivati svakog, ukoliko oni ne mare? Zašto ne razviti bolesti koje još ne postoje? Zašto svi ne bi bili članovi nekih partija?

Šta je dobro u svetu u kome postoji idealna kopija svega? Ili, šta je zlo u takvom svetu?

To više nije ni pitanje kulture na karaoke način, koja se svuda uvlači, nego nestvarnih postulata na kojima počiva nova karaoke civilizacija postgrađanskog sveta.

Nothing he's got, he really needs
Twenty first century schizoid man
—King Crimson, *Twenty first century schizoid man*, 1969.

¶

DRAGAN AMBROZIĆ

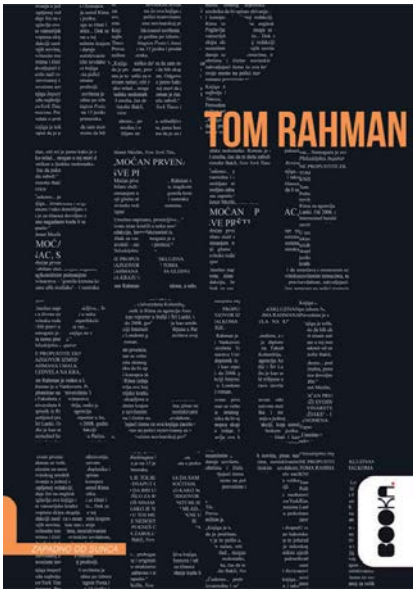

Hronika najavljene smrti

Knjiga Toma Rahmana je melanholični lament nad umiranjem *novinske* kulture, bez koje je i dalje teško zamisliti društvo slobodnih i prosvećenih ljudi

U akademskom miljeu ja bih uvek bio i ostao primat nižeg reda. Novinarstvo mi je, međutim, ličilo na profesiju za prave alfa mužjake.

– A novinari su ti gomila budaletina koje se prave da su alfa mužjaci – kaže Zejna.

Šta je Supermen u civilu? Klark Kent, novinar. Dakle, Kent je u svom redovnom izdanju manje-više niko i ništa, neko levo piskaralo, Klarkova osnovna profesija je onaj "inferiorni" deo njegove egzistencije, a tek kad se *zasupermeniše* postaje onaj pravi baja. Ako ste novinar ili nešto tome blisko, a pri tome nemate mogućnosti da uskočite u supermenovske helanke čim primetite neku nepravdu, teško da ćete voleti ovakvu sliku sopstvene profesije. Kako god, njoj se suprotstavlja ona druga, hajde da kažemo *romantična* predstava: novinar kao nezavisni zastupnik autentičnog interesa javnosti, nepristrasni i bezinteresni tražilac za Svetim gralom suve, klot istine, odvažni i proniclji-vi raskrinkavalac mračnih tipova i još mračnijih rabota naoružan samo *snagom pisane reči*...

Negde u nekom međuprostoru možda se može pronaći i nešto što liči na vaše iskustvo. Kako god, ideja o važnosti slobodnih medija, pre svega novina, upisana je duboko u kulturni kod Moderne, i sastavni je deo celokupnog *demokratskog narativa*. Ideja novinarstva kao nečega nezamenjivo važnog za zdravlje društva neodvojiva je od celokupne slike samorazumevanja društava koja nazivamo demokratskim, pluralističkim, sekularnim, prosto – slobodnim. Zato novinarstvo jeste i biznis, ali i nešto mnogo više od toga, pa bar povremeno i *protiv* toga; čim postane *samo* biznis, ta aura se momentalno i trajno gubi, a ono postaje suštinski beznačajno, čak i ako je opremljeno ne-znam-kakvim parama, tehnologijom i drugim resursima.

Kanadski (zapravo globtroterski) romanopisac i jakako nekadašnji profesionalni novinar Tom Rahman (Rachman) postigao je pre nekoliko godina veliki uspeh kod publike i kritike romanom *Imperfekcionisti*, sada dostupnim i na srpskom (preveo Vladimir D. Janković; Booka, Beograd 2014), a tom su uspehu, kako god okreneš, morale znatno doprineti i – novine. Jer, kako odoleti priči o umiranju jednih novina i jedne redakcije kao metafori laganog truljenja i umiranja cele jedne profesije, na manje-više globalnom nivou? Hm, nije to puko "esnafska" priča, nego se radi o nečemu što implicitno zahvata znatno šire i detektuje nešto što liči na nestajanje cele jedne kulture (koja nas je formirala), ili barem na njeno transformisanje u neki oblik koji je još teško i nazreti, kamoli definisati, ali generalno malo čime daje osnova za optimizam...

AUTOR I DELO: Tom Rahman

Za potrebe svog romana Rahman "izmišlja" međunarodni dnevnik na engleskom jeziku, s redakcijom lociranom u Rimu, rođen u vreme velikog posleratnog uzleta pedesetih godina XX veka, a umro tu pre koju godinu, sahranjen kao dinosaurus nevoljan za promene, sadržinski, vizuelno i tehnološki zastareo (nije imao čak ni veb-sajt, jeebote...), dokrajčen nedostatkom interesovanja vlasnika, televizijom, još više internetom, te ovog pratećom *kulturom besplatnosti* koja generacije digitalnih parazita uči da informacije i analize rastu na drveću, i treba ih samo ubrati...

Svako od jedanaest poglavlja romana fokusirano je na po jednu ličnost važnu za novine, bilo da je to glavna urednica, šef lektora (u anglosaksonskoj tradiciji i to je neka vrsta urednika, tj. redaktor), finansijski novinar, dopisnik iz inostranstva, pisac čitulja, finansijski direktor, naposletku i sam izdavač, tj. tunjavi i nesposobni izdanak američke bogataške familije čiji je patrijarh-osnivač onomad i "napravio" te novine (čitalac će saznati »

i zašto zapravo...), a kojem će pripasti neslavni zadatak da zakatanči zauvek taj list, simbolički spustivši zavesu na jednu epohu. To kako Rahman slika opustošeni prizor nečega što je do malopre bilo redakcija a sada je zjapeća gomila Ničega, to je sablasna najava jedne pustoši koja je možda tu negde, pred svačijim vratima... Dobro, ne baš svačijim: ono što ima *formu* medija, a *suštinu* svega drugog, to će opstati i napredovati... Ali to više nisu novine, niti je to novinarstvo, niti to ima bilo kakve veze sa onim emancipatorskim potencijalom *slobodne javnosti* bez kojeg nema ni ideje ni prakse modernosti i slobode.

Mada *Imperfekcionisti* jesu, valjda na svakoj svojoj stranici, jedan veliki lament nad "Gutenbergovom galaksijom" i životno ugroženom kulturom *novinstva* na kojoj su formirani naraštaji slobodnih i solidno prosvećenih ljudi, to nikako ne znači da u ovoj knjizi ima bilo čega "pamfletskog", ili pak idealizujućeg glede svojih protagonista. Naprotiv, njegovi su junaci duboko *imperfektni*, i u privatnom i u profesionalnom životu na bezbroj načina uskraćeni ili barem krajnje nesigurni, ne(d)ostvareni, problematični. Jednostavno rečno: oni su novinari. Češće usamljeni (ili *nesrećno neusamljeni*) sjebani luzeri nego alfa mužjaci i ženke, neretko likovi koji su u novinarstvo pobegli od ko zna sve koga i čega, ali iz nekog razloga, takvi kakvi su, oni opet stvaraju neku magiju bez koje bi ovaj svet bio neuporedivo jadniji (a na njenom se ukidanju upravo radi, na mnogo međusobno nepovezanih načina, koji ipak ostvaruju "divno" sadejstvo).

Imperfekcionisti su tužna, ne, zapravo – melanholična knjiga. Životi njenih junaka nisu ni bolji ni gori od drugih, ali ono što prepokriva sve tim neprebrisivim talogom melanholije jeste duga, spora i valjda nepovratna agonija jednog sveta koji će pre ili kasnije nestati a da ga, kako sad stoje stvari, neće zameniti nešto što bi od njega bilo bolje. A melanholija je često i ovo: žal za nečim što je još tu, ali znaš da će neminovno nestati za koji tren, a i ti s njim, ili još gore: nećeš nestati, samo ćeš se obreti u svetu s dodatnim deficitom smisla. ¶

TEOFIL PANČIĆ

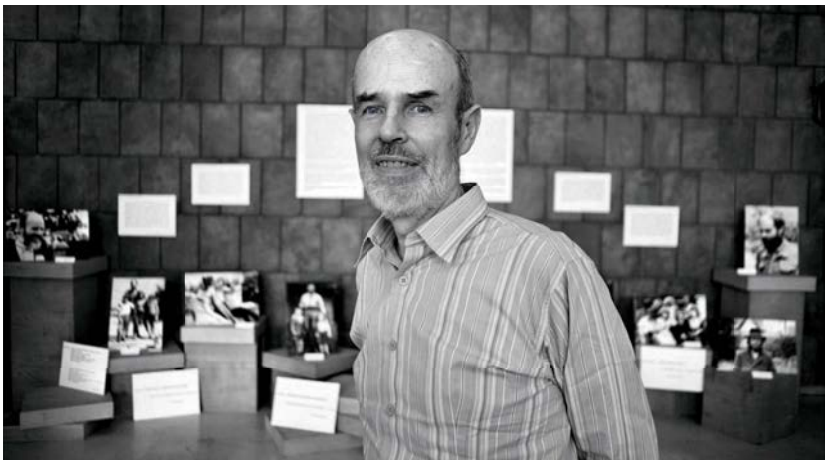

Foto: A. Anđić

U ulici Timotija Džona Bajforda

U Beogradu, u 73. godini, umro je Timoti Džon Bajford, televizijski reditelj, profesor, prevodilac, pisac, glumac i fotograf, autor kultnih dečjih televizijskih emisija "Neven", "Poletarac", "Nedeljni zabavnik", "Babino unuče", "Metla bez drške", "Tragom ptice dodo", "Notna svaštara" i drugih, uz koje su odrastale generacije i koje su postavile do danas nedosegnut nivo televizijske produkcije za decu.

Timoti Džon Bajford bio je više od režisera i glumca, više od pisca i prevodioca, više od urednika i pedagoga, više od celine koja se dobije kad se sva njegova dela i svi talenti stave na jedno mesto.

Njegov značaj za našu kulturu i prestiž u svetu tek će definisati budući istraživači.

Došao je iz Engleske da otkrije skriveno blago naše kulture i da je neviđeno obogati.

Kao erudita i talentovan multimedijalni umetnik spajao je nespojivo, sa smeškom je rešavao najteže kreativne probleme.

Timoti Bajford je bio čovek van standarda. Sam je birao probleme koje će rešavati. Znao je bolje od nas šta je za nas bolje.

Imao sam sreću da budem Bajfordov savremenik, da ga lično upoznam, da sarađujem sa njim i postanem mu prijatelj. Svaka od tih stvari nekome bi bila dovoljna.

Nabrojao bih nekoliko naših zajedničkih kreativnih izleta. Upoznali smo se u doba kad je režirao emisiju *Metla bez drške*, u kojoj sam bio zamoljen da pričam o babarogi. Bio je supervizor prevoda naziva naših mitoloških bića na engleski jezik, za animirani film *Ale i bauci*. Bio je narator u engleskoj verziji animiranog filma *Metamorf*, koji je dobio nagradu u Japanu. Preveo je bajku *Baš Čelik* na engleski jezik, za izdavača *The English Book*, koju sam, na njegov predlog, ilustrovao i opremio. Mnoštvo mojih tekstova i prevoda je lektorisao i duhovito nadograđivao, naročito ako su u pitanju bili stihovi. Bilo mi je zadovoljstvo da grafički opremim njegovu autobiografiju – roman u tri knjige, pisan na engleskom jeziku, neobično nazvanu *Pigs Do Not Eat Banana Skins*. Smatram da bi prevod ovog dela bio neophodan zadatak nekog našeg izdavača.

Bajford je voleo Srbiju, posvetio joj se i sebe za sva vremena ugradio u nju. Bio je prosvetitelj, a takva profesija nije postojala na administrativnoj listi zanimanja naše zemlje. Srbiji je trebalo mnogo vremena da mu izda osnovne dokumente kao što je lična karta i dodeli penziju, i to tek uz peticije i podršku svesnijeg dela zemlje.

Nadam se da će neka, malo veća, ulica biti nazvana njegovim imenom. ¶

RASTKO ĆIRIĆ

Agresivno kresanje

Poslednjih nedelja, tačnije, od jednog govora premijera Vučića, u naš medijski rečnik ušla je reč "agresivno".

Koliko se sećam, prvi put je izraz upotrebljen kao način otvaranja novih radnih mesta. Upoznali smo pomalo zbunjujuć izraz "agresivno zapošljavanje". Od prvog trenutka, ova floskula mi se urezala u pamćenje, jer od reformisanog političara evropske provenijencije nisam očekivao agresivnost kao deo političkog programa.

Pošto su sve naše političke stranke liderskog tipa, a SNS posebno, nije trebalo dugo čekati da se agresivnost proširi i na ostale aspekte društveno-političkih aktivnosti. Ministri su odreda krenuli agresivno u izgradnju infrastrukture, zatim su agresivno krenuli u formiranje vlade, pa su agresivno jurnuli ka pridruživanju EU kroz diplomatsku ofanzivu. Agresivno će se krenuti u reforme zakona o radu, agresivno će se kresati plate i penzije. Agresivnost je postala ključna reč, osnovna osobina političkog programa. Agresivnost i kresanje!

Postoji samo jedna oblast gde je agresivnost zabranjena, prećutno preskočena, ili je jednostavno potisnuta, što bi bilo u skladu sa zakonima psihodinamike.

U odnosima i reakcijama prema Kosovu upadljivo nedostaje agresivnost koja dominira na unutrašnjem planu. Sa Kosovom mora fino, kao i sa strancima u Briselu. Za njih su rezervisani staložen ton, sklopljene ruke u tihoj molitvi i pomirljivost u svakom obliku.

Za nas, smrtnike sa pasošem Srbije, ostali su agresivnost i kresanje. Ovaj pojam mi je otvorio oči jer mesecima nisam znao šta me to u javnom prostoru podseća na devedesete. Agresivnost je taj ključ za razumevanje populističke politike, samo moramo biti potpuno iskreni i konstatovati da se ispoljavanje agresivnosti ipak promenilo. Devedesetih smo imali otvorenu sezonu za pražnjenje unutrašnje i nacionalne frustracije, pa ste mogli da ratujete, ubijate, otvoreno mrzite, pljujete, polivate vodom ili psujete sve živo. E, kakva su to bila vremena, reći će vam sa setom svaki tranzicioni krimos, biznismen ili političar. Ne voliš, biješ ili ubiješ, poželiš, pa kupiš, ukradeš ili privatizuješ, narod glasa, a ti ih ložiš i plašiš.

Danas više tako ne može. Ako dobiješ podršku od moćnih, ako ne talasaš prema komšijama, na unutrašnjem planu i dalje ostaješ car. Međutim, nema potezanja pištolja na neistomišljenike, nema mlaćenja opozicije, mora to da se čini sofisticirano. Šta onda da radi frustrirani srpski političar iz devedesetih nego da agresivnost sublimira i izrazi na društveno prihvatljiv način. Dodajte onda agresivnost u svaku rečenicu koju izgovorite i videćete – rezultati su fantastični!

Nerviraju vas penzioneri, agresivno im skrešite penzije, čik neka se pobune, samo im pomenite svoj izborni rezultat, smrznuće se od straha i neće smeti da izađu ni do pošte po penziju. Verovaće da će ih milioni Vučićevih glasača vrebati u ulazu i pred zgradom.

Radnici i sindikati su oterali bivšeg ministra jer je hteo da menja zakone o radu. Dobiće Vulina da se agresivno bori za radnička prava, jer agresivnosti više nema prema Kosovu, pa šteta da ta energija agresivnosti vetri.

Ajmo agresivno i ka koridorima. Kad krenete kolima ka Subotici ili Nišu, videćete da je asfalt u lošem stanju. Agresivno ćemo pokrpiti rupe, pa da ko ljudi agresivno vozimo.

Nerviraju vas oni voditelji iz jutarnjeg programa RTS-a, pa još doveli nekog čoveka iz "Večernjih novosti" i kritikuju Vladu, Novu Vladu, zamislite! Odmah agresivno saopštenje, tek da vide s kim imaju posla, da ne pomisle da kritikuju u popodnevnim časovima, da ne kažem u prajm tajmu.

Recimo da je moje uvo previše tanano, da u političkom životu Srbije danas nema radikalne niti radikalske agresivnosti, da ja prosto zaključujem po analogiji iz prošlih vremena. U tom slučaju "agresivno" takođe moramo izbaciti iz političkog rečnika zbog pedagoških i gnoseoloških razloga. Mlađim generacijama poručujemo da je agresivno jednako dobro, što je u politiku stiglo verovatno iz sportskog rečnika. Agresivno bi značilo predano, punom snagom, bez oklevanja, što bih mogao da prihvatim bez zadrške. U protivnom ćemo nastaviti sa jezičkim oksimoronima iz devedesetih "strašno dobro" ili "užasno smešno", a strava i užas su zaista bili naša realnost.

Nego, pun kvalitet političkih poruka možemo proceniti prema tome koliko su "ušle u narod". Ako narod počne agresivno da se ponaša, ako se vrati agresivnost u komunikaciju, onda je poruka primljena. Sudeći po količini vesti u crnim hronikama, agresivnost cveta. Seme je palo da plodno tlo, sirotinja je sve veća, frustracije takođe, biće nasilja na sve strane.

Ostaje nam – kresanje! U prenesenom smislu, kresanje bih podržao kao transformaciju agresije u libido, odnosno u seksualnu energiju. Međutim, politika uvek zazire od seksa, pa se plašim da će kresanje pre imati kastracioni karakter. Kresanje će doživeti korisnici budžeta, kao čin lišavanja žrtve njene falusne moći, simbola vlasti. Koliko čujem, prvo će da kresnu penzionere, pa zatim i ostale – linearno, po 10%.

Bez anestezije! ¶

DRAGAN ILIĆ

Makedonija: Fenomen Gruevski

Foto: Fonet/AP

Grogirana poludemokratija

Iako nije vešt govornik i zato izbegava suočavanja sa političkim protivnicima na televiziji, iako ne poseduje neku naročitu harizmu, iako je beda u Makedoniji sve veća, premijer NIKOLA GRUEVSKI već osam godina suvereno vlada Makedonijom. Otporan je na optužbe opozicije da manipuliše tragikomičnim izbornim spiskom, da njegov VMRO-DPMNE zloupotrebljava državnu administraciju i budžetska sredstva, da kupuje glasove i kontroliše medije, da projektuje slike spoljnih i unutrašnjih neprijatelja, da stvara novi nacionalni identitet, da korupcija buja. Gruevski postaje svojevrstan regionalni fenomen

Za "Vreme" iz Skoplja

Demokratija u Makedoniji gubi smisao

Dok je komesar EU za proširenje Štefan File, odgovarajući na novinarsko pitanje o postizbornoj situaciji u Makedoniji, odgovorio da je ona "nažalost, komplikovana" i izrazio nadu da će se "za dobrobit približavanja zemlje EU obezbediti inkluzivni proces rešavanja ovih pitanja (problema sa izbornim neregularnostima) da se sledeći put ne bi suočavali sa istima", bivši ambasador EU u Skoplju Ervan Fuere je u "Balkan insajtu" oštro napao organizaciju izbora tvrdeći da "demokratija u Makedoniji gubi smisao". Prema njemu, definicija demokratije vladajućeg VMRO-DPMNE je "stanje u kome vlada kontroliše sve poluge vlasti, uključujući sudstvo i izborni proces, ne toleriše nikakva manjinska ili izdvojena gledišta i koristi strah i zastrašivanje da bi ostvarila svoju vlast nad društvom".

Iz desetak dana nakon drugog kruga predsedničkih izbora i prevremenih parlamentarnih izbora, čije rezultate etnički makedonske opozicione partije i jedna etnički albanska partija ne priznaju i vraćaju mandate koje su osvojile u Sobranju, još se ne zna ko je kriv za bruku i haos u biračkom spisku – Državna izborna komisija ili MUP. U državi u kojoj godinama nije bilo popisa stanovništva po evropskim standardima, svaki izborni ciklus je po demokratskim merilima unapred osuđen na neuspeh. Poslednji pokušaj popisa je otkazan zbog nadmetanja etničkih "poglavica" oko broja "naših" i "njihovih" i zbog straha i kod albanske i kod makedonske vladajuće elite da bi njegovo sprovođenje dobrano zatreslo temelje vlasti. A bez popisa birački spisak ne može da se očisti od "mrtvih" duša i mnogobrojnih iseljenih lica čiji je broj, prema podacima Svetske banke, samo u proteklih nekoliko godina premašio 400.000. To što je u maloj Makedoniji sa jedva nešto preko dva miliona stanovnika na poslednjim izborima pravo glasa imalo 1,78 miliona građana, najbolje pokazuje u kakvoj je zoni sumraka vladajući VMRO-DPMNE Nikole Gruevskog po deveti put zaredom od 2006. godine na izborima na raznim nivoima pobedio opozicione socijaldemokrate Zorana Zaeva.

U novom sazivu Sobranja od 123 poslanika, VMRO-DPMNE će imati 61 mandat, opozicioni SDSM 34, albanske partije DUI i DPA 19 odnosno 7, a male partije GROM i NDP po jednog poslanika. Kandidat VMRO-DPMNE Đorđe Ivanov pobedio ja na predsedničkim izborima.

MAKEDONCI ŽIVE VEČNO

Ali, kako je zabeležio jedan kolumnista, ovi rezultati su postignuti na osnovu biračkog spiska u koji je upisano jedva 200.000 lica manje od ukupnog broja stanovnika, što bi značilo da ljudi u Makedoniji jednostavno ne umiru. To aktuelnoj vlasti omogućava neviđeni izborni inženjering. Do istog zaključka su došli i posmatrači Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, čiji je šef Gert Arens izjavio da izbori "nisu ispunili neka važna iščekivanja OEBS-a, uključujući i one o odvojenosti države i partije, o obezbeđivanju ravnopravne izborne utakmice, o biračkom spisku i o mogućnosti pravnog leka putem efektivnog žalbenog postupka, što je zasenilo izborni dan koji je protekao mirno".

Ohrabrena takvim ocenama o neregularnosti izbora koji se podudaraju sa njenim saznanjima, opozicija odbacuje izborne rezultate i zahteva nove izbore u organizaciji "tehničke vlade" na kojima bi narod "vratio kontrolu u svoje ruke i izabrao vlast po sopstvenoj volji, bez pritiska, ucena i kupovine glasova". Jer, pored viška od nekoliko stotina hiljada glasača u sivoj ili mutnoj zoni izbornog spiska, na izborima je bilo svega i svačega: od apsolutne partizacije celokupnog državnog aparata (koji je najveći poslodavac u zemlji te je vlast milom ili silom "angažovala" kompletnu administraciju, ali i sve budžetske korisnike, od prosvetara, vojske i policije do zdravstva) i strogo kontrolisanih medija u službi vladajućeg VMRO-DPMNE, preko enormnog predizbornog rasipanja budžetskih sredstava zarad kupovine glasova i brojnih ustupaka stotinama hiljada penzionera (besplatan gradski prevoz, banjsko lečenje, pa čak i dnevne ski-karte u zimskim centrima), do neverovatnih obećanja o nekom budućem vraćanju dugova svih socijalno ugroženih porodica, ali i onih jedva malo bolje stojećih građana siromašne Makedonije. Stara/nova vlast je izbore ocenila kao "skandinavske".

POGNUTU GLAVU SABLJA NE SEČE

Posle izbornog galimatijasa opozicija (SDSM, LDP, NSDP i albanski NDP) je rešila da "prepusti parlament dosadašnjoj vlasti". Premijer Gruevski je na to lakonski izjavio da smatra da se radi o "odluci štetnoj za državu i partije koje su je donele", te da se nada da će opozicija preispitati i promeniti svoj stav. Bez obzira na rasplet ove situacije, suštinsko pitanje je kako je nekadašnji bokser i pozorišni statista Gruevski doterao krhku makedonsku demokratiju do tehničkog nokauta ignorišući i međunarodne sudije u makedonskom političkom ringu.

Svakako mu je stvar olakšala i opozicija, koja je već godinama grogirana i razjedana unutrašnjim borbama. U međuvremenu, Gruevski je poistovetio državu sa svojom partijom, zaveo strahovladu o kojoj legende šire i političko podzemlje i dirigovani mediji, a istovremeno izvanredno igra različite uloge namenjene raznim profilima publike: jednoj strani, makedonskim nacionalistima i dijaspori, predstavlja se kao patriota sa jarkocrvenim linijama u sporu sa Grčkom oko imena Republike Makedonije; sa druge, svojim partijskim poslušnicima i panpravoslavnim teoretičarima zavera u regionu kao antialbanski fajter; a sa treće – diplomatskim predstavnicima i potencijalnim stranim ulagačima koje sreće širom sveta predstavlja se kao borac za evroatlantske integracije i antikomunista. Sve to je dovelo do toga da do sada neokaljani intelektualci u sve većem broju fatalistički dižu ruke od svakog pokušaja da se probudi svest širokih narodnih masa i priklanjaju se provladinim "ekspertima", što naravno ide u prilog jačanju VMRO-DPMNE i pored svih njegovih korupcionaških hipoteka, zbog kojih se vladavina VMRO-DPMNE na društvenim mrežama sve češće naziva i "period pod vlašću Tender Bega". Malo ko vidi izlaz iz začaranog kruga bede, medijskog mraka, mršave političke opozicione ponude, straha za golu egzistenciju i nezainteresovanosti »

međunarodne zajednice, pa se ljudima savetuje da se ponašaju u skladu sa starom makedonskom istorijskom maksimom da "pognutu glavu sablja ne seče".

MALI DIKTATOR

To su i glavni razlozi uspeha Gruevskog u poslednjih osam godina, koji čak nije ni osobito vešt govornik, te tokom svih svojih dosadašnjih mandata na raznim funkcijama nije skupio hrabrosti da se suoči sa političkim protivnicima na TV debatama (princip kome se priklonio i stari/novi predsednik Ivanov), ili da se uživo suoči sa nezavisnim novinarima, bez prethodno dogovorenih pitanja. I pored toga što nema liderski harizmu, što je njegov pažljivo građen imidž demohrišćanskog čistunca uzdrman brojnim korupcionaškim aferama koje su i pored informativne blokade izbile u javnost, Gruevski redovno pobeđuje, uz nekakve floskule u izbornim kampanjama da se VMRO-DPMNE oslanja na proverene kadrove i rešenja. Ništa mu ne škodi ni što, na primer, jedne od najuticajnijih novina na nemačkom govornom području, švajcarski "Noje ciriher cajtung", pišu da je "Gruevski mali diktator".

U državi u kojoj, prema istraživanjima skopskog Fakulteta za bezbednost, građani najviši stepen korupcije prepoznaju kod političara i sudija, jasno je da je malo odvažnih koji bi se upustili u borbu za kvalitativnu promenu stanja. Naročito kada čitav sistem funkcioniše, kako je napisao sofijski list "Trud", tako što "Gruevski kontroliše sve što 'mrda' u državi". Prema bugarskom listu, "Gruevski koristi svu moć i snagu državne mašine, zloupotrebljava i čak reketira ljude u državnoj administraciji, na svojoj strani ima veći deo medija, koje kupuje mnogobrojnim reklamama, kontroliše policiju i sudstvo... Čovek (Gruevski) i ljudi oko njega sa gelom u kosi, očigledno su ovladali izbornom mašinerijom do tog stepena da su sigurni da će, ma kakvi se izborni izazovi pojavili na političkom horizontu, oni izaći iz njih uz zaradu", piše "Trud".

A švajcarski list potencira kao makedonsku specifičnost "doslednost kojom je Gruevski etablirao autoritarnu poludemokratiju... Njegova vladavina počiva na tri stuba: ideologiji pretnje spolja i iznutra, homogenoj istorijskoj slici o nacionalnoj zajednici, kao i na efikasnoj kontroli institucija i medija. Sve to skupo košta i baš tu je Ahilova peta sistema. On funkcioniše samo dok poslušnici mogu da budu materijalno obezbeđeni. U ekonomski slaboj Makedoniji ovo dugoročno postaje problem." Čini se da je to definicija najbliža suštini "fenomena Gruevski" i njegove vladavine.

DVA DOLARA NA DAN

I pored permanentne kampanje i hvalospeva vladi na maltene svim elektronskim medijima, Makedonija ekonomski polako klizi ka rubu ambisa. Dok sociolozi drže predavanja da treba praviti razliku između percepcije siromaštva, odnosno kako ga u praksi doživljavaju ljudi, u odnosu na metodologije merenja, činjenica je da uz porast od 20.000 građana sada čak 140.000 ljudi u Makedoniji živi sa manje od dva dolara na dan, što je jedan od parametara siromaštva.

S jedne strane, prema analizi Svetske banke, samo pet odsto građana Makedonije kontroliše 48 odsto dohotka u zemlji, a sa druge, Ministarstvo finansija je objavilo da je javni dug centralne vlade zaključeno sa 31. martom dostigao 2,8

3rd CFO
Chief Financial Officers Conference

Hotel Izvor, Arandjelovac, Thursday - Friday, May 22-23, 2014

Podsticaj za finansijske rukovodioce

Treća CFO konferencija finansijskih direktora okupiće finansijske direktore iz Srbije i inostranstva i kreirati platformu za diskusiju o najvažnijim problemima sa kojim se finansijski direktori suočavaju, kao i o pitanjima suočavanja sa finansijskim izazovima koje je potrebno da prevaziđu u današnje vreme. Obzirom da evropska ekonomska kriza nastavlja da pogađa privrede, doprinoseći globalnoj finansijskoj nestabilnosti, finansijski direktori se nose sa sve većim izazovom da ostvare glavne ciljeve kompanija. Kriza je doprinela formiranju nove perspektive za CFO strategije, dodelila je nove uloge finansijskim direktorima poput potrebe za kreiranjem reformi u finansijskom menadžmentu.

Teme koje će se predstaviti i razmatrati na Trećoj CFO konferenciji su:

Stalan razvoj uloge finansijskih direktora
Uloga finansijskih direktora i tehnologije u postizanju kontrole
Planiranje likvidnosti u krhkom okruženju
Restrukturiranje dugova kompanije
Koje reforme bi trebalo da omoguće napredak u Srbiji

Više od 20 govornika potvrdilo je učešće na konferenciji, među kojima su:
Vida Uzelac, direktor, Agencija za privatizaciju
Prof dr Ana Trbović, dekan, FEFA
Prof dr Goran Pitić, predsednik Odbora direktora, Societe Generale Bank
Prof Dragan Đuričin, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
Prof Dejan Šoškić, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
Toplica Spasojević, predsednik, ITM Group
Dr Milan Parivodić, predsednik i osnivač, ForInvest
Ana Drašković, direktor, KPMG
Dragan Sagovnović, direktor, Ekonomski Institut
Biljana Bogovac, direktor, PWC

Organizuje: TGI www.tsomokos.rs
U saradnji sa: FEFA
Sponzori: Vojvođanska banka NBG Group, SAGA new frontier group
Medijska podrška: VREME, magazin BIZNIS

TGI Group International • Tel: +381 11 3032 235, Fax: +381 11 3283 540 • E-mail: info@tsomokos.rs • Za više informacija posetite www.tsomokos.rs

ANTIČKO SKOPLJE:
Podrška Gruevskom
Foto: Fonet/AP

milijardi evra ili 35,7 odsto bruto nacionalnog proizvoda. Pred izbore, za samo tri meseca, javni dug je porastao za 92 miliona, a samo u martu se vlada zadužila za 45,2 miliona evra. Za toliko su, u istom jednomesečnom intervalu, splasle i državne devizne rezerve, čije se kresanje vidi i kod rezervi koje su vezane za hartije od vrednosti i depozite kod stranih banaka, ali i kod rezervi u zlatu. U proletnjem izveštaju i Evropska komisija je zabeležila produbljen deficit od 4,1 odsto, koji je viši od projektovanog, ali i kontinuirano povećanje javnog duga, za koji se očekuje da od prošlogodišnjih 36 odsto BDP-a, do 2015. godine dostigne 40,8 odsto.

Pored kontrole svih poluga društva na ovim izborima, Gruevski i njegovi najbliži saradnici bili su dodatno motivisani, jer je afera oko audio-traka, koje je obelodanio lider opozicije Zaev, a po kojima je Gruevski navodno za prodaju Makedonske banke srpskom biznismenu Jovici Stefanoviću Niniju dobio 1,5 miliona evra u kešu, drastično podigla ulog. Odjednom, izbori više nisu bili pitanje samo gubitka fotelja koje nose moć i novac, već i suočavanje sa mogućnošću da poneko prođe kao nekadašnji premijer Hrvatske Ivo Sanader – uz promenu vlasti, sa policijskom istragom oslobođenom političkih stega, pa i (iako to sada izgleda nezamislivo, jer svi nosioci vlasti na svim suđenjima redovno dobijaju procese protiv svih političkih oponenata i novinara) uz eventualne regularne sudske procese. Iako je vlast godinama "svakog trećeg dana" i sama fabrikovala afere i kontraafere, braneći se u stilu "a šta je pa SDSM radio kada je bio na vlasti devedesetih", i tako skretala pažnju javnosti posle svakog novog skandala. Poslednja navodna korupcionaška afera, čije su otkrivanje zdušno podržali retki preživeli opozicioni mediji, izazvala je panične reakcije. Tako je, na primer, Gruevski od svojih pristalica zatražio 62 poslanička mandata, tj. apsolutnu većinu u parlamentu sa 123 poslanika, da bi VMRO-DPMNE mogao da vlada sam, "bez ucena i pritisaka albanskog partnera DUI". Tako je, kako to redovno biva na Balkanu, izborna igranka sa kriminalno-korupcionaškog prebačena na međuetnički teren, gde je Makedonija još uvek rovita i posebno osetljiva.

I dok deo vlasti kod etničkih Makedonaca forsira strah od Albanaca, ove nedelje je objavljen podatak da se iz 36 opština na istoku i jugu Makedonije (gde etničkih Albanaca ili nema ili su minimalno zastupljeni) za samo tri godine iselilo preko 20.000 ljudi (broj koji odgovara, recimo, ukupnom stanovništvu Đevđelije i Dojrana), etničkih Makedonaca, koji mahom sa bugarskim pasošima rade kao fizički radnici u Italiji. Ili, kako su već konstatovali ciničniji komentatori, zahvaljujući "uspesima" aktuelne vlasti, najznačajniji izvozni proizvod Makedonije postaju etnički Makedonci. ¶

SINIŠA STANKOVIĆ

Prvi znaci oporavka

Vladajuća koalicija slavi izlazak iz tunela, ali bi radikalna levica SIRIZA mogla da odnese ubedljivu pobedu na predstojećim evropskim izborima. To bi mnogima pomrsilo konce

Za "Vreme" iz Soluna

Četiri godine posle isključenja Grčka je ponovo vraćena na svetsko finansijsko tržište na kome je prodala petogodišnje državne obveznice u vrednosti od tri milijarde evra po kamatnoj stopi od pet odsto. Konkretnije, u sredu 9. aprila 2014. grčka vlada je slavila što su svetsko tržište i "ozbiljni" strani investitori pokazali veliko interesovanje da kupe dug zemlje, čije su se obveznice donedavno tretirale kao smeće, dok su mnogi svetski analitičari Grčkoj predviđali bankrot i izlazak iz evrozone. Ova prodaja državnih obveznica smatra se velikim uspehom, jer otvara mogućnost da se Grčka otrgne "mučenju kapljicama" – strogoj štednji koju je nametnuo Memorandum a koja je podvrgnuta stalnoj kontroli Trojke (MMF, Evropska centralna banka i Evropska komisija).

Svetska tržišta nisu nagradila Grčku iz političkih razloga ne bi li pomogla da se stabilizuje jedna zemlja unutar evrozone. To se desilo iz prostog razloga što je u Grčkoj realizovano najveće fiskalno prilagođavanje posle Drugog svetskog rata, uz ogromne žrtve građana Grčke i sa takvom promenom ekonomskih struktura kakva se nije desila nikada ranije u zapadnom kapitalističkom svetu. Po prvi put posle mnogo godina zemlja ima zadovoljavajući primarni suficit (tj. primat državnih prihoda nad rashodima) koji je u 2013. godini iznosio 1,5 odsto BDP-a, to jest tri milijarde evra. Takođe, po prvi put od 1948. bilans grčkog uvoza i izvoza je pozitivan pošto vrednost izvoza i usluga prevazilazi vrednost uvoza proizvoda i usluga za 2,8 milijardi evra, odnosno 1,3 odsto BDP-a.

To znači da Grčka više ne živi preko svojih mogućnosti. Proizvodi više nego što troši i nije joj više potrebno da se zadužuje kako bi pokrila svoje potrebe. Istovremeno se na horizontu nazire i prvi znaci privrednog rasta, koji bi u 2014. mogao da iznosi 0,8 odsto BDP-a, a u 2015. godini 2,2 odsto, i to je upravo glavni razlog što grčka vlada neprestano priča o "uspešnoj priči".

SAVEZNICI: Angela Merkel i premijer Grčke Antonio Samaras

foto: AP Photo

POSETA ANGELE MERKEL

Usred ove slavljeničke atmosfere, dan nakon prodaje državnih obveznica, u Atinu je stigla i glavna zvanica, nemačka kancelarka Angela Merkel. Bila je to njena druga poseta Grčkoj otkako je na vlasti njen omiljeni premijer Adonis Samaras, koji takođe pripada desnom poslaničkom klubu narodnih partija. Ne treba smetnuti s uma da Grčka u prvoj polovini ove godine predsedava Evropskoj uniji, što je trenutno škakljiva uloga zbog zategnutih odnosa između Evrope i Rusije, zbog krize u Ukrajini.

Poseta kancelarke je bila u znaku drakonskih antiterorističkih mera. Centar Atine je bukvalno ličio na utvrđenje, demonstracije su bile strogo zabranjene i sve je to trebalo da predstavlja propagandnu injekciju u svrhu komunikacione i političke podrške grčkoj vladi, čiji je zadatak da nastavi neustrašivo svoj marš ka evroizborima. Merkelova je došla u Atinu da ulije nadu pre svega vlastima, te je u tom smislu velikodušno delila komplimente i naglasila kako postoje dokazi o velikim naporima Grčke koji su urodili plodom. Navela je naravno za primer i model uspeha obnove posleratne Nemačke, koji Grčka treba da imitira. Priznala je, međutim, i teškoće kroz koje Grci prolaze: "Nezaposlenima ništa ne znači ovaj prvobitni pleonazam, njihovi problemi još nisu rešeni, jer put ka izlasku iz krize nije završen." Ukazujući na (svetlu) budućnost, dodala je kako će "Grci i nadalje imati teškoće, jer imaju još mnogo posla pred sobom", ali "moramo dati sve od sebe kako bi ekonomija u Grčkoj pokazala svoje mogućnosti".

Na kraju je obećala da će pomoći grčkim firmama, ali se pritom nije ni osvrnula na grčki javni dug, pa tako nije spomenula ni ono najvažnije – da li će ili neće doći do novog "šišanja duga".

Poseta Merkelove Atini, na koju je mnogo polagala Samarasova vlada, ostavila je gorko-slatkast ukus u javnosti, a opozicija nije propustila da otvoreno optuži vladu zbog njene potčinjenosti neoliberalnoj politici Berlina koja nastavlja da iscrpljuje građane Evrope.

TERORISTI I NEONACISTI

Slavljeničku atmosferu koju je vlada forsirala, međutim, pokvarile su desetine hiljada demonstranata i članova sindikata, koji su se uprkos strogoj zabrani usudili da izađu na ulice Atine, ali takođe i terorističke grupe. Dan pre no što će Merkelova doći u Atinu i jedan dan posle

PROTIVNIK HEGEMONIJE KAPITALA: Predsednik SIRIZE Aleksis Cipras

foto: Reuters

grčkog povratka na svetsko tržište hartijama od vrednosti, eksplodiralo je vozilo – bomba napunjena sa 75 kilograma eksploziva ispred same Centralne grčke banke, prouzrokujući ozbiljne štete. Ljudskih žrtava srećom nije bilo.

Ova eksplozija je podsetila da radikalno levi terorizam u Grčkoj ne jenjava dok god traje kriza. Uostalom, prošle Nove godine nestao je tokom odsustva iz zatvora Hristodulos Ksiros, jedan od glavnih članova poznate terorističke organizacije "17. novembar", čiji se članovi od 2002. nalaze u zatvoru pošto ih je posle dugogodišnje potere pohvatala grčka antiteroristička služba uz pomoć CIA. Ksiros je posle dvanaest godina zatvora i uzornog ponašanja, zbog kojeg je poslednjih nekoliko godina išao na redovno odsustvo sa kojega se vraćao u zatvor, ipak odlučio da se da u bekstvo i u tome uspeo. Posle nekoliko dana javio se preko interneta obznanivši vlastima "gradski partizanski rat". Stručnjaci govore o novom tipu terorizma u Grčkoj, u kojoj neki teroristi-veterani sarađuju sa mlađim sledbenicima, koji su upoznati s novim tehnologijama, a pritom su povezani i sa kriminalnim krugovima, sa kojima su u dodir došli dok su bili u zatvoru. Ovom novom, hibridnom obliku terorizma grčke vlasti ne znaju kako da doskoče, jer kako mu odseku jednu glavu tako nikne druga, nova, kao kod mitološke lernejske hidre.

Još opasnija je Zlatna zora, jedna od najnasilnijih neonacističkih organizacija u Evropi. Iako bar polovina poslanika grčke neonacističke partije već izdržava zatvorske kazne, ili se nalazi u pritvoru pod optužbom da su članovi organizovane kriminalne bande, da su vršili krivična dela rasističkog nasilja, zbog ilegalnog nošenja oružja i sl., i dalje uživaju podršku jednog dela naroda i dobijaju, kako ankete pokazuju, između 6 i 10 odsto glasova. U poslednje vreme provladini mediji svakodnevno objavljuju vesti o mračnim akcijama i kriminalnim radnjama članova Zlatne zore, ali kod nekih birača prosto preovladava nezadovoljstvo politikom vlade ili reaguju na strah od sve većeg uspona radikalne levice. Ipak, analitičari predviđaju pad dinamičnog uspona Zlatne zore, znajući da će se sa poboljšanjem grčke ekonomije poboljšati i socijalni odnosi, a sa padom nezaposlenosti i siromaštva neonacistička propaganda neće nailaziti na tako plodno tlo neophodno za njen napredak.

IZBORI U MAJU

Koalicija dve stranke – Nove demokratije i PASOK-a – u parlamentu ima većinu od samo dva poslanika. Uprkos nekim pozitivnim privrednim pomacima, i dalje je ogromna koncentracija socijalnog nezadovoljstva koje je rezultat eksplozivnog rasta nezaposlenosti koja zvanično iznosi 28 odsto (nezvanično, između 35 i 40 odsto; trećina stanovništva već živi ispod granice siromaštva), visokog poreskog opterećenja srednjeg i siromašnog društvenog sloja i drastičnog smanjenja socijalnih ulaganja države. Sunovrat socijalnog blagostanja išao je u korak sa padom BDP-a od čitavih 27 odsto u poslednjih šest godina. Vladajuće partije čeka suočavanje sa agresivnom i odlučnom opozicijom, čijeg glavnog predstavnika Sirizu (Koalicija radikalne levice) ankete prikazuju kao najverovatnije sledeću vlast u zemlji.

Kako bi zaustavila svoj pad i u uspon Sirize, Samarasova vlada pokušava da iskoristi moćne provladine medije ne bi li diskreditovala opoziciju i zaplašila grčki narod, koristeći redovno stare ucenjivačke pseudodileme tipa "Evropa ili SIRIZA", "Evro ili drahma" i slično. U tu svrhu vlada koristi i jedan deo para od "primarnog suficita" (s početka priče), konkretno 500 miliona evra, kako bi u maju udelila socijalnu pomoć najsiromašnijim Grcima: po 500 evra svakom nezaposlenom, a najviše po 1000 evra nezaposlenima sa najmanje troje dece. »

foto: AP Photo

DOK SE PRIVREDA OPORAVLJA, SOCIJALNI SUNOVRAT SE NASTAVLJA: Otpor merama štednje ne jenjava

foto: Reuters

Reč je naravno o predizbornim ponudama koje je odobrila i Trojka, jer se u Grčkoj u maju održavaju i lokalni i evropski izbori. Ovi izbori će biti odlučujući za budućnost vlade i čitave zemlje, jer će pokazati da li trenutna koalicija ima potrebnu podršku. A kako do sada pokazuju ankete, izborni poraz Samarasove koalicije smatra se gotovo sigurnim. Zato grčki premijer poziva sve šefove država i vlada EU da pomognu po pitanju olakšavanja grčkog javnog duga, ubeđujući ih kako im je u zajedničkom interesu da njegova lako lomljiva vladajuća koalicija ostane na vlasti, da ne daj bože na vlast ne dođe "memorandumski trablmejker" Aleksis Cipras, predsednik Sirize, koji preti da će čim dođe na vlast tražiti masovno ukidanje duga.

STRAH OD POBEDE CIPRASA

Sa svoje strane, lider Sirize Aleksis Cipras siguran je da će pobediti na sledećim evroizborima. "Siguran sam da ćemo ovu bitku dobiti! Biće to istorijska pobeda. To je prvi put u istoriji da će levica pobediti na demokratskim izborima i to sa velikom razlikom", izjavio je pre neki dan u Parizu. "Ja ni najmanje ne sumnjam u to da je Siriza spremna i da može da vlada, ali u to treba ubediti i milione građana", kaže Cipras.

U intervjuu koji je dao za grčke novine "Nedeljni etnos", procenjuje da će evropski izbori biti "odjavna špica" sadašnje vlade: "Iako ih štite novac i moćni lobiji, nalaze se u ćorsokaku jer nemaju pravdu na svojoj strani, niti društveni konsenzus za svoj plan. Oni ne mogu promeniti stvarnost koja je teška i kao takva svakodnevno pobija njihove tvrdnje."

"Nasuprot tome, mi imamo i pravdu i većinu ljudi na svojoj strani, a imamo i saveznike u Evropi koji se protive iscrpljujućim programima štednje. David će pobediti Golijata! Možda nema na svojoj strani korumpirane saveznike, ali ima narod", rekao je Cipras i dodao da će pobeda Sirize brzo dovesti do pada memorandumske vlade i do prevremenih nacionalnih izbora.

Lider najveće stranke grčke opozicije je izabran od strane evropske levice za kandidata za predsednika Evropske komisije. Govoreći u Parizu u ime evropske levice, Aleksis Cipras nije krio svoje protivljenje politici Angele Merkel: "Madam Merkel drhti od straha na samu pomisao da će pobeda Sirize u Grčkoj utrti put velikoj evropskoj promeni." On kaže da je cilj levice na predstojećim izborima da se zaustave neoliberalizam i "nemačka Evropa", da se stavi tačka na mere štednje, da se povrati demokratija u Evropi, da se zaustave raspad društva, ksenofobija i oživljavanje nacionalizma, koji pomažu rasplamsavanje desničarskog populizma i ekstremizma, te da se ujedine narodi i zemlje koje neoliberalizam razdvaja.

Cipras se zalaže za solidarnost mladih ljudi, žena i muškaraca, radnih ljudi, penzionera i nezaposlenih, u Evropi koja se odupire hegemoniji kapitala, u kojoj se brišu podele na sever i jug. Za grčku vladu, međutim, sve to nije ništa drugo do levičarski populizam i idealizam koji je izgubio dodir sa evropskom stvarnošću: "Siriza nema predloge. Nema ni program. Uskoro neće imati ni Memorandum, jer ćemo izaći iz njega. Zato Siriza sve više tone u delirijum svoje bede..."

Kao regulator postizbornih dešavanja u Grčkoj može da se ispostavi Potami (Reka) – novooformljena stranka, čiji je osnivač veoma popularni televizijski novinar Stavros Teodorakis, kome ankete već posle dva meseca od osnivanja stranke daju 10–12 odsto glasova i tako ga postavljaju na treće mesto posle Sirize i vladajuće koalicije ND–Pasok. Potami, koristeći se idejama i predlozima koliko levice toliko i desnice, pokušava pre svega da privuče razočarane bivše glasače PASOK-a i apolitičnu omladinu, tj. da odigra ulogu "trećeg pola" na grčkoj političkoj sceni i postane neophodan partner svakoj budućoj vladi. Vrlo je moguće da će Potami "kradući" glasove od levice, smanjiti veliku prednost Sirize na evropskim izborima, obezbeđujući tako dragoceno političko vreme polumrtvoj vladi da zaokruži svoj neoliberalan program, koji je po mnogima velika opasnost i nadgrobna ploča za grčko društvo.

Bilo kako bilo, jedno je sigurno: posle izbora u maju, u Grčkoj osim sunca i mora više ništa neće biti kao pre. ¶

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Menjamo aku traku

Pre neki dan pročitao sam zanimljiv tekst. Kompanija Soni napravila je memorijsku traku na koju može da stane 185 terabajta podataka. Toliko stane na, otprilike, 40,000 DVD-ova, dakle toliko filmova bi moglo da se smesti na tu vrpcu. Kutija s trakom je relativno mala, recimo da stane u šaku, tek da ne pomislite da se radi o čudovištu poput memorija sa sredine prošlog veka, kada su trake bile u modi.

Za razliku od hard-diskova, podacima sa ove trake nije tako lako pristupiti. Ona služi pre svega za čuvanje. Ako vam nešto sa nje zatreba, morate najpre da ga učitate u neku RAM memoriju na kompjuteru, baš kao nekada korisnici komodora ili spektruma. Ali, postojanje ovakvog nosača informacija pokazalo se neophodno. Količina podataka koju proizvodimo je neverovatna. Procena je da će do kraja ove decenije svaki čovek na planeti zauzimati 5200 gigabajta neke memorije, što znači da Soni ima garantovano tržište za svoje trake. Jedna će biti dovoljna tek za 37 ljudi. A gde je bekap?

Ovo je, naravno, uprošćen pogled. Ali, činjenica je da su nam moderne tehnologije omogućile da previše toga čuvamo i to na više mesta. Ako koristite android telefon, onda je on povezan sa dži-mejlom. Svaka slika koju napravite prebacuje se na Guglov server. A pošto su slike, jelte, džabe, onda ih pravimo nemilice. Svaka je po megabajt, otprilike, tako da se ti naši gigabajti polako ukrcavaju. Postoji tendencija da se čuvaju i svi razgovori (tonski) koje smo napravili na telefonu, svi mogući podaci o našem kretanju (to već čuvaju razni forskverovi), video. Opremite čoveka smartfonom i još nekim drangulijama i njegov život od tog trenutka počinje da se beleži kao da je u pitanju arktički polarni medved sa radio-ogrlicom. Samo što u medveđem slučaju podatke istražuje tim naučnika, dok za nas još nije smišljen odgovarajući softver koji bi na osnovu svih prikupljenih podataka davao (filozofski) odgovor na ključno pitanje: ko sam zapravo ja, šta radim i kuda idem?

Kada taj odgovor dobijemo, otvoriće se nova ključna pitanja. Za mene je najbitnije to da li će nas tehnologija učiniti sebičnijima. Baš kao što nas pametni telefon ili tablet često isključuje iz društva u kojem smo kako bismo pretovarili informacije kojima nas je upravo zasuo. Ako je ideja da svaku svoju aktivnost digitalizujemo i sačuvamo za buduća pokolenja ili analize, da li ćemo sebe preterano vrednovati, da li ćemo biti spremni da komuniciramo jedino o sopstvenim problemima? Sada, kada nam ih je neki analitički softver servirao u tabelama uporedive sa drugima.

Kao da nije bilo dovoljno to što su neki s jeseni bili skloni da nas gnjave fotografijama sa letovanja ili sa svadbe i to još u analogno vreme. Sledeća bitka koju ćemo voditi je kako da okolinu nateramo da se bavi baš sa naših pet terabajta.

Za mene je, ipak, najvažnije od svih pitanja: koliko gigabajta našeg života je uopšte vredno čuvanja? O terabajtima ni ne razmišljam.¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).
Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Kosa

Navaho Indijanci su verovali da su u kosi smeštene sve naše misli, da one izbijaju iz glave sa našom kosom i što je duža kosa, to su duže misli. Konfučije je govorio: "Naša tela, od svake dlake do delića kože, dobili smo od naših roditelja i ne smemo ih namerno povređivati i ranjavati." Kinezi smatraju da je nebriga o kosi siguran znak bolesti ili depresije.

Kosa je kroz istoriju ukazivala na socijalno poreklo i status, pripadnost nekoj verskoj i etničkoj grupi, u novije vreme na bunt, ali je bila i sredstvo prisile – puna tri veka, sve do 1922. godine muški pripadnici etničke grupe Han, koja čini većinu kineske populacije, morali su da obriju gornji deo glava, a da ostatak kose vežu u kiku da bi demonstrirali potčinjenost imperatoru dinastije King.

Motiv kose je u mitologiji često fetiš, u njoj se krije snaga (Samson), smrt (Meduza) ili se ona žrtvuje. U grčko-egipatskoj mitologiji, seleukidska kraljica Berenika II od Egipta, žena kralja Ptolemeja III, žrtvovala je svoju kosu boginji Afroditi, tražeći od nje da joj se muž vrati živ i zdrav iz rata sa Sirijom. Berenikinu kosu je iz hrama ukrao sveštenik, ljut što je kosu ponudila grčkom, a ne egipatskom božanstvu, ali je Afrodita prihvatila žrtvu i njenu kosu smestila na nebo, formirajući jato zvezda koje sada sija na Severnom polu čineći Berenikino sazvežđe. U nordijskoj mitologiji, Sif, žena boga groma Tora, ostaje bez duge kose boje pšeničnih polja koja joj je padala do nogu tako što se bog prevare Loki, zaštitnik varalica i avanturista, ušunjao dok je spavala i odsekao joj kosu i pobegao. Kralj gromovnik je poludeo i pretio strašnim posledicama. Legenda ima srećan kraj: plašeći se Torovog gneva, patuljci iz zemlja Asgard i Smifthel istkali su niti kose sa loknama iskovanim od pravog zlata i bog se umirio.

Kina je veliki konglomerat ljudi i etničkih grupa i onoliko je frizura koliko i nošnji. Na jugu Kine u 7. veku, u vreme dinastije Tang, neudate žene ili "jimei" nosile su pletenice, a udate "jisao" punđu svezanu na vrhu glave, dok je u celoj Kini bio običaj da udovice obriju glavu u znak ravnodušnosti. Mnogo ranije, u starom Egiptu nosila se i kratka i duga kosa nezavisno od pola. Žene su nosile dugu kosu sa šiškama, onu koju će 20 i više vekova kasnije proslaviti Mortišu Adams iz crnohumorne serije. Međutim, kraljica Kleopatra VII, poslednja iz dinastije Ptolemeja, imala je frizuru u zavisnosti od situacije. Tokom njenih poseta Rimu nosila je "dinja frizuru" sa ukrasom, koju smo videli na mnogim skulpturama; kosa je talasasto začešljana unazad i vezana na potiljku u punđu. Ali, kada je narodu držala govore, njen izgled i frizura bili su tipično egipatski: kosa je podeljena na tri dela, sa kobrom kao krunom.

Plinije je govorio: "... kako su dosadne rimske žene koje toliko vremena posvećuju ulepšavanju kose". Rimljanke su koristile napravu koja se zvala "kalamistrum", što je šuplja gvozdena cev koja se zagrevala pepelom i kosa se uvijala oko nje. Zvuči poznato? Muškarci su nosili perike, a što je perika bila veća to je vlasnik bio ponosniji (pesnik Juvenal je te perike uporedio sa zgradama). Perike su se zvale "galerus" i bile su napravljene uglavnom od ljudske kose – plava kosa od germanskih robova, crna iz Indije. Boje su spravljane pomoću različitih formula, mešanjem kane sa drugim biljkama za crvenkastu kosu, šafranovi cvetovi za plavu, a za crnu po receptu Plinija Starijeg "uzeti pijavice koje su trulile u vinu 40 dana i sa tim sokom obojiti kosu". Rimljani su koristili kalijumovu vodu i hidrogen-peroksid kao izbeljivač.

Žene su u srednjem veku pravile frizure tako da im čelo uvek bude otkriveno; često su i brijale kosu oko čela da bi ono izgledalo više. Često su ga prekrivale veštačkim cvećem, trakama za glavu ili dragocenim nakitom, ali nikada kosom. Ženska kosa je u to doba imala erotično svojstvo, pa su tako udate žene morale da je prikrivaju velovima. Kosa udate žene je u to doba čak smatrana svojinom muža. Krajem srednjeg veka Katolička crkva izdala je dekrete o obaveznom nošenju vela za sve žene.

Nošenje perike je krajem 17. veka proslavio Kralj Sunce, Luj XIV, koji je imao 40 vlasuljara koji su dizajnirali perike za njega u Versaju. Osamnaesti vek bio je doba elegancije i raskošnih rokoko frizura muškaraca i žena, eksplozija ekstravagancije i reakcija na sramežljivost prethodnih vekova. Ženske frizure su početkom 19. veka inspirisane antičkim grčkim frizurama: lokne na čelu i iznad ušiju, ostatak kose je vezivan u punđu na vratu, kosa je najčešće ukrašavana trakama, vrpcama i dijademama uz obavezan šešir na javnim mestima. Drugu polovina dvadesetog veka obeležava masovno iskazivanje stavova, buntova, pripadnosti, pomodarstva, idolopoklonstva kad je o kosi reč: hipici, pankeri, rastafarijanci, reperi... Holivudska industrija je napravila prekretnicu i o tome je mnogo toga napisano.

Kosa (lat. *capilli*) nije samo skup sto hiljada dlaka na glavi čoveka koje se obnavljaju na svakih šest godina. Smatra se da se po noktima i kosi vidi kakvo je zdravlje neke osobe. Ako imate dosadnu i nenegovanu kosu, izvinite se roditeljima koji su vam tu kosu dali i neka vam rastu dugačke i pametne misli. ¶

BILJANA VASIĆ

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

FITNESS FASHION SHOW

11. maja u 19h, uživajte u modnoj reviji poznatih brendova iz Delta Cityja i izboru najboljih fitness modela za prestižnu „Miss & Mister“ titulu. Pobednike očekuju vredne Ultimate Nutrition i QNT nagrade. Karte za reviju možete preuzeti na Delta City info pultu do 9. maja. Za sve informacije možete pozvati broj 011/2203624.

Specijalni gosti: *Elena Zdjelar - Hrvatska, Miss Universe 2013. Erko Jun - Belgija, treće mesto na svetskom prvenstvu u Majamiju 2013. Davor Brdanović - Holandija, šampion za 2012, 2013.*

EXTREME GYM FITNESS & WELLNESS CENTER · VICTORY · QNT · ULTIMATE NUTRITION The Future of Sports Nutrition · MR.BIG PHOTOGRAPHY · PIT GYM · Naxi Radio 96.9fm

deltacity.rs

DeltaCity

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec